

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 05.07.2013 i Oslo tingrett,

Saksnr.: 12-144087TVI-OTIR/03

Dommer: Tingrettsdommer Torkjel Nesheim

Meddommere: Seksjonsleder Berit Aadne
energiforvalter- Joachim Berner
uten arbeid.
arbeidsavklaring/
økonom

Saken gjelder: Avskjed av dommer

Staten v/Justis- og
beredskapsdepartementet

Regjeringsadvokat Sven Ole
Fagnæs
Advokat Kirsten Borge Berger

mot

Tor Holger Ehlers Bertelsen

Advokat Sigurd-Øyvind Kambestad

DOM

Saken gjelder avskjed av en embetsdommer.

Sakens bakgrunn

Tor Holger Bertelsen (heretter Bertelsen) er født 23.04.55. Han ble utnevnt til byrettsdommer i daværende Bergen byrett 02.12.94 og tiltrådte allerede 05.12. samme år. Før Bertelsen ble utnevnt som dommer, hadde han bl.a. arbeidet som universitetslektor ved juridisk fakultet, Universitetet i Bergen, som saksbehandler hos Fylkesmannen i Hordaland og som dommerfullmektig.

I perioden Bertelsen har vært utnevnt som dommer i Bergen tingrett har han fra november 2003 til mai 2006 registrert med seks ulønnede permisjoner. Samlet varighet av permisjonene er om lag 19 måneder. I permisjonsperiodene har Bertelsen bl.a. jobbet med en database (Stralex) og et bokprosjekt om Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). Det er også registrert en rekke perioder med helt eller delvis sykefravær av kortere og lengre varighet, i tillegg til ureglementert fravær som retten senere kommer tilbake til. I den perioden Bertelsen har vært dommer ved Bergen tingrett har August Rathke, Arne Fanebust, Erik Elstad, Martin Tenold, Jan Ivar Brønn og Kari Johanne Bjørnøy vært henholdsvis byrettsjustitiarius og sorenskriver og domstolens øverste ledere. I tillegg har dommer Håkon Rastum vært konstituert som sorenskriver i flere perioder og dommer Ove Kjell Hole en kort periode. Dommerne Jan Sommersten, Åge Fred Pedersen, Ove Kjell Hole og Vigdis Bygstad har vært avdelingsledere og Bertelsens nærmeste ledere i den tiden han har vært i Bergen tingrett.

Mot slutten av Bertelsens siste permisjon, som utløp 15.05.10, innkalte sorenskriver Bjørnøy, som i hans permisjonstid var blitt utnevnt til ny sorenskriver fra 01.01.10, Bertelsen til et møte. Møtet ble avholdt 06.04.10. Etter møtet skrev Bertelsen 08.04.10 et notat om samtalen de hadde hatt som ble adressert til direktør i Domstoladministrasjonen (DA). Bertelsen mente at han var utsatt for en enetale med ulike beskyldninger og ønsket å fremme en formell klage mot sorenskriveren på bakgrunn av det som ble sagt under samtalen. Han ba DA om nærmere opplysninger om klageadgang og klageadressat. Informasjon om dette ble gitt fra DA 16.04.10 til Bertelsens daværende advokat, og i brev 21.04.10 presiserte Bertelsens advokat at Bertelsen ønsket at saken ble behandlet som en klage på utilbørlig opptreden. Det ble vist til at det ikke var en vanlig klagesak om sjikane, men at sorenskriveren hadde blandet seg inn i Bertelsens dømmende virksomhet.

Sorenskriver Bjørnøy innkalte 19.05.10 til et nytt møte, hvor også avdelingsleder Hole og direktør Bjerland skulle delta. Bertelsen ønsket imidlertid ikke å stille på møtet med sorenskriveren og viste i brev samme dag til at han ikke ønsket å delta på møte med

sorenskriveren før han hadde fått svar på klagen til DA. Innkallingen til møtet ble gjentatt skriftlig i brev 19.05.10 fra sorenskriveren, men Bertelsen nektet fortsatt å komme selv om både avdelingsleder Hole og sorenskriveren også muntlig ba ham stille på møtet.

Sorenskriver Bjørnøy skrev 21.05.10 til Bertelsen og opplyste om de forholdene som skulle tas opp. I brevet ble Bertelsen også innkalt til møte med DA 02.06.10. Bertelsen møtte til dette møtet sammen med sin daværende advokat. I tillegg til Bjørnøy deltok avdelingsdirektør Nettet og seniorrådgiver Løge fra DA på møtet.

I møtet trakk DA opp tre handlingsalternativer for videre drøftinger av en løsning i saken; (1) at man fant en løsning som forutsatte at samarbeidet kunne fortsette på en tilfredsstillende måte og hvor Bertelsen fikk klare rammer som han måtte forholde seg til knyttet til arbeidsplikt, oppmøte og tilstedeværelse, at det ikke kom unødige klager fra brukere og kolleger og unødvendige opphevelser for lagmannsretten, (2) at man ble enige om at Bertelsen avsluttet arbeidsforholdet i domstolen og hvor han selv regisserte sin avgang, og (3) at DA sendte et brev til Justisdepartementet (JD) med anmodning om at det ble fremmet suspensjonssak og vedtak om å reise avskjedssak for Kongen i statsråd. DA og sorenskriver ga i møtet uttrykk for at alternativ 1 ikke var aktuelt.

Etter møtet ble det avklart at Bertelsen ikke var villig til å søke avskjed som en minnelig løsning. I brev 22.10.10 fra DA til JD ble det anmodet om at det ble truffet suspensjonsvedtak og reist avskjedssak for domstolene. Saken hadde da vært behandlet i DAs styre 18.10.10, som enstemmig hadde besluttet at saken skulle oversendes til JD. Vedlagt brevet fulgte et notat med en nærmere saksframstilling og gjennomgang av faktiske forhold i saken. Innledningsvis i notat het det bl.a.:

"Tor Holger Bertelsen framviser ved gjentatte anledninger avvikende virkelighetsoppfatning, sviktende vurderingsevne, rigide holdninger og ustabilitet i jobbutførelsen. Han utfører til tider faglig slett arbeid ved blant annet å ikke begrunne sine avgjørelser, noe som leder til opphevelser i lagmannsretten. Det er grunn til å tro at hans fastlåste/rigide holdninger, blant annet til kvinner, påvirker hans behandling av enkeltpersoner i retten, samt hans vurderingsevne i avgjørelser. Det er således grunn til å stille spørsmål ved rettsikkerheten til partene under hans administrering av sakene. Tingretten har mottatt flere klagesaker på ham i den forbindelse, og det har vært en rekke avisoppslag opp gjennom årene knyttet til disse sakene, ...

Bertelsens opptreden både i og utenfor tjenesten har også ført til at spørsmålet om hans habilitet har vært reist i flere saker, både i forhold til ham selv, men også i forhold til alle tingrettens dommere, ...

Det har videre vært et stort problem at Bertelsen ved en rekke anledninger ikke har møtt på jobb, selv når han har hatt rettsmøter. Som følge av dette har tingretten måttet sette inn ny dommer, som har vært uforberedt og som har påbegynt rettsmøtene etter berammet tidspunkt. Det vises til vedlegg 10.2 – 10.4 for

avdelingslederne Holes og Pedersens loggføring av fravær, og til sorenskriver Elstads irrettesettelse i brev av 21. juli 2004.

Alt dette rokker ved partenes, aktørenes og publikums tillit til rettsvesenet generelt og til Bergen tingrett spesielt.

Tor Holger Bertelsens atferd og manglende oppfyllelse av sine arbeidsplikter har vært en stor belastning for ansatte og ledere ved Bergen tingrett over lengre tid. Domstolleder har til tross for gjentatte forsøk på å ta problemene opp med Tor Holger Bertelsen, og også forsøk på tilrettelegging, ikke lykkes med å få ham til å utføre arbeidsoppgavene som dommer på en tilfredsstillende måte."

JD ba etter dette i brev 12.01.11 om at avskjedssaken ble ytterligere utredet av DA. Det ble bedt om at Bertelsen ble gitt mulighet til å kommentere faktagrunnlaget DA bygde på. Dette ble gjort ved DAs brev 25.01.11 til Bertelsen, hvor han fikk anledning til å uttale seg. Bertelsen besvarte dette i brev 21.02.11 til DA. Bertelsen framholdt bl.a. at opplysningene i notatet dels var usanne og dels sterkt villedende, at han tidligere hadde redegjort for de omtalte forholdene og at DAs notat hovedsakelig hadde som formål å villeda DAs styre.

Saken ble deretter 08.03.11 oversendt til fra DA til JD på nytt. JD sendte saken til Tilsynsutvalget for dommere (TU) til uttalelse under henvisning til Ot. prp. nr. 44 (2000-2001) s. 177, hvor det framgår at JD i alminnelighet bør forelegge for TU alle saker hvor det kan være aktuelt med avskjed eller suspensjon. TU kom i brev 18.04.11 med enstemmig uttalelse i saken etter at saken hadde blitt behandlet i møte 14.04.11. I uttalelsen het det bl.a.:

"Det er i den foreliggende sak beskrevet flere forhold som Tilsynsutvalget normalt kan vurdere samt reagere på i form av disiplinærtiltak. Dette gjelder dommerens opptreden overfor parter og vitner i forbindelse med rettssaker, brudd på arbeidsrettslige plikter i form av fravær og sviktende dømmekraft i dommergjerningen, ukollegial opptreden/trakassering og utilbørlig atferd utenfor tjenesten.

Tilsynsutvalget har ikke funnet det riktig å gi uttalelse om bevisvurderingen eller å konstatere om vilkårene for suspensjon og avskjed kan anses oppfylt. Men dersom det forutsettes at de faktiske forhold i hovedsak kan legges til grunn, foreligger det etter utvalgets vurdering flere grove brudd på de plikter som tilligger dommerstillingen samt brudd på prinsippene om god dommerskikk. Flere av forholdene er av en slik karakter at Tilsynsutvalget ville ha gitt dommeren kritikk, og samlet sett ville de kritikkverdige forholdene ha utløst utvalgets plikt til å melde fra til Justisdepartementet. Dette innebærer at utvalget er av den oppfatning at dommerens opptreden, dersom beskrivelsene i brevet legges til grunn, ikke er forenlig med å utføre dommeryrket.

Tilsynsutvalget vil i tillegg bemerke at saken har vært omtalt i media på en måte som må ha svekket tilliten til både dommeren og domstolen, og at de kritikkverdige forhold som er beskrevet kan ramme den enkeltes rettsikkerhet."

Det ble videre avholdt et møte i Bergen tingrett 26.04.11 med Bertelsen, avdelingsleder Bygstad og sorenskriver Bjørnøy. I møtet viste Bjørnøy til siste dagers avisoppslag om Bertelsens utførelse av dommergjerningen og prosessen knyttet til dette. Bertelsen uttalte at han regnet med at det var ledelsen ved tingretten som stod bak lekkasjene, noe Bjørnøy presiserte at ikke var riktig. I møtet ble Bertelsen også spurt om han ønsket en minnelig løsning i form av en sluttpakke i dialog med DA, men dette var Bertelsen ikke interessert i. Han fikk også tilbud om redusert sakstildeling på bakgrunn av at Bertelsen ga uttrykk for at hans effektivitet nå var noe redusert som følge av saken.

JD sendte 03.05.11 forhåndsvarsel til Bertelsen om at en vurderte å reise avskjedssak og suspendere ham fra dommerstillingen, og ba om hans uttalelse. Den 31.05.11 ble det avholdt et møte i JD, hvor Bertelsen deltok med sin daværende advokat. I møtet redegjorde Bertelsen for sitt syn på saken og kommenterte framstillingen fra DA. Han besvarte også spørsmål fra representantene fra JD. Bertelsen innsendte ikke noen skriftlig redegjørelse.

JD meddelte i brev til Bertelsen 15.06.11 at det var behov for ytterligere utredning av saken og at en avgjørelse ikke ville foreligge før etter sommerferien. Terrorangrepet mot regjeringsskvartalet 22.07.11 medførte at JDs avgjørelse i saken ble ytterligere forsinket. JD forsøkte forgjeves også å få til møter med Bertelsens og hans advokat for å diskutere en eventuell minnelig løsning i saken. I brev 29.11.11 konkluderte JD under sterk tvil med at det ikke ville bli reist avskjedssak. JD konkluderte slik:

Etter departementets vurdering er misligholdet av arbeidsplikter, administrative plikter og din opptreden for øvrig, av en slik art at det foreligger gjentatte krenkelser av tjenesteplikter etter tjenestemannsloven § 15 bokstav a. Departementet mener at forholdene er av en slik art at terskelen i tjenestemannsloven § 15 bokstav a er overtrådt. Under enhver omstendighet synes det å være grunnlag for å anta at terskelen for avskjed i tjenestemannsloven § 10 nr. 3, jf. nr. 2 isolert sett er passert. Det kan også være grunnlag for å spørre om forholdene samlet sett har vist at det er overveiende sannsynlig at pliktene heller ikke i fremtiden vil kunne bli ivaretatt på et akseptabelt nivå, og at det derfor bør reises avskjedssak.

Det er imidlertid slik at de fleste forhold som kan danne grunnlag for avskjed, ligger så vidt langt tilbake i tid at det er betydelig usikkerhet knyttet til om det kan være grunnlag for en avskjed nå. I tillegg kommer at bevissituasjonen er noe uklar for enkelte av forholdene, ikke minst ved at forholdene er svært ujevnt dokumentert. Til dette kommer også at det etter at denne saken kom opp, ikke har oppstått nye misligheter.

Departementet har vært i sterk tvil om spørsmålet, men har etter en helhetsvurdering kommet til at det nå ikke er tilstrekkelig grunnlag for å forberede en avskjedssak for Kongen i statsråd. Av samme grunn er det heller ikke aktuelt å fatte vedtak om suspensjon. Departementet vil imidlertid understreke at dersom det oppstår nye misligheter, vil spørsmålet om å reise avskjedssak kunne tas opp på nytt.
..."

I enstemmig vedtak av TU 21.05.12, ble Bertelsen ilagt *advarsel* for å ha overtrådt de plikter stillingen medfører og for å ha opptrådt i strid med god dommerskikk. Til grunn for advarselen lå klager i to forskjellige saker Bertelsen hadde behandlet og ytterligere forhold utenfor klagesakene. Den ene klagen ble inngitt 25.11.11 fra advokat Steinar Yndestad, dvs. kort tid før JD traff sitt vedtak 29.11.11 om ikke å reise avskjedssak. Klagen gjaldt dommeradferd under hovedforhandling i straffesak og Bertelsens etterfølgende opptreden overfor klager. Den andre klagen ble inngitt 01.03.12 fra Britt Strømme og gjaldt Bertelsen opptreden i forbindelse med behandlingen av en sak om tvangsgjennomføring av samvær etter barneloven. I begge klagesakene la TU til grunn at Bertelsen i hovedsak hadde opptrådt slik det var beskrevet av klagerne, herunder at han hadde opptrådt forutinntatt og med manglende nøytralitet og upartiskhet.

I tillegg til de konkrete klagesakene, informerte sorenskriver Bjørnøy i forbindelse med klagebehandlingen om to tilfeller av unnlatt og for sent oppmøte til rettsmøter, Bertelsens politianmeldelse av sorenskriveren for ærekrenkelse 20.09.10 og Bertelsens henvendelse til Arbeidstilsynet våren 2011 hvor det framgikk at han "*i en periode på 11 år er blitt utsatt for sjikane, uberettigede beskyldninger med påstander om mangelfull embetsutførelse og trusler om avskjedigelse*". De to siste forholdene ble ikke vurdert av TU under henvisning til at utvalget var avskåret fra å ta disse opp av eget tiltak fordi det hadde gått mer enn ett år siden forholdene fant sted, jf. domstolloven § 237 fjerde ledd. De to tilfellene av unnlatt og for sent oppmøte til berammede rettsmøter ble imidlertid tatt med i grunnlaget for advarselen. TU viste til at Bertelsen hadde overtrådt de plikter som dommerstillingen medfører og uttalte at en så alvorlig på at han gjentatte ganger begikk denne type tjenesteforsømmelser. Det var etter TUs vurdering skjerpene at Bertelsen ikke avsto fra denne type forsømmelser til tross for de vurderinger og konklusjoner som framgikk av departementets vedtak i november 2011. I TUs oppsummering het det:

"Tilsynsutvalget har i forbindelse med klagesakene og de øvrige forhold som er avdekket i forhold til disse, kommet til at tingrettsdommer Bertelsen har handlet i strid med god dommerskikk og derved opptrådt kritikkverdig. Utvalget har videre konkludert med at tingrettsdommer Bertelsen har opptrådt kritikkverdig ved å overtre de plikter som tilligger stillingen.

Tilsynsutvalget finner at dommerens samlede opptreden gir grunnlag for disiplinærtiltak i form av advarsel. Dette er den strengeste beføyelsen utvalget kan ilegge en dommer, og den skal forbeholdes de alvorligste tilfellene, herunder de gjentatte overtredelsene. Etter utvalgets vurdering står man her ovenfor et slikt tilfelle.

I loyforarbeidene har Tilsynsutvalget plikt til å varsle Justisdepartementet dersom utvalget mener at en dommers forhold kvalifiserer til suspensjon/sivil avskjed, jf. Ot.prp. nr. 44 (2000-20001) pkt. 11.5.13. Sett hen til den tidligere avskjedssaken, der departementet bemerket at avskjedsspørsmålet kan bli vurdert på nytt dersom

dommeren begår nye overtredelser, har Tilsynsutvalget funnet det riktig å sende vedtaket til Justisdepartementet."

I brev fra sorenskriver Bjørnøy til JD 31.05.12, ble det vist til TUs vedtak og uttalt:

"Jeg vil sterkt fremheve betydningen av at det nå tas en rask avgjørelse i saken. Det er svært belastende for Bergen tingrett å ha denne type sak heftende ved domstolen. Det setter Bergen tingrett og dermed hele domstols-Norge i vanry om slike saker ikke blir løst på en verdig og god måte, og det rokker ved den tillit domstolene må ha i samfunnet."

DA anmodet i brev 12.06.12 til JD på nytt om at det ble fattet suspensjonsvedtak og vedtak om å reise avskjedssak mot Bertelsen. Det ble vist til TUs vedtak, hvor Bertelsen var ilagt advarsel, og TUs varsel til JD. Videre ble det vist til DAs brev 22.10.10 og påpekt at DA fremdeles var av den oppfatning at Bertelsen var uskikket som dommer, og at TUs vedtak hadde godtgjort at han på nytt hadde misligholdt sine tjenesteplikter. Videre het det:

"... Det er derfor svært viktig for publikums tillit til domstolen og for rettsikkerheten til de berørte parter at det kommer en endelig avklaring av tingrettsdommer Bertelsens ansettelsesforhold."

JD sendte 22.06.12 forhåndsvarsel til Bertelsen om at det på nytt ble vurdert å treffe vedtak om suspensjon og å reise avskjedssak. Det ble vist til at de opplysningene som framkom av TUs vedtak, sammenholdt med de forhold som lå til grunn forrige gang saken ble vurdert, var så alvorlige at vilkårene for avskjed etter tjenestemannsloven § 15 første ledd a) og b) og suspensjon etter tjenestemannsloven § 16 nr. 1 ble ansett å foreligge. Bertelsen fikk anledning til å uttale seg.

I svarbrev 29.06.12 fra Bertelsens daværende advokat ble det anført at det ikke var noe grunnlag for beskyldningene framsatt mot ham. Videre ble det vist til at Bertelsen oppfattet *"departementets gjentatte varsler om avskjedssak som trakassering med godkjenning fra departementets politiske ledelse. Han ser ingen hensikt i å bidra med ytterligere redegjørelser skriftlig eller muntlig til departementet."*

JD traff 06.07.12 vedtak om suspensjon av Bertelsen fra embetet som dommer ved Bergen tingrett med øyeblikkelig virkning.

Ved kongelig resolusjon 24.08.12 ble JDs tilråding om at departementet ble bemyndiget til å ta ut stevning om avskjed av Bertelsen og avgjøre eventuelt spørsmål om anke i saken, bifalt av Kongen i statsråd. Likeledes ble tilråding om stadfestelse av JDs vedtak av 06.07.12 om suspensjon av Bertelsen bifalt.

På bakgrunn av bemyndigelsen, besluttet statsråd Faremo 07.09.12 at det skulle tas ut stevning om avskjed av Bertelsen. Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet tok deretter 10.09.12 ut stevning for Bergen tingrett med påstand om at Bertelsen ble avskjediget fra

embetet som tingrettsdommer i Bergen tingrett. I stevningen ble det anmodet om at saken ble overført til annen domstol, jf. domstoloven § 38. Det ble anført at saken heller ikke burde bli behandlet av domstol under Gulating lagdømme og det ble derfor foreslått at saken overført til statens alminnelige verneting, Oslo tingrett, jf. tvisteloven § 4-4 (4).

I tilsvar 09.10.12 nedla Bertelsen påstand om frifinnelse. Han bestred ikke at dommerne i Bergen tingrett var inhabile, men anførte at hovedforhandlingen burde foregå i Bergen både av hensyn til Bertelsen og fordi de fleste vitnene bodde i Bergensområdet. Det ble anført at dette kunne løses enten ved at det ble oppnevnt settedommer i saken eller at saken ble overført til annen domstol, men slik at rettsmøtene ble avholdt i Bergen.

Sorenskriver Bjørnøy besluttet 10.10.12 å overføre saken til Oslo tingrett etter innhentet samtykke fra sorenskriveren i Oslo tingrett, jf. domstoloven § 38. Bertelsen anket beslutningen 11.10.12 og viste til at sorenskriver Bjørnøy var inhabil og at avgjørelse måtte treffes av nærmeste overordnende domstol etter domstoloven § 119. Siden også dommerne i Gulating lagmannsrett måtte anses inhabile, ble det vist til at førstelagmannen måtte søke Høyesteretts ankeutvalg om overføring. I ankeomgangen anførte Bertelsen også at det burde konstitueres en helt utenforstående dommer, for eksempel en vitenskapelig ansatt ved ett av de juridiske fakultetene, slik at en unngikk at saken ble avgjort av en dommer i de ordinære domstolene som ville ha et mindre uavhengig og nøytralt forhold til saken. I statens anketilsvar ble det nedlagt påstand om at Bergen tingretts avgjørelse ble opphevet og saken ble overført til Oslo tingrett.

Førstelagmannen i Gulating lagmannsrett søkte i brev 24.10.12 til Høyesteretts ankeutvalg om at lagmannsrettens sak ble overført til annen lagmannsrett i medhold av domstoloven § 119. Det ble vist til at dommerne i Gulating lagmannsrett etter hans oppfatning var inhabile. Høyesteretts ankeutvalg besluttet 30.10.12 å overføre til Agder lagmannsrett.

Ved kjennelse 26.11.12 kom Agder lagmannsrett til at Bergen tingretts beslutning om overføring var truffet av inhabil dommer samtidig som lagmannsretten fant grunn til å treffe realitetsavgjørelse om å overføre saken til Oslo tingrett. Lagmannsretten fant det klart at saken skulle overføres fra Bergen tingrett til en sideordnet domstol etter domstoloven § 38 og at overføringen burde skje til en domstol utenfor lagdømmet ettersom dommerne i Gulating lagmannsrett ble ansett inhabile. Lagmannsretten fant Bertelsens innvendinger mot dommerstandens uavhengighet ufunderte og bemerket at det av hensyn til domstolenes uavhengighet ikke var adgang til konstituere en dommer for å behandle en bestemt sak etter reglene i domstoloven § 55 e og f. Det ble også vist til betenkelighetene med å gi et organ for staten adgang til å utpeke en dommer til å behandle avskjedssaken.

Etter at lagmannsrettens avgjørelse var rettskraftig, ble avskjedssaken overført til Oslo tingrett. Planleggingsmøte i saken ble avholdt 06.02.13. Bertelsen opprettholdt sin anførsel om at hovedforhandlingen burde avholdes i Bergen, selv om saken nå med endelig virkning var overført til Oslo tingrett, jf. domstoloven § 44 annet ledd. Forberedende dommer besluttet 28.02.13 hovedforhandlingen skulle gjennomføres i Oslo i samsvar med lovens hovedregel.

Hovedforhandling i saken ble avholdt over 8 rettsdager i perioden 15.05 – 29.05.13. Bertelsen avga partsforklaring og det ble ført 29 vitner. Dokumentasjonen framgår av rettsboken.

Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet har i korte trekk anført:

Det følger av Grunnloven § 22 at dommere er uavsettelige embetsmenn, og kun kan avskjediges ved dom. De materielle vilkårene for avskjed av embetsmenn framgår av straffelovens ikrafttredelseslov § 10, som anses å dekke de samme forhold som oppsigelse etter tjenestemannsloven § 10 og avskjed etter tjenestemannsloven § 15.

Etter statens syn er vilkårene for avskjed oppfylt for Bertelsens vedkommende. Dersom retten finner at vilkårene er oppfylt, må det avsies dom for avskjed. Det skjønnsmessige spørsmålet om avskjed skal meddeles, hvis vilkårene først er oppfylt, tilligger Kongen.

Vilkårene for avskjed er relative. Selv om embetsdommere etter Grunnloven må avskjediges ved dom, har etter statens syn de prosessuelle vilkår ikke betydning for de materielle avskjedsvilkår i loven. Dommere har en særlig ansvarsfull stilling og behovet for tillit gjør seg i særlig grad gjeldende. Selv om dommere må avskjediges ved dom, har de ikke større rett til å krenke tjenesteplikter og må vurderes i forhold til tjenestemannslovens avskjedsvilkår. Hensynet til dommerens uavhengighet er begrunnet i maktfordelingshensynet. De øvrige statsmakter skal ikke trå dommerne for nær i deres dømmende funksjon. Uavhengighet i denne relasjon setter grenser for adgangen til å avskjedige en dommer. I denne saken har staten ingen egeninteresse, men skal ivareta hensynet til det rettsøkende publikum. Uansett gjelder det ikke noe sterkt avskjedsvern i forhold til de avskjedsgrunner denne saken gjelder.

Bertelsen har ikke oppfylt de krav som må stilles til en dommer. Bevisførselen viser at han ikke har de nødvendige personlige egenskaper som kreves av en dommer. Bertelsens virkelighetsforståelse og personlighetstrekk er ikke forenelig med dommerrollen. Han har en avvikende virkelighetsoppfatning og manglende selvinnsikt. Han farges av underliggende mangelfulle virkelighetsforståelse, rigide holdninger og er ikke mottakelig for kritikk og korreksjoner. Hans virkelighetsforståelse bærer preg av "sminking" av virkeligheten for å tilpasse den til hans oppfatning.

I tillegg, eller som utslag av dette, har Bertelsen gjennom sin opptreden og prosessledelse vist seg uegnet som dommer. Bertelsen har over lang tid vist at han har vanskeligheter med å tilpasse seg og forstå dommerrollen. Han har i en rekke saker, gjennom mange år, ikke klart å gi begge parter tillit til at han opptrer upartisk. Han har også i mange tilfeller utvist dårlig vurderingsevne og manglende dømmekraft ved sin opptreden. I tillegg kommer manglende oppfyllelse av arbeidsplikter. Bertelsen har utstrakt og ureglementert fravær og forsinket oppmøte til rettsmøter. Han har gjentatt krenket tjenesteplikter til tross for gjentatte advarsler og pålegg.

Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet har nedlagt slik **påstand**:

Tor Holger Bertelsen avskjediges fra embetet som tingrettsdommer i Bergen tingrett.

Tor Holger Ehlers Bertelsen har i korte trekk anført:

Terskelen for å avskjedige dommere er høy. Dette har sammenheng med domstolenes uavhengighet og maktfordelingen mellom de øverste statsorganene. Kravet i Grunnloven § 22 om at dommere bare kan avskjediges ved dom gir også et materielt vern for avskjed, ikke bare et prosessuelt krav om dom. Statens syn, at uavhengighetshensynet bare gir sterkere avskjedsvern for den rent dømmende virksomheten og at det ellers gjelder strengere krav av hensyn til dommeres særlig ansvarsfulle stilling, er unyansert og feil.

Maktfordelingshensynet forutsetter et sterkt stillingsvern for dommere. Dette følger av Grunnlovens system og var klart forutsatt av grunnlovsforfatterne, selv om det til slutt endte med en felles bestemmelse i Grunnloven § 22 for dommere og andre embetsmenn. En begrensning av det sterke stillingsvernet kun til det som berører maktforholdene mellom statsmaktene er for enkelt og ikke tilstrekkelig. Det er også viktig med vern i forhold til saksbehandlingsfeil og andre uregelmessigheter som begås, ikke bare innholdet av dommerens avgjørelser, dersom uavhengighetsvernet skal ha tilstrekkelig styrke. Hvis ikke åpnes det for myndighetsmisbruk og forsøk på omgåelser for å bli kvitt en brysomme dommere. Vernet må også tåle dårligere tider enn dagens.

Staten har bevisbyrden for at avskjedsvilkårene i tjenestemannsloven er oppfylt. Skyldkravet er forsett eller uaktsomhet og skyldkravet må vurderes i forhold til alle hendelsene staten har anført som grunnlag for avskjed.

Ved vurderingen av om avskjedsvilkårene er oppfylt, må også det et forvaltningsmessige likebehandlingsprinsippet ivaretas. Videre må den skjønnsmessige avgjørelsen av om avskjedsvilkårene anses oppfylt bygge på et riktig faktisk grunnlag.

Retten må ta stilling til om det skjedde forhold etter departementets vedtak 29.11.11 som ga grunnlag for å "gjenåpne" saken. Eldre forhold kan bare få betydning hvis det oppstår

nye kritikkverdige forhold. Det anføres prinsipalt at det ikke har oppstått nye misligheter etter som ga grunnlag for å prøve avskjedsspørsmålet på nytt, slik staten har lagt til grunn.

Det anføres at verken klagen fra advokat Yndestad eller klagen fra Strømme ga grunnlag for Tilsynsutvalgets advarsel. At Bertelsen har fått kritikk for sin prosessledelse ikke tilstrekkelig. Dommere opptrer forskjellig. De er bare mennesker og det må være rom for et rimelig slingringsmonn. I forhold til klagen fra Yndestad anføres at det heller er regelen enn unntaket at dommere er kritiske til lite troverdige forklaringer fra tiltalte. For øvrig har partene både i saken som Yndestad og saken som Strømme har klaget over, ulike oppfatninger og TUs kritikk kan ikke anses sannsynliggjort. TUs kritikk av Bertelsens behandling av disse to sakene er svakt begrunnet. Verken Yndestad eller advokat Monssen har for øvrig protokollert innsigelser til behandlingen.

Det er heller ikke sannsynliggjort at Bertelsen avsto forsvareroppnevning av Yndestad uten forsvarlig begrunnelse eller som en hevnaksjon. Bertelsen ville forhindre klientshopping og kameraderi og det forelå ikke skriftlig samtykke fra tiltalte til forsvarerbyttet. Når det gjelder de to tilfellene av unnlatt eller for sent oppmøte til rettsmøter, kan ikke dette tillegges betydning. Grunnlaget for kritikken bestrides og forklaringen fra avdelingsleder Bygstad har vist at det etter 2010 har fungert greit med Bertelsens oppmøte til rettsmøter og tilstedeværelse..

Subsidiært anføres at de kritikkverdige forholdene som eventuelt har skjedd etter 29.11.11 er av så beskjeden karakter at det ikke var grunnlag for å vurdere avskjedssaken på ny.

Atter subsidiært anføres at dersom de kritikkverdige forholdene som fant sted etter 29.11.11 er færre eller mindre alvorlige enn det Kongen i statsråd la til grunn, så er vedtaket om å reise avskjedssak ugyldig og staten kan ikke gis medhold.

Dersom retten kommer til at det skjedde kritikkverdige forhold etter 29.11.11 som ga grunnlag for å "gjenåpne" saken, anføres det uansett at det samlet sett ikke er sannsynliggjort slike kritikkverdige forhold i perioden 1996 og fram til 29.11.11 som gir grunnlag for avskjed. Ved vurderingen av om det er grunnlag for avskjed må den strenge normen som gjelder for dommeres stillingsvern legges til grunn.

Tor Holger Ehlers Bertelsen har nedlagt slik **påstand**:

1. Tor Holger Bertelsen frifinnes.
2. Staten erstatter Tor Holger Bertelsens omkostninger i anledning saken.

Rettens vurdering

1. Rettslige utgangspunkter

Selv om det i Grunnloven ikke eksplisitt er fastslått at domstolene og den dømmende makt er selvstendige og uavhengige av øvrige statsmakter, er det ingen tvil om at dette er en del av norsk statsforfatning. Domstolenes uavhengige stilling har – om enn indirekte – kommet til uttrykk gjennom Grunnlovens kapittelinndeling, som skiller mellom den utøvende, lovgivende og dømmende makt. I Grunnlovens kap. D er det bestemmelser "*Om den dømmende Magt*", jf. bl.a. Grunnloven § 88 om at Høyesterett "*dømme I siste Instants*" og § 90 om at Høyesteretts "*Domme kunne i intet Tilfælde paankes eller underkastes Revision*". Et annet uttrykk for dette er Grunnlovens § 22 annet ledd, om vern mot avskjed for embetsmenn, herunder dommere. Bestemmelsen medfører at dommere, med unntak av avskjed for oppnådd aldersgrense, bare kan avskjediges ved dom. Selv om bestemmelsen i første rekke er en prosessuell bestemmelse om framgangsmåten for å avskjedige dommere, har den, som retten skal komme tilbake til, også betydning for dommernes uavhengighet og vern mot vilkårlig eller ubegrunnet avskjed fra den utøvende makts side. Og selv om det er en sparsom regulering av domstolene i selve Grunnloven, er ikke det ensbetydende med at det ikke er regler av forfatningsrettslig karakter av betydning for domstolenes uavhengighet. Grunnlovens bestemmelser om at det skal være en dømmende makt og at Høyesterett dømmer i siste instans, innebærer at den utøvende eller lovgivende makt ikke kan gripe inn i domstolenes behandling og avgjørelse av enkeltsaker eller overta de dømmende oppgavene. For straffesaker følger dette også uttrykkelig av Grunnloven § 96 om at straff bare kan ilegges ved dom. I tillegg er domstolenes kontrollfunksjoner overfor den lovgivende og utøvende makt, ved prøving av lovers grunnlovsmessighet og rettslig prøving av forvaltningsvedtak som har utviklet seg i praksis, regler av forfatningsrettslig karakter som krever grunnlovsendring ved vesentlige innskrenkninger.

Det følger altså av systemet i Grunnloven at den dømmende funksjonen skal være adskilt fra de øvrige statsmakter. Uavhengighetsprinsippet stod også sentralt under arbeidet med Grunnloven i 1814. Dette var et sentralt konstitusjonelt spørsmål både i Norge og utlandet og ble sett på som en sentral og naturlig del av maktfordelingsprinsippet som Grunnloven bygger på. I den sjette grunnsetningen som Riksforsamlingen enstemmig vedtok som en del av grunnlaget for det videre grunnlovsarbeidet, het det: "*Den dømmende Magt bør være særskilt fra den lovgivende og utøvende*". Selv om ikke prinsipperklæringen ble vedtatt i selve Grunnloven, er det ingen tvil om denne grunnsetningen og kapittelinndelingen viser at domstolenes uavhengighet stod sentralt for grunnlovsforfatterne, jf. bl.a. NOU 1999:19 Domstolene i samfunnet s. 97.

I tillegg til den funksjonelle uavhengigheten som er omtalt ovenfor, var grunnlovsforfatterne også opptatt av den institusjonelle uavhengighet for domstolene. Dette ble sett på som nødvendig for å verne den enkelte dommer fra press fra de andre statsmaktene. I grunnlovsutkastet til Adler og Falsen het, som en av de alminnelige grunnsetningene for statsforfatningen, i § 31:

"For at sikre hvert Individ sine Rettigheder, sit Liv, sin Frihed, sin Eiendom og sin Ære, er det nødvendigt, at Lovene anvendes efter faste Principer og upartisk, samt at Retfærdigheden haandhæves uden Persons Anseelse. Det er derfor tjenligst, at Dommere beholde deres Embeder, saalænge de bestyre dem med Troskap og Redelighed (quamdiu se bene gesserint), og at Lovene bestemme dem en anstændig Underholdning."

Selv om denne bestemmelsen ikke ble vedtatt i Eidsvollsgrunnloven, og kravet om en sikker og anstendig dommerlønn heller ikke fant plass, er det ingen tvil om at prinsippene og begrunnelsen for domstolenes og dommernes uavhengighet var sentrale for grunnlovsforfatterne. Grunnleggende prinsipper som upartiskhet, rettsikkerhet og maktfordeling, som Adler og Falsen ville oppnå ved å sikre uavhengige dommere, var det enighet om på Riksforsamlingen, jf. bl.a. Erik Holmøyvik: Nokre historiske utviklingslinjer for domstolene sitt sjøvtende i Noreg, i Dommerens uavhengighet, Den norske Dommerforening 100 år (2012) s. 119-120. Konsititusjonskomiteen hadde også foreslått en særskilt regel for dommere som gjorde dem uavsettelige uten dom for å sikre domstolenes og dommernes uavhengighet. Bestemmelsen ble ikke vedtatt i Eidsvollsgrunnloven, men dette skyldtes praktiske hensyn og ikke noen nedvurdering av dommernes uavhengighet, jf. Holmøyvik s. 120 og Holmøyvik: Maktfordeling og 1814, Fagbokforlaget (2012) s. 478. Forutsetningen var at dommerne skulle være embetsmenn og dommerne ble vernet mot avskjed sammen med øvrige embetsmenn i det generelle embetsvernet i Grunnlovens § 22. Med Grunnlovens § 22 kunne Kongen ikke gi dommerne avskjed uten etter dom for embetsforsømmelser eller flytte dem mot deres vilje. Det ble med dette fastslått at selv om Kongen utnevnte dommerne, og de var Kongelige embetsmenn, skulle de være fullt ut selvstendige i forhold til den utøvende makt ved utførelsen av sin dømmende virksomhet.

Det var i første rekke vernet mot press fra den utøvende makt som var sentral for grunnlovsforfatterne i 1814. Erfaringene fra eneveldstiden stod her sentralt. I denne forbindelse nevnes også at Grunnloven ikke opprinnelig nektet dommere eller de fleste andre embetsmenn fra å bli valgt til stortingsrepresentanter, selv om dette var en sammenblanding mellom statsmaktene, i strid med maktfordelingsprinsippet, som i dag ikke ville vært aktuelt. Unntaket i Grunnlovens § 62 gjaldt opprinnelig medlemmene av statsrådet og embetsmenn tilsatt ved statsrådet sine kontorer, i tillegg til tilsatte ved hoffet. Den videre framveksten av domstolene som statsmakt, men rettslig prøving av Stortingets lovvedtak og Regjeringen forvaltningsvedtak opp mot Grunnloven som lex superior, og med det en mer aktiv og viktig rolle som kontrollinstans og motmakt, så ikke

grunnlovsforfatterne for seg i 1814. Heller ikke i andre grunnlover før 1814 var domstolene gitt en aktiv rolle i maktfordelingen gjennom en slik prøvingsrett. Denne utviklingen skjedde gjennom Høyesteretts praksis etter 1814, som på 1800-tallet la til grunn at Grunnloven var en del av den positive rett og domstolenes rettsanvendelse, som satte grenser for den lovgivende og utøvende makt. Disse innskrenkningene i den lovgivende og utøvende makt har senere fått betegnelsen konstitusjonelt demokrati, dvs. at den demokratiske styreform, eller flertallets suverenitet, må tåle visse begrensninger som følger av Grunnlov og konstitusjon.

Senere har domstolenes og dommernes uavhengighet også kommet til uttrykk i internasjonale konvensjoner, bl.a. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen art. 6 nr. 1, FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, og i internasjonale bestemmelser, bl.a. FN's Basic Principles on the Independence of the Judiciary og Europarådets rekommendasjon R 12 om Independence, efficiency and role of judges.

I den alminnelige lovgivningen er prinsippet om dommerens uavhengighet i sin dømmende virksomhet fastslått i domstolloven § 55 tredje ledd, som slår fast at en "*dommer er uavhengig i sin dømmende virksomhet*".

Som nevnt er det domstolenes og dommernes *uavhengighet i den dømmende funksjonen* som Grunnloven verner. Den sentrale i den dømmende virksomheten er å treffe endelig avgjørelse av rettsspørsmål, dvs. treffe endelig avgjørelse om hvordan rettsstillingen er mellom partene ved anvendelse av rettsregler på det faktum dommeren finner bevist. Videre ligger det i uavhengigheten at domstolene og dommerne skal vernes mot press og usaklig påvirkning fra andre statsmakter, men også mot press og usaklig påvirkning fra andre maktsentra som private foretak og organisasjoner og fra partene i den aktuelle sak. Dette har også en side til dommerens *upartiskhet*, som er en meget viktig del av det overordnede prinsippet om uavhengighet. I upartiskhet legger retten at dommerne i den enkelte sak ikke skal påvirkes av at han eller hun har egeninteresser i at en av partene vinner eller taper saken, eller har positive eller negative innstillinger og holdninger til en av partene eller det kjønn eller de interesser vedkommende identifiseres med. Dette har også en side til domstollovens regler om *inhabilitet*, at dommeren i den enkelte sak har slektskap, andre nære forbindelser eller avhengighetsforhold til en av partene. Reglene om inhabilitet har klare fellestrekk med krav til uavhengighet og upartiskhet, men må ikke forveksles med dette.

I denne sammenheng nevnes at uavhengigheten i den dømmende funksjonen, i tillegg til den institusjonelle uavhengigheten i forhold til irregulær påvirkning og kontroll fra de øvrige statsmakter, også har en viktig side til den enkelte dommers personlige uavhengighet i sin dømmende virksomhet. Partene må kunne være trygge på dommeren som skal avgjøre deres sak, vil gjøre det uten slike bindinger eller sympatier/antipatier til partene og de interesser de målbærer, som kan medføre at avgjørelsen bygger på annet enn sakens fakta og de rettsregler som følger av lovgivning og praksis. Dette har en viktig side

til domstolenes og dommeren som garantist for rettssikkerhet og rettferdig rettergang. Vern om dommerens uavhengighet er viktig både for å hindre irregulær direkte påvirkning, dvs. påvirkning for å komme fram til et bestemt resultat eller følge et bestemt standpunkt eller syn, men er også viktig for å hindre mer indirekte påvirkning gjennom dommerens egeninteresse eller særlige identifikasjon med spesielle interesser eller grupper. Dette har en viktig side til dommerens integritet, upartiskhet og nøytralitet. Dette krever også at den enkelte dommer selv har de nødvendige personlige egenskaper og holdninger som skal til for å opptre uavhengig og gjennom sin handlemåte inngi slik tillit og respekt at det for parter og allmennheten oppfattes slik at den dømmende virksomheten utøves fullt ut forsvarlig.

Prinsippet om dommernes uavhengighet nevnt ovenfor, innebærer imidlertid ikke at dommere, som andre, kan svikte og misligholde utøvelsen av sine tjenesteplikter og begå forsømmelser i eller utenfor tjenesten. Kritikverdige handlinger kan lede til reaksjoner fra bl.a. påtalemyndighet og arbeidsgiver. Den alminnelige straffelovgivningen får anvendelse på dommeres straffbare handlinger, enten de er begått i egenskap av dommer eller som privatperson. En dommer kan bli fradømt sin stilling som straff etter straffeloven, jf. straffeloven § 29. Videre kan en dommer bli fjernet fra sin stilling ved sivil avskjed, jf. Grunnloven § 22. Dommere står i utgangspunktet ikke i noen annen stilling enn andre i så måte og er i bare i begrenset utstrekning vernet av immunitet i forhold til strafferettslig eller sivilrettslig forfølgning. Men dommernes uavhengighet innebærer en særstilling i enkelte sammenhenger. Sentralt står her det særlige stillingsvernet i Grunnloven § 22, som innebærer at dommere utnevnt i statsråd, i likhet med andre såkalt uavsettelige embetsmenn, ikke kan sies opp av staten som arbeidsgiver, men må avskjediges ved dom. Videre er det ikke slik at dommere er immune mot disiplinærtiltak, jf. domstolloven kap. 12 hvor det er etablert en egen uavhengig klage- og disiplinærordning for dommere og hvor Tilsynsutvalget for dommere kan treffe vedtak om disiplinærtiltak når en dommer forsettlig eller uaktsom har overtrådt de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptre i strid med god dommerskikk, jf. domstolloven § 236. Som disiplinærtiltak kan en dommer gis "*kritikk eller advarsel*", jf. 236 annet ledd. Etableringen av et slikt tilsynsutvalg, uavhengig av Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen og med en bred og representativ sammensetning og særskilte behandlingsregler, ble nettopp begrunnet i hensynet til dommernes uavhengighet.

Grunnloven § 22 sier ikke noe nærmere om avskjedsgrunnene. Grunnloven sier heller ikke noe om vilkårene for avskjed kan fastsettes i ordinær lov, men det er uomtvistet at Grunnloven ikke er til hinder for dette "*forutsatt at det tas rimelig hensyn til betydningen av dommernes uavhengige stilling*", jf. NOU 1999: 19 Domstolene i samfunnet s. 299. Lovbestemmelser som fastsetter materielle vilkår for avskjed, finnes i straffelovens ikraftredelseslov § 10 og i tjenestemannsloven § 15 og § 10 nr. 2. Bestemmelsene i de to lovene er noe forskjellig utformet, men det er lagt til grunn at tjenestemannsloven representerer en presisering og utfylling av førstnevnte og ikke innebærer noe kvalitativt

nytt. Straffelovens ikraftredelseslov § 10 er av den grunn antakelig blitt overflødig som følge av bestemmelsene i tjenestemannsloven, jf. NOU 1999: 19 s. 299. Av straffelovens ikraftredelseslov § 10 framgår at en embets- eller tjenestemann som "*vedvarende viser sig ude af Stand til forsvarlig at røgte sin Tjeneste, eller hvor ellers nogen af de Tjenestens indehavelse nødvendige eller gyldig foreskrevne betingelser ikke findes at være tilstede, kan Afskedigelse ved Dom finde sted*".

Hovedbestemmelsen i tjenestemannsloven er § 15, som gjelder både for embetsmenn – herunder dommere – og for tjenestemenn. Etter § 15 første ledd kan en dommer avskjediges når vedkommende:

- a. har vist grov uforstand i tjenesten eller grovt har krenket sine tjenesteplikter eller trass i skriftlig advarsel eller irettesettelse gjentatt har krenket sine tjenesteplikter,*
- b. ved utilbørlig atferd i eller utenfor tjenesten viser seg uverdigg til sin stilling eller bryter ned den aktelse eller tillit som er nødvendig for stillingen.*

Etter tjenestemannsloven § 10 nr 2, jf nr 3, kan en dommer avskjediges når vedkommende:

- a. på grunn av sykdom er varig uskikket til forsvarlig å utføre sin tjeneste,*
- b. ikke lenger har de kvalifikasjoner som er nødvendig eller foreskrevet for stillingen, eller av andre grunner er varig uskikket for stillingen.*

Som nevnt fastsetter ikke Grunnloven noen om vilkårene for avskjed; hva som skal til for at en dommer, eller annen uavsettelig embetsmann, skal avskjediges. Grunnloven fastsetter uttrykkelig bare de prosessuelle vilkår; hvem som har myndighet til å beslutte avskjedigelse. Det kan reises spørsmål om de prosessuelle regler i Grunnloven har betydning for de materielle avskjedsvilkår. I praksis har det vært lagt til grunn at det ikke skal mer tungtveiende grunner til for å avskjedige dommere og andre embetsmenn, jf. bl.a. Ot. prp. nr. 44 (2000-2001) s. 164, hvor det heter at avskjedsgrunnene "*er de samme som for andre statsansatte, det er den formelle fremgangsmåten som er forskjellig*". I Fougner: Arbeidsavtalen – utvalgte emner (1999) s. 264-265 er et liknende synspunkt lagt til grunn. Spørsmålet er imidlertid ikke drøftet særlig prinsipielt eller inngående verken i proposisjonen eller hos Fougner. Retten finner ikke grunn til å ta uttrykkelig stilling til dette slik faktum er i denne avskjedssaken, men påpeker noen momenter av betydning for avskjedsvernet. For det første bemerkes, som påpekt av Fougner, at Grunnloven taler om *avskjed*, ikke oppsigelse, noe som i samsvar med vanlige kontraktsrettslige og arbeidsrettslige betraktninger innebærer et vesentlig mislighold eller grove brudd på de plikter som følger av arbeidsforholdet. Det er altså de mer graverende forhold, grovt eller alvorlig brudd på pliktene i arbeidsforholdet, som kvalifiserer for avskjed. De strenge vilkårene i tjenestemannsloven § 15 fanger for så vidt opp dette, men etter rettens syn må det være klart at hensynet til dommerens uavhengighet i sin dømmende funksjon kommer inn som et tilleggsmoment ved tolkningen og anvendelsen av tjenestemannsloven. Kjernen i dette uavhengighetshensynet gjelder den dømmende uavhengighet, dommerens

avgjørelse av rettsspørsmål mellom partene med endelig virkning uten irregulær påvirkning eller press, og derfor vil avskjedsvernet være særdeles sterkt nå det gjelder rettsavgjørelsers innhold.

Uavhengighetshensynet, og begrunnelsen for det, slår ikke til med samme styrke til når det gjelder oppfyllelse av en dommers tjenesteplikter for øvrig, som arbeidstakerplikter, øvrige administrative plikter og grunnleggende krav til saksbehandling og opptreden overfor parter og vitner. Avskjedsvernet må derfor i noen grad relativiseres. Samtidig er det, som påpekt av Bertelsen i denne saken, atskillig som kan tale for at det materielle avskjedsvernet for dommere kan uthules i strid med forutsetningene i Grunnloven, dersom det i for sterk grad avgrenses til vern mot press fra øvrige statsmakter m.v. i forhold til innholdet av den enkelte dommers avgjørelser. Uavhengighetshensynet kan etter omstendighetene også ha vekt som moment ved vurderingen av om lovens avskjedsvilkår er oppfylt når det er tale om saksbehandlingsfeil og brudd på administrative tjenesteplikter. I denne sammenheng må det også tas hensyn til at det kan reageres mot kritikkverdig adferd ved mindre inngripende tiltak enn avskjed gjennom disiplinærordningen som Tilsynsutvalget for dommere utøver.

Dommere skal i utgangspunktet ikke ha større adgang enn andre til å krenke grunnleggende tjenesteplikter selv om de er sikret en særlig og uavhengig stilling og bare kan avskjediges ved dom. Videre må det tas hensyn til at de særlige krav som stilles til at dommere, som har en særlig ansvarsfull stilling som forvaltere av samfunnets maktapparat, opptrer på en måte som skaper tillit domstolen og dommernes avgjørelser. Samtidig er ikke alltid grensen mellom dommernes dømmende funksjon og administrative funksjon klar og kan være gjenstand for glidende overgang og diskusjon. Iallfall i prinsippet kan en for snever avgrensning av uavhengighetsvernet åpne for utenforliggende hensyn og myndighetsmisbruk ved domstolleders, Domstoladministrasjonens og departementets/Regjeringens vurderingen av om avskjedsvilkårene etter arbeidsgiveres syn er oppfylt og om det skal reises avskjedssak. Hensynet til dommerens uavhengighet forutsetter et robust avskjedsvern som krever at det foreligger sterkt klanderverdige forhold hos dommeren. Det må tas rimelige hensyn til betydningen av dommerens uavhengige stilling. Domskravet underbygger også dette; det er ikke overlatt til Regjeringens og Domstoladministrasjonens eget skjønn som utnevnesmyndighet og arbeidsgiver å avgjøre avskjedsspørsmålet. Når det er sagt, synes praksis å vise, jf. bl.a. Domstolkommisjonens gjennomgang i NOU 1999: 19 og de faktiske forhold i den foreliggende avskjedssak, at Regjeringen og Justisdepartementet har vært meget tilbakeholdene og forsiktig med å reise avskjedssak eller å trå dommernes uavhengighet for nær gjennom bruk av disiplinærmyndighet, før etableringen av Tilsynsutvalget for dommere. At dommernes uavhengighet, og begrunnelsen for den, i tillegg sin rettslige betydning også har spilt en ikke ubetydelig psykologisk rolle, synes rimelig klart.

Retten går så over til å beskrive noe nærmere hvilke krav som må stilles til en dommer og hva tjenesten som dommer innebærer. I domstolloven § 55 annet og tredje ledd heter det:

Til dommere bør utnevnes personer som tilfredsstillter høye krav til faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper. Dommere til Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene bør rekrutteres blant jurister med forskjellig yrkesbakgrunn.

En dommer er uavhengig i sin dømmende virksomhet. En dommer skal utføre sin dommergjerning upartisk og på en måte som inngir alminnelig tillit og respekt.

Det er av avgjørende viktighet at domstolene – og den enkelte dommer – opptrer på en måte som i tillegg til uavhengighet og upartiskhet, inngir alminnelig tillit og respekt hos allmennheten og domstolens brukere. I Ot. prp. nr. 44 (2000-2001) s. 46 heter det om dette:

Ut fra en organisatorisk synsvinkel antas det å ville styrke folks tillit til domstolene dersom det etableres en ny organisering av domstoladministrasjonen, en ny utnevningssprosess, en gjennomgang av ordningene med midlertidige dommere, en innføring av en disiplinærordning for dommere og en regulering av dommernes sidegjøremål.

Tilliten avhenger imidlertid ikke bare eller først og fremst av disse elementene. Det som kanskje har størst betydning, er den måten den enkelte dommer leder saksforberedelse og hovedforhandling på, hvorledes avhør av parter og vitner gjennomføres eller ledes, hvordan dommeren kombinerer upartiskhet og engasjement for saken og hvordan dommen eller kjennelsen utformes. Av betydning er også dommerens forhold til pressen og måten dommeren representerer domstolen i ulike andre sammenhenger.

Og videre på s. 188 om domstolloven § 55:

Annet ledd første punktum foreslår lovfestet ytterligere krav til en dommers kvalifikasjoner enn de faktiske krav som følger av gjeldende §§ 53 og 54. Bestemmelsen uttrykker at en dommer bør ha høye faglig kvalifikasjoner. Dette innebærer at en dommer bør ha god juridisk innsikt, et godt skjønn og særlige personlige egenskaper. De personlige kvalifikasjonene innebærer for det første at en dommer bør være interessert i og opptatt av mennesker og ha evne til å sette seg inn i andre personers livssituasjon. Videre må dommeren utad fremstå som nøytral og bør ha stor integritet og mulighet til å nyte allmenn tillit.

Videre heter det i NOU 1999: 19 s. 178-178 om krav til personlige egenskaper og livserfaring:

Når det gjelder egenskaper på det menneskelige plan, er det bred enighet om at det må stilles særlige krav til dommeres personlige integritet. En dommer må ha styrke til ikke å la seg påvirke på usaklig måte av noen form for press eller av egne eller andres sympatier og antipatier av politisk, kulturell, religiøs eller annen art. Personlig integritet er en viktig egenskap i mange yrker, men dommerstillinger står

her i en særstilling. Personlig integritet har derfor vært et viktig kriterium ved dommerutnevnelser. Det dreier seg imidlertid om egenskaper som det ikke er enkelt å kartlegge. ...

Det har vært lagt vekt på ulike personlige egenskaper. Muligheten for å finne frem til et godt og riktig resultat i den enkelte rettssak vil normalt påvirkes av at dommeren klarer å skape en god atmosfære i retten, at dommeren er en god lytter, og at sjansen dermed øker for at saken blir godt belyst. God atmosfære og god kommunikasjon vil også kunne bedre mulighetene for at begge parter aksepterer dommen som en brukbar løsning på konflikt, eventuelt bedre mulighetene for forlik i saken. For mange parter og vitner vil rettsforhandlinger i utgangspunktet fortone seg som uvant og skremmende, og dét er ikke noe godt utgangspunkt for kommunikasjon. Men evnen til å sette seg inn i andre menneskers situasjon og følelser er viktig også i samarbeidet med de profesjonelle aktørene i rettssaker: Advokater, aktorer, sakkyndige og tolker – og i samarbeidet med dommerkolleger og med domstolens saksbehandlere og funksjonærer. ....

Disse kravene til personlige kvalifikasjoner for en dommer gir en norm som lovens avskjedsvilkår må vurderes opp mot. Som retten har vært inne på tidligere, må det ved vurderingen av om det foreligger avskjedsgrunn, ses hen til hvilke særlige krav som stilles til stillingen og hvilken betydning det har at kravene er misligholdt. I Innstilling fra tjenestemannslovkomiteen til ny lov om offentlige tjenestemenn av 10.06.77, som var forløperen til gjeldende tjenestemannslov, heter det om dette på s. 128 om forslaget til avskjedsbestemmelse:

De oppstilte avskjedsgrunner er uttømmende slik at administrasjonen ikke har adgang til å øke eller utvide avskjedsgrunnene ved spesialbud, særlige avtaler eller særvilkår i ansettelsesbrev o.l. På den annen side må spørsmålet om hvorvidt avskjedsgrunn etter § 22 foreligger bl.a. måtte vurderes under hensyn til hvilke . særlige krav vedkommende stilling medfører, og hvilken betydning det må tillegges at disse krav i det foreliggende tilfellet er blitt krenket, eller ikke lenger oppfylles.

Retten finner også grunn til å påpeke at disiplinærtiltak fra Tilsynsutvalget for dommere klart vil være av betydning ved vurderingen av om lovens avskjedsvilkår er oppfylt. I Ot. prp. nr. 44 (2000-2001) s. 175 heter det om dette:

På grunn av klage- og disiplinærorganets brede sammensetning, se pkt. 11.5.13, er det grunn til å tro at kritikk fra dette vil få stor troverdighet, legitimitet og effekt blant dommere. Det er imidlertid uheldig om en dommer skal kunne få kritikk ved flere anledninger uten at dette får noen betydning for vedkommendes stilling i domstolene. Etter gjentatt advarsel og/eller kritikk, bør ansvarlig ansettelsesmyndighet vurdere om det skal reises avskjedssak. Klage- og disiplinærorganet skal ha rett til å uttale seg dersom det forberedes avskjedssak mot en dommer.

Det vises videre til NOU 1999: 19 s. 326, hvor det ved vurderingen av hvilke brudd på tjenesteplikter og kritikkverdig adferd som kan utløse disiplinærreaksjon fra

Tilsynsutvalget for dommere, ble lagt til grunn at det var "viktig å fastsette vide rammer" og at "(u)tgangspunktet bør være at alle former for kvalifisert kritikkverdig atferd etter omstendighetene bør kunne resultere i disiplinærtiltak."

Schei-utvalget mente at disiplinærorganets myndighet burde begrenses til å gjelde « uhøvisk eller utilbørlig » atferd fra dommerens side. Kommisjonen er enig i at slik atferd må omfattes av klage- og disiplinærordningen. Dette innebærer bl.a at grov, ubehøvlet opptreden fra en dommers side i et rettsmøte vil kunne gjøres til gjenstand for disiplinær forfølgning. Det samme må gjelde (andre) utslag av slett møteledelse, f.eks at dommeren ikke griper inn overfor en advokat som i sin spørsmålsstilling eller holdning overfor vitner opptrer i strid med loven, jf tvistemålsloven §219 og straffeprosessloven §136.

...

Kommisjonen mener hensynet til klage- og disiplinærordningens legitimitet tilsier at det bør være adgang til å reagere disiplinært utover de rammer som Schei-utvalget foreslo. Etter kommisjonens oppfatning bør derfor sendretktighet i saksbehandlingen – som Schei-utvalget uttrykkelig ønsket å unnta fra disiplinærorganets myndighet – etter omstendighetene kunne lede til reaksjoner fra et disiplinærorgans side.

...

Videre må dommere, som andre statstilsatte, kunne risikere disiplinærtiltak for overtredelse av arbeidsrettslige plikter i tilknytning til tilsettingsforholdet ... En viktig rettesnor for disiplinærorganets vurdering vil være at det må dreie seg om forhold som er egnet til å svekke tilliten til domstolene/dommerne, med mindre det gjelder overtredelse av regulære tjenesteplikter. Det vil si at det må være elementer ved hennes/hans atferd som kan medføre svekket tillit. Tillitsaspektet er gjennomgående tillagt stor betydning i de « mildere » disiplinærssystemer som gjelder for dommere i andre land. ... Etter dette kan den vurdering som disiplinærorganets står overfor, sammenfattes i hva som i alminnelighet kan aksepteres som « god dommerskikk ». ...

...

Forhold som kan lede til disiplinærtiltak, bør ikke bære begrenset til forgåelser i tjenesten. Etter omstendighetene må også forhold utenfor tjenesten kunne medføre slike tiltak. Tillitshensynet gjør at dommeratferd utenom tjenesten kan være av en slik art at det bør reageres disiplinært.

...

Også når det er spørsmål om disiplinærtiltak i forbindelse med dommeratferd utenfor tjenesten, vil utgangspunktet for vurderingen være om atferden krenker akseptable normer for « god dommerskikk ». Det må her utvises tilbørlig respekt for den enkelte dommers privatliv. Spørsmålet om disiplinærtiltak må i disse tilfelle finne sin løsning i den vanskelige avveiningen mellom hensynet til tillitsaspektet og hensynet til dommerens privatliv og personvern i vid forstand. Disiplinære tiltak vil derfor bare kunne tenkes i ekstraordinære situasjoner. ...

Profesjonsetiske prinsipper for dommeradferd, som utfyller kravene i domstolloven § 55 tredje ledd, er senere utarbeidet, jf. "Etiske prinsipper for dommeradferd" av 01.10.10, vedtatt av Den norske Dommerforening, Teknas etatsforening for jordskifterettene og Domstoladministrasjonen og er utarbeidet i samarbeid mellom disse. Formålet med de etiske prinsippene er å fremme at dommerne opptrer på en måte som skaper tillit til

domstolene og deres avgjørelser og bidra til opplysning av hva som er "god dommerskikk". Prinsippene er sentrale for Tilsynsutvalget for dommere ved utøvelse av sin disiplinærmyndighet overfor dommerne. I prinsippene er bl.a. krav til dommerens uavhengighet, upartiskhet, integritet, likebehandling og korrekt opptreden nærmere angitt.

I relasjon til tolkningen av tjenestemannsloven § 15 a, som stiller krav om "grov" eller "gjentatt" krenkelse av "tjenesteplikt" for vilkår for avskjed, viser videre til Rt-2002-272. I saken, som gjaldt gyldigheten av avskjed av professor, ble det lagt til grunn at tjenesteplikt omfatter "alle gjøremål som tjenestemannen i kraft av sin stilling skal ivareta". I dommen heter det:

I innstillingen om ny lov om offentlige tjenestemenn fra 1964 uttalte tjenestemannslovkomiteen at «tjenesteplikter» i praksis var gitt «en relativt vid ramme», som omfattet «alle de gjøremål som det i kraft av vedkommende stilling påligger tjenestemannen å ivareta», og komiteen viste til Kjerschow: Kommentar til straffeloven side 779, jf. innstillingen side 131 annen spalte. Bestemmelsen om avskjed ved krenkelse av tjenesteplikter ble foreslått videreført med den endring at «med vilje» ble erstattet med «grovt» i samsvar med praksis, jf. innstillingen samme sted.

I innstilling om avskjedigelse m.v. av embedsmenn fra 1971 fant utvalget at verken dagjeldende § 22 første ledd bokstav b eller tjenestemannslovkomiteens forslag var tilfredsstillende. Utvalget foreslo at grove eller gjentatte krenkelser av tjenesteplikter skulle kunne føre til avskjed, men med krav om minst en muntlig eller skriftlig advarsel om krenkelsene ikke var grove, jf. innstillingen side 50. Departementet sluttet seg til forslaget med den endring at advarsel måtte gis skriftlig, jf. Ot.prp.nr.44 (1976-1977) side 28 første spalte. Slik bestemmelse ble tatt inn i § 11 første ledd bokstav c i lov 10. juni 1977 nr. 65 om statens tjenestemenn.

Tjenestemannsloven av 1977 ble avløst av någjeldende lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn, som også gjelder for embetsmenn der det uttrykkelig er sagt, jf. § 1. Bestemmelsen om grove eller gjentatte krenkelser av tjenesteplikter i § 11 første ledd bokstav c ble videreført uendret i § 15 første ledd bokstav a, jf. Ot.prp.nr.72 (1981-1982) side 30 annen spalte.

Etter lovforarbeidene må bokstav a forstås slik at tjenesteplikter omfatter alle gjøremål som tjenestemannen i kraft av sin stilling skal ivareta. Opptreden i strid med instruks eller andre retningslinjer, eller konkrete pålegg, eller unnlattelse av å utføre noe hun eller han er pålagt eller pliktig til, kan være krenkelse av tjenesteplikter. Dersom en tjenestemann i tjeneste overfor en kollega eller en underordnet opptreder i strid med allment aksepterte normer for atferd på fast eller midlertidig tjenestested eller under tjenestereise, må også dette etter min mening anses som krenkelse av tjenesteplikter. Arbeidsgiver må kunne forutsette at en tjenestemann etterlever slike normer. Dersom ledelsen eller nærmeste foresatte har gitt en tilrettevisning for uakseptabel opptreden, har arbeidsgiver spesiell grunn til å forvente at hun eller han følger påbud eller forbud i tilrettevisningen.

2. Vurdering av de anførte avskjedsgrunnene – Tilsynsutvalgets vedtak 21.05.12

Retten skal i det følgende foreta en nærmere gjennomgang av de konkrete forhold som har ledet til at staten har reist avskjedssak for domstolen.

Ved vurderingen av om avskjedsvilkårene er oppfylt, tar retten utgangspunkt i klagesakene som ledet til at Tilsynsutvalget (TU) i vedtak 21.05.12 ga Bertelsen advarsel for å ha overtrådt de plikter stillingen medfører og for å ha opptrådt i strid med god dommerskikk. Forholdene som medførte TUs advarsel ligger dels forut for og dels etter departementets brev 29.11.11, hvor Bertelsen fikk en meget klar advarsel og hvor det ble understreket at dersom det oppstod nye misligheter, ville spørsmålet om å reise avskjedssak kunne vurderes på nytt. Forholdene som ligger til grunn for TUs advarsel var ukjent for departementet da avskjedsspørsmålet ble vurdert høsten 2011.

Klage fra Britt Strømme:

Saken har sin bakgrunn i en begjæring av 07.10.11 om tvangsbót etter barneloven § 65 for fullbyrdelse av samvær mellom barnet og far i henhold til Bergen tingretts dom 15.01.07, hvor omfanget av samværet var nærmere fastsatt. Barnet, som var født i mai 2011, var da 12 år. Bertelsen gjennomførte 28.11.11 en samtale med barnet og partene ble innkalt til saksforberedende rettsmøte som ble avholdt 01.02.12. På første side av rettsboken ble det angitt at det var et *"saksforberedende møte etter barneloven § 61 nr. 1"*. Kjennelse ble avsagt 06.02.12. Barnets mor ble ilagt tvangsbót med 3 000 kroner hver gang samværsretten ikke ble oppfylt og ble i tillegg idømt sakskostnader med 37 500 kroner. Kjennelsen ble opphevet på grunn av saksbehandlingsfeil ved Gulating lagmannsretts kjennelse 08.05.12.

Saksøkte, mor til barnet, klaget 01.03.12 til TU. Klagen gjaldt for det første Bertelsens innkalling av barnet til samtale på svært kort varsel, for det andre at det i referatet fra samtalen med barnet var utelatt opplysninger om hva som var barnets begrunnelse for å vegre seg mot samvær, og for det tredje Bertelsens opptreden under rettsmøtet. Det ble anført at han møtte for sent, at han hadde uryddig prosessledelse og uten forvarsel eller ytterligere bevisførsel besluttet å ta saken opp til avgjørelse, at han var ufokusert og hadde en forutinntatt holdning til saksøkte. I klagen het det bl.a.:

"Bertelsen kalte partene inn til saksforberedende møte og det ble varslet til advokatene før rettsmøtet at det ikke ville bli bevisførsel.

Det tok lang tid før rettsmøtet kom i gang da dommer ikke var fornøyd med stolene ved dommerbordet. Han forlot rommet for å tilkalle personale for å ordne stol for seg.

Dommer var også uforberedt til rettsmøtet og besluttet pause for å sette seg inn i jussen. Han brukte unødig tid som partene belastet for på advokatregningen. Han møtte også for sent til rettsmøtet.

Under møtet ombestemmer dommer seg. Han ville ha partsforklaringer. Partene redegjorde for at de som følge av den beskjed dommer hadde gitt, ikke hadde forberedt vitneførsel. Det ble enighet om at partene kunne avgi forklaring. Uten forvarsel besluttet Bertelsen at saken ble tatt opp til doms. Begge parter hadde varslet ytterligere bevisførsel i saken. Eneste bevis Bertelsen fikk var en legeerklæring fra ...(barnets) fastlege som skrev at ...(barnet) har utviklet stress-symptomer i form av søvnproblemer, kvalme, hodepine og nedstemthet i forkant av og under samværet med far. Legen har også skrevet at han er bekymret for hennes psykiske helse dersom hun skal tvinges til samvær. Bertelsen har overhodet ikke brydd seg verken om avhøret han hadde med ...(barnet) ei heller om hva legen har forklart. Tillitsbrudd i aller høyeste grad.

Bertelsen var også ufokusert og virket lite interessert i rettsmøtet han selv hadde kalt oss inn til. Han satt og fiklet med pcen og flyttet rundt på ting på dommerbordet. Jeg stoppet opp underveis i forklaringen fordi jeg lurte på om han i det hele tatt hørte etter hva jeg sa.

Det er også graverende når en dommer underveis i utspørringen tydelig viser at han har tatt parti. Han var ikke interessert i hva jeg sa, han vred og vengte på mine uttalelser. Han ble svært privat i utspørringen. Han burde erklært seg inhabil da det fremsto som beslutningen var tatt allerede før rettsmøtet startet. Jeg under meg på om en advokat ville fått lov å foreta seg en slik utspørring eller om han/hun hadde blitt stoppet underveis av dommer.

Jeg ble også kritisert av dommer Bertelsen for at jeg som saksøkt ikke hadde reist endringssak og ble avfeid da jeg forklarte at dette er et økonomisk spørsmål og at min økonomi ikke tillater dette, men at jeg er sår fordi jeg ikke har gjort det da min datter faktisk helt på egenhånd har måttet ta opp kampen med faren og satt foten ned for videre samvær. Til tross for at hun tryglet og bedt i alle år om å få slippe å være hos faren og jeg har vært nødt til å tvinge henne fordi faren truet med nye søksmål om jeg ikke adlød hans ordre. ...

...

Jeg ser svært alvorlig på det som har skjedd i denne saken og stiller meg svært undrende til at Bertelsen kan få praktisere som dommer. Han virker for meg som fullstendig uegnet og jeg stiller spørsmålet: hvem skal ta ansvaret for de som blir offer for denne mannens dømmekraft? ..."

Saksøktes prosessfullmektig, advokat Nina Monssen, bekreftet og utdypet i uttalelse til TU 14.03.12 framstillingen i klagen. I uttalelsen gis en grundig gjennomgang av Bertelsens behandling av saken, som retten finner grunn til å gjengi vesentlige deler av:

" Før jeg går videre til å kommentere konkrete forhold i saken ønsker jeg å opplyse om at jeg har arbeidet som advokat i snart 20 år i Bergen. Jeg har ikke tidligere vært involvert i noen klagesak mot dommere.

...

Etter at samtale med barnet var gjennomført og rettsboken forelå, ble partene innkalt til et saksforberedende møte etter mønster av barneloven i barnefordelingssaker. Jeg hadde selv forventet at det ble innkalt til rettsmøte til muntlig behandling av saken, jf. tvfbl. Jeg trodde det var begått en feil. Som følge av dette ble retten kontaktet da det fremstod som uklart hva retten egentlig ønsket og hadde innkalt til.

Fremgangsmåten var uvanlig i forhold til denne type saker. Tilbakemeldingen via saksbehandler gikk ut på at det kun var tale om et saksforberedende møte for å se om det var mulighet for en løsning. Det ble videre bekreftet at det ikke ville bli aktuelt med noe bevisførsel. Advokat Ingelin Morken Gundersen skal ha fått tilsvarende beskjed da hun henvendte seg med samme utgangspunkt.

Da dommeren ankom rettslokalet på overtid virket han desorientert og forvirret, nærmest som om han hadde glemt rettsmøtet og fikk beskjed i siste øyeblikk. Etter dette prøvesatt han alle stolene ved dommerbordet men fant ingen som han klarte å regulere eller som passet ham. Han forlot derfor salen, slik jeg husker det, for å tilkalle hjelp. Etter noe tids venting ankom en mannsperson som fikk regulert stolen til dommeren.

Da rettsmøtet omsider tok til var det planløst i formen. Etter litt frem og tilbake bestemte dommeren seg for at advokatene skulle holde en kort innledning. Dette tok begge prosessfullmektigene på sparket. Saksøker gikk imidlertid langt i å prosedere saken. Jeg protesterte men saksøker ble tillatt dette. Undertegnede fulgte opp med innledning fra saksøkesiden. Jeg ble avbrutt av dommeren som stilte spørsmål og begynte å diskutere, noe jeg ikke har opplevd på denne måten tidligere. Det virket ikke som om retten var spesielt fokusert på det han ble presentert men var opptatt av sin egen vinkling i saken uten at dette var forankret i de rettslige vurderingstema for "umulighet".

Deretter ble det diskusjon på kryss og tvers av rettsalen om bevistemaet, rettslig grunnlag og hvilke vilkår som forelå for hvorvidt umulighet skulle konstateres. Rettsmøtet var uvanlig og rotete i formen.

Dommeren fremstod som dårlig forberedt både på saksdokumenter, faktum og jus. Jeg ga derfor dommeren sidetall og referanse til min argumentasjon opp mot lovkommentaren til barneloven og vurderingstemaet for "umulighet". Etter dette besluttet dommeren å ta pause med den begrunnelse at retten trengte tid til å sette seg inn i jussen. I mellomtiden satt vi og ventet. Jeg noterte ikke hvor lenge dommeren var borte. Jeg mener imidlertid at det gikk bortimot 20 minutter og kanskje en halv time. Det er medgått tid som belastes advokatregningen til min klient.

Da Bertelsen kom tilbake etter pausen, beskrev advokat Monssen hans opptreden overfor saksøkte slik:

"Da dommeren returnerte etter pausen meddelte han at han nå var klar for bevisførselen. Begge prosessfullmektiger ga uttrykk for at dette var vi ikke forberedt på ettersom vi begge hadde undersøkt nærmere i forhold til innkalling og fått bekreftet at det ikke skulle gjennomføres noe bevisførsel. Begge parter hadde også tatt forbehold og varslet ytterligere bevisførsel ved muntlig behandling av saken.

Som en mellomløsning ble det enighet om at retten skulle ta imot partsforklaringer. Det var undertegnedes klare oppfatning at dette var med det formål at det dreide seg om et saksforberedende møte og rettens behov for å avklare tvistens omfang og utgangspunkt.

I forbindelse med min klient, Britt Strømmes, partsforklaring fulgte retten opp i avslutningen med egen utspørring. Dommeren hang seg da opp i ett isolert avsnitt i tingrettens avgjørelse fra 2007 som var tatt ut av sammenhengen. Hans utspørring bar preg av at han mente at klageren var skyld i datterens vegring ved egen påvirkning. Dette var også en del av saksøkers påstand.

Flere ganger under utspørringen forsøkte jeg å bryte inn for å presisere hva Britt Strømme hadde uttalt på tidligere spørsmål i samme forklaring når dommeren gjenga ukorrekt og uriktige referater av hennes tidligere uttalelser. Dommeren ble også gjort oppmerksom på at tingretten i tingrettens dom av 2007 også slo fast at barnets vegring, som allerede forelå i 2007, ikke bare kunne forklares med eventuell uvilje hos mor. Dommer Bertelsen forholdt seg overhode ikke til denne del av tingrettens tidligere premisser som er relevant sett i sammenheng med at samvær er gjennomført iht. dommen men vegringen har økt i styrke. Han forholdt seg heller ikke til forsøk på korreksjon av hans adferd og uriktige gjengivelser av min klients forklaring. Det var ikke mulig å nå inn. Det er min oppfatning at dommerens formidling av faktum og utspørringen i forhold til dette virket både forutinntatt og på siden av det som var relevant.

Dommeren overså også nyere opplysninger i faktum slik jussen krever i denne type saker. Dommeren benyttet i sin utspørring av Britt Strømme en teknikk hvor han stilte stadig nye spørsmål uten å la henne snakke ut mellom spørsmålsstillingen. Det fremstod på en slik måte at dommeren egentlig ikke var interessert i de svar hun hadde å by på. Dommeren gikk svært langt i å spørre henne ut om årsaken til hennes uvilje mot motpart og ble svært privat. Han gikk også langt i å karakterisere hennes framgangsmåte i saken. Britt Strømme ble spurt på en anklagende måte hvorfor hun ikke hadde reist søksmål på egenhånd etter barneloven, når søksmål om tvangsbot ble anlagt. Strømme forklarte på en høflig måte om sin økonomisk vanskelige situasjon som eneforsørger, ...

Det er min opplevelse at dommeren på dette stadium var inhabilisert og kanskje allerede langt tidligere i rettsmøtet.

Etter at partsforklaringene var avsluttet meddelte dommeren at saken nå ble tatt opp til doms. Jeg ble overlumpet over dette og hadde regnet med at det i stedet for ble foreslått et tidspunkt for gjennomføring av muntlig behandling av saken. Advokat Gundersen ble også overlumpet og på e-post i ettertid var vi enige om at hele settingen hadde vært svært spesiell. Situasjonen i rettsmøtet ble ikke drøftet utover dette.

Saksbehandlingen i denne type saker er i utgangspunktet skriftlig, men retten kan beslutte muntlige forhandlinger. Det gjøres ofte ved spørsmål om "umulighet" for gjennomføring av samvær foreligger. For egen del var rettens ikke uttalte veksling mellom prosess etter barneloven og prosess etter tvfbl. i tillegg til en uvanlig gjennomføring av rettsmøtet egnet til å gjøre forvirringen betydelig. Det var derfor

også vanskelig å reagere i rettsmøtet fordi jeg ikke forstod hvor dommer egentlig befant seg i prosessen."

Advokat Monssen oppsummerte og avsluttet bl.a. med følgende:

Det er vanskelig å formidle opplevelsen av rettsmøtet. Det var uklar prosess, uklar prosessledning, upassende dommeradferd og man var usikker på formålet med møtet. Rettsmøtet ble ikke gjennomført i samsvar med innkallingen. De forsøk som ble gjort på å klargjøre, rettlege eller protestere ble ikke hensyntatt.

I denne saken er det i tillegg slik at dommeren heller ikke spurte Britt Strømme om hennes økonomi. Ut over de generelle opplysningene hun ga om sin økonomiske situasjon som forklaring på hvorfor hun ikke hadde tatt ut søksmål ble det ikke forespurt om inntekt, økonomiske forpliktelser eller annet som vil være avgjørende når retten skal fastsette tvangsbot. ...

Ikke overraskende ble dommen avsagt med tap for Britt Strømme. Det framstod som klart før rettsmøtet ble avsluttet. Det er min oppfatning at vilkår for at det foreligger umulighet overveiende sannsynlig er oppfylt i denne saken. Tapende part har imidlertid ikke fått en reell prøving av sine bevis i saken. Dette er svært alvorlig.

Når dommen ble avsagt forelå det også feil i domsslutningen både i navn og kronebeløp. Dette er delvis rettet opp ved retting. Forholdet viser imidlertid dommerens manglende fokus i saken.

...

Saken har som følge av dette medført betydelig økonomisk skade for min klient. Rettsmøtet i første instans var bortkastet tid. Hun er nå belastet med en unødvendig ankeomgang. Hun har egentlig ikke økonomi til å benytte seg av advokat, men oppfyller heller ikke vilkår for fri rettshjelp. ..."

Saksøkers prosessfullmektig, advokat Ingelin Morken Gundersen, ga 15.03.12 uttalelse til TU. Advokat Gundersen bekreftet at Bertelsen hadde kommet "noen minutter for sent" til rettsmøtet og at han måtte ha ekstern hjelp for å justere stolen sin. Hun bekreftet også at Bertelsen hadde tatt en "kort pause" for å gjøre seg kjent med henvisningen til juridisk litteratur fra advokat Monsen, og at partene var innkalt til et saksforberedende møte, ikke et ordinært rettsmøte med vanlig bevisførsel. Advokat Gundersen oppfattet imidlertid ikke at Bertelsen var uforberedt til rettsmøtet. I uttalelsen, som er vesentlig mer kortfattet og mindre detaljert enn advokat Monssens, heter det videre:

"Dommer Bertelsen valgte så å avholde et ordinært rettsmøte (i samsvar med det som er vanlig i saker om tvangsbøter). Ingen av partene nedla formell protest vedrørende dette. Min klient var av den oppfatning at han ønsket en hurtig avklaring og var følgelig fornøyd med dommerens beslutning om å avsi dom etter gjennomført rettsmøte.

Det er ikke min oppfatning at dommer var ufokusert eller uinteressert. Tvert imot gikk han grundig til verks i utspørringen. Jeg hadde heller ingen oppfatning av at han hadde bestemt seg før rettsmøtet startet slik den klagende part anfører.

Jeg har imidlertid forståelse for at den klagende part kan ha følt at hun ble stilt til veggs i utspørringen fra dommeren og for så vidt også fra undertegnede. Det tenker jeg først og fremst har med sakens tema å gjøre – her om samvær ikke kan gjennomføres på grunn av umulighet. I denne saken var det sentralt å få brakt på det rene om manglende samværgjennomføring skyltes mor (og hennes påvirkning på datteren) eller om det skyltes at datteren på eget initiativ nektet samvær. Dette var spesielt aktuelt i denne saken fordi tingrettsdommen (som har fastsatt samværet) legger til grunn at uviljen ligger hos mor (og hennes påvirkning) og ikke egentlig hos datteren. Denne utspørringen var nødvendig for å kartlegge om det forelå umulighet og fremsto ikke som utilbørlig.

Det er videre naturlig at dommeren påpekte ovenfor klienten at det ville være riktig å reise endringssak dersom hun mente samvær skulle endres/opphøre. Dette utsagnet kom opprinnelig fra undertegnede, men ble gjentatt av dommeren. Det lå ikke slik jeg tolket det ytterligere kritikk i dette utover at det ble påpekt at endringssak ville være riktig fremgangsmåte for å endre en rettskraftig avgjørelse vedrørende samvær.

Dommeren fremsto ikke slik jeg oppfattet det som hatsk ovenfor klager.

*Mors anførsler vedrørende far velger jeg ikke å kommentere her – all den tid jeg tenker dette hører hjemme i en eventuell ankeomgang eller eventuelt i endringssak. Jeg vil likevel påpeke at tingretten (i barnefordelingssaken) herunder oppnevnt sakkyndig ikke har festet lit til mors anførsler vedrørende far og hans angivelige mishandling. Tvert imot la tingretten til grunn at ... (barnet) i stor grad forsøker å tilpasse utsagn og væremåte i tråd med det hun antar er mors ønske."
... "*

Både framstillingen i advokat Monssens og advokat Morken Gundersens uttalelser er bekreftet, og på enkelte punkter presisert og utdypet, i deres vitneforklaringer for retten.

På helt sentrale punkter kan retten ikke se at beskrivelsen fra saksøkte og advokat Monssen er tilbakevist. Bertelsens saksbehandling og prosessledelse framstår som meget uryddig og rotete uten tilstrekkelig forutsigbar og rettssikker behandling for partene.

Det er enighet om at partene ble innkalt til saksforberedende rettsmøte etter barneloven § 61 nr. 1, til tross for at begjæringen gjaldt tvangsbot til fullbyrdelse av samværsrett hvor saksbehandlingen følger tvangsfullbyrdelseslovens regler og i utgangspunktet er skriftlig, uten muntlig forhandling, jf. tvfl. §§ 5-8 og 6-1. Det er videre enighet om at prosessfullmektigene kontaktet tingretten og fikk tilbakemelding om at retten ønsket å se om saken kunne løses og at det ikke skulle forberedes noe bevisførsel. Partene forberedte rettsmøtet med dette som utgangspunkt. Det er også enighet om at Bertelsen kom for sent til rettsmøtet. Hvor lenge partene ventet er noe uklart, men advokat Morken Gundersen har i sin vitneforklaring antydnet ca. 10 minutter.

Det er videre ubestridt at retten tok pause for å sette seg inn i advokat Monsens henvisning til Backers kommentar til barneloven om det rettslige vurderingstema knyttet til

"umulighet" som følge av barnets holdning, som er et generelt unntak fra regelen om at retten ikke kan nekte tvangsfullbyrding av en rettskraftig dom. Advokat Monsens opplysning om at pausen varte ca. 20 minutter er ikke bestridt. Etter pausen ga Bertelsen uttrykk for at han ønsket bevisførsel, noe prosessfullmektigene ga uttrykk for at de ikke hadde forberedt på bakgrunn av den tidligere kontakten med og tilbakemeldingen fra tingretten. Partene hadde også tatt forbehold om og varslet ytterligere bevisførsel ved muntlig behandling av saken. Det ble oppnådd enighet om at partene skulle avgi partsforklaringer. Samtidig legger retten til grunn som ubestridt at det fra rettens side ble uttalt at en fikk komme tilbake til ytterligere bevisførsel i et senere rettsmøte. Etter partsforklaringene opplyste Bertelsen likevel at saken ville bli tatt opp til avgjørelse.

Hvorvidt det på noe tidspunkt under rettsmøtet ble besluttet eller opplyst at det saksforberedende rettsmøte skulle gå over til et ordinært rettsmøte med muntlig forhandling, eller at begge parter samtykket til at retten kunne avgjøre begjæringen om tvangsfullbyrdelse etter kun å ha hørt partsforklaringene, er noe uklart fordi det ikke framkommer noen opplysninger om dette i rettsboken. At dette ble besluttet uten noen innsigelser fra begge parter, har imidlertid klart formodningen mot seg og kan ikke anses sannsynliggjort. Advokat Monssen har klart bestridt dette og retten kan ikke se at advokat Morken Gundersen har sannsynliggjort det motsatte. Selv om det hefter en viss usikkerhet på bakgrunn av at ingen av prosessfullmektigene har protokollert noen protest i rettsboken, finner retten det sentralt at opplysninger om slik beslutning/samtykke fra partene til overgang til muntlig forhandling og avgjørelse av tvisten, er helt fraværende i rettsboken. En slik vesentlig beslutning om overgang til muntlig forhandling, i strid med det partene var innkalt til og var forberedt på, skulle klart vært gjengitt i rettsboken, jf. tvl. § 13-6. Videre viser retten til at det i anken fra advokat Monssen over Bertelsens avgjørelse i saken i tilknytning til saksbehandlingen – i overensstemmelse med uttalelsen til TU – ble anført følgende forhold, som ikke ble bestridt av advokat Morken Gundersen i anketilsvaret:

Tingretten var uforberedt og tok deretter pause for å sette seg inn i jusen. Etter dette ønsket retten likevel å høre partene. Begge prosessfullmektiger gav uttrykk for at på grunn av melding fra retten ikke hadde forberedt ytterligere bevisførsel. Det var heller ikke forberedt noen prosedyre. Det ble deretter uttalt at man fikk komme tilbake til dette i senere rettsmøte.

Etter at partene hadde avgitt forklaring kunngjorde retten at saken ble tatt opp til doms.

Partene var ved dette avskåret fra å føre varslet bevisførsel, samtidig som retten i sin avgjørelse mener det ikke er ført tilstrekkelig bevis for at umulighet foreligger. Mor er ved denne saksbehandlingen i praksis avskåret fra å føre bevis hun har rett til.

Heller ikke i sin vitneforklaring har advokat Gundersen, på spørsmål fra retten, hatt innsigelser til lagmannsrettens gjengivelse av anførselene om saksbehandlingen. Hun har

også forklart at begge parter, i likhet med det advokat Monssen har opplyst, ble overrasket over at saken ble tatt opp til avgjørelse etter rettsmøtet. Hun har vist til at motparten hadde et klart behov for ytterligere bevisførsel for å kunne sannsynliggjøre anførselen om at det forelå umulighet. For hennes part ble det imidlertid vurdert som en fordel å få en rask avklaring av begjæringen og det ble derfor heller ikke fremmet noen innsigelser. Hun har vist til at det skulle mye til for motpartens innsigelser til begjæringen skulle føre fram, jf. at motparten måtte sannsynliggjøre at kravet om umulighet i rettslig forstand forelå. Advokat Morken Gundersen har for øvrig opplyst at hun ikke var spesielt overrasket over lagmannsrettens avgjørelse av anken, som medførte at tingrettens kjennelse ble opphevet på grunn av saksbehandlingsfeil.

I tillegg til det som er nevnt, bemerker retten at det klart har formodningen mot seg at advokat Monssen, som har betydelig erfaring som advokat, på vegne av sin part ville ha akseptert en beslutning fra retten om overgang til muntlige forhandlinger og avgjørelse av begjæringen om tvangsbot. Dette medførte at det ikke ble gitt adgang til nødvendig bevisførsel, slik det tidligere var tatt forbehold om. Det ville medført at hennes part ble avskåret fra helt nødvendig bevisføring om det sentrale grunnlaget for avgjørelsen – om det var sannsynliggjort at det ville være umulig å tvangsfullbyrde samvær – og at saken ikke ble forsvarlig opplyst for retten. Retten viser i denne sammenheng til at advokat Monssen under saksforberedelsen oppfordret tingretten til å oppnevne sakkyndig og det ble varslet vitneførsel med inntil 4 vitner, herunder barnets fastlege som det var framlagt legeerklæring fra.

Retten viser i denne sammenheng også til lagmannsrettens avgjørelse av anken, som medførte at Bertelsens kjennelse om tvangsbot overfor barnets mor ble opphevet. Innledningsvis bemerket lagmannsretten bl.a.:

Lagmannsretten skal først bemerke at tingretten ved oversendelsen av anken ikke har kommentert innsigelsene mot saksbehandlingen. Slik saken fremstår for lagmannsretten, er det enighet mellom partene at tingretten innkalte til saksforberedende møte. Det legges videre til grunn at tingretten ga uttrykk for at den ønsket å se om saken kunne løses, og at det ikke skulle forberedes noe bevisførsel. I det saksforberedende møtet ga begge prosessfullmektiger uttrykk for at det av denne grunn ikke var forberedt ytterligere bevisførsel. Det er ikke bestridt at det fra rettens side deretter ble uttalt at man fikk komme tilbake til bevisførsel i et senere rettsmøte, men et slikt rettsmøte ble ikke avholdt.

Videre heter det om saksbehandlingen:

Etter lagmannsrettens syn er det spørsmål om det er en saksbehandlingsfeil at partene ble avskåret bevisførsel om umulighetsspørsmålet i en situasjon hvor bevisføring om dette var helt avgjørende. Tingretten avgjorde saken under henvisning til at det ikke var ført tilstrekkelig bevis for at umulighet foreligger, og

begrunnet dette i stor grad ved henvisning til vurderingene i dommen fra 2007 – hvor hovedforhandlingen ble gjennomført i desember 2006.

Lagmannsretten har ikke holdepunkter for å kunne ta stilling til om vurderingene i dommen fra 2007 og bevissituasjonen ellers er dekkende for situasjonen i dag, men det er sentralt at vurderingen av om tvangsfullbyrdelse av samværet må anses som umulig tar utgangspunkt i den situasjon som nå foreligger. Mors prosessfullmektig oppfordret under saksforberedelsen tingretten til å oppnevne en sakkyndig, og det ble varslet vitneførsel med inntil 4 vitner, herunder fra Cs fastlege i anledning fremlagt legeerklæring. Siden kontakten mellom tingretten og prosessfullmektigene under saksforberedelsen delvis har vært telefonisk, er det vanskelig for lagmannsretten å vurdere grunnlaget for tingrettens avgjørelser under saksforberedelsen – herunder forholdet til reglene om bevisføring i tvisteloven – særlig § 21-3, § 21-4 og § 21-7 (2).

Etter lagmannsrettens syn er det avgjørende at tingretten ved tilretteleggelsen av prosessen frem til kjennelsen ble avsagt, avskar partene fra bevisføring om det sentrale grunnlaget for avgjørelsen. Det fremstår som sannsynlig at saken på grunn av dette ikke er blitt forsvarlig opplyst.

Dette er en saksbehandlingsfeil som må føre til opphevelse av kjennelsen, jf. tvisteloven § 29-23 (3), fordi det er nærliggende at feilen kan ha hatt betydning for avgjørelsen, jf. tvisteloven § 29-21 (1). Hensynet til partene tilsier etter lagmannsrettens syn at saken behandles videre i tingretten, jf. tvisteloven § 29-22 (2) c.

Slik saken samlet sett fremstår, tilsier hensynet til partenes tillit til en uhildet avgjørelse i saken at den i fortsettelsen bør behandles av en annen dommer. Den videre behandling av saken i tingretten skal derfor foretas av annen dommer, jf. tvisteloven § 29-23 (3) annet punktum."

Retten slutter seg til dette og bemerker at Bertelsens saksbehandling og gjennomføring av rettsmøtet framstår som uforsvarlig, klart kritikkverdig og i strid med god dommerskikk. Som advokat Monssen har påpekt i sin uttalelse, fikk ikke saksøkte en reell og rettferdig prøving av saken med bebudet bevisførsel, noe som er svært alvorlig. At lagmannsretten også kom til at den videre behandlingen av saken skulle foretas av en annen dommer, jf. tvl. § 29-23 (3), må betegnes som ekstraordinært. I forarbeidene (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 478), er det forutsatt at det skal "sterke grunner" til for å treffe slike avgjørelser og at adgangen til å treffe slik avgjørelse først og fremst er aktuell ved inhabilitet eller tvil om inhabilitet.

Advokat Monssen har i sin vitneforklaring forklart at den manglende strukturen og prosessledelsen under rettsmøtet var av en karakter hun ikke har sett maken til i sin 20-årige praksis som advokat, som innbefatter et betydelig innslag av barnelovsaker. Hun har forklart at hun kunne ha krevd protokollasjon, men har tilføyd at hun ikke tror hun ville fått det og at det "var umulig å nå fram til Bertelsen". Hun har forklart at hun "ikke visste om hun kunne tro det hun så og hørte". Både hun og parten ble helt overrumplet da Bertelsen

ved avslutningen av rettsmøtet sa at saken ble tatt opp til avgjørelse. Hun oppfattet det også klart slik at advokat Gundersen var forvirret over prosessen og utgangen av rettsmøtet. Saksøkte var opprørt og rasende etter at rettsmøtet var avsluttet og måtte debrifses og roes ned av advokat Monssen. Saksøkte var helt tydelig på at hun ville klage på Bertelsens behandling. Advokat Monssens opplevelse av rettsmøtet var av en så skjellsettende karakter at hun valgte skrive en grundig uttalelse til klagen, selv om dette både var tidkrevende, medførte ubehag og terskelen for å klage på dommeratferd er høy.

Også når det gjelder Bertelsens opptreden overfor saksøkte under partsforklaringen, finner retten advokat Monssens beskrivelse i uttalelsen til klagen i det alt vesentlige sannsynliggjort. Advokat Monssens beskrivelse i uttalelsen er detaljert, troverdig og er bekreftet i hennes vitneforklaring. At advokat Gundersen ikke har det samme negative inntrykket av Bertelsens utspørring og opptreden overfor saksøkte, finner retten ikke avgjørende. Hun har rett i at en utspørring av saksøkte (bostedsforelder) i en sak om tvangsbot og spørsmål om unntak på grunn av umulighet, vil kunne være inngående – og krevende – for saksøkte også når dommeren, ikke bare motpartens prosessfullmektig, stiller spørsmål. Uansett er det grunnleggende, og avgjørende for partenes tillit til dommeren og domstolen, at dommeren gjennom form og innhold i sin spørsmålsstilling opptrer med tilstrekkelig upartiskhet og uten forutinntatte holdninger, slik at det ikke med rimelighet kan stilles spørsmål ved dommerens nøytralitet og objektivitet.

Retten bemerker for det første at advokat Monssens beskrivelse av Bertelsens utspørring, herunder ukorrekt gjengivelse og vridninger av hva saksøkte svarte og stadige nye, kritiske spørsmål uten at saksøkte fikk anledning til å snakke ut, ikke kan anses tilbakevist av advokat Gundersen. Retten viser i denne sammenheng til det som har framkommet om Bertelsens utspørring av saksøkte for å avklare om det forelå umulighet. Som advokat Gundersen har påpekt, må utspørring om dette fra dommerens side anses både påregnelig og nødvendig, ikke minst på bakgrunn av premissene i den rettskraftige tingrettsdommen fra 2007. Men selv om advokat Gundersen, basert på sin parts interesser, under sin utspørring fokuserte på uttalelser i dommen fra 2007 om at barnets vegring skyldes uvilje hos mor, må rettens formann være bevisst på sin adferd. Det blir kritikkverdig og i strid med god dommerskikk når Bertelsen, slik retten finner sannsynliggjort, under sin utspørring, til tross for forsøk på korreksjon fra saksøktes prosessfullmektig, likevel fortsetter ensidig med den samme vinklingen som motpartens advokat uten å ta hensyn til påpekte nyanser i tingrettens premisser og det forhold at samvær var gjennomført i lengre tid i henhold til dommen, men at vegringen anføres å ha økt i styrke. Tingretten fant det i 1997 sannsynliggjort at barnet i stor grad forsøkte å tilpasse seg morens ønsker og at en ikke uten videre kunne legge til grunn at hennes utsagn og handlinger gjenspeilet hennes egentlige oppfatninger. Samtidig presiserte tingretten at *"ikke all vegring mot samvær med far nødvendigvis kan forklares med at ... (barnet) forsøker å tilpasse adferd og utsagn i forhold til hva hun antar er mors ønsker."*

Når en slik utspørring, som bærer preg av at dommeren mente Strømme ved sin påvirkning var årsak til datterens vegring, kombineres med en utspørring fra dommeren hvor hennes svar blir uriktig gjengitt og vridd ved formuleringen av og stadige nye, kritiske spørsmål og gjentakelser uten at hun får svart ferdig, er det berettiget grunnlag for å oppfatte dommeren som forutinntatt og partisk, slik saksøkte og advokat Monssen har anført. Inntrykket av dette styrkes når heller ikke forsøk på korreksjon fra Strømmes prosessfullmektig blir tatt hensyn til av Bertelsen.

For det andre nevner retten at også Bertelsens saksbehandling og bevisvurdering underbygger saksøktes klage om at han opptrådte forutinntatt og partisk under rettsmøtet. Når det gjelder den sterkt kritikkverdige saksbehandlingen, hvor helt nødvendig bevisførsel ble avskåret, viser retten til det som er nevnt tidligere. Når det gjelder Bertelsens bevisvurdering, finner retten grunn til å nevne at kjennelsen, hvor det ble lagt til grunn at det ikke var sannsynliggjort at det ville være umulig å tvangsfullbyrde samvær, i vesentlig grad bygger på tingrettens premisser i dommen fra januar 2007 og hvor hovedforhandlingen ble gjennomført i desember 2006, dvs. mer enn 5 år tidligere. I kjennelsen er det vist til at retten, utover det som følger av dommen fra 2007, hadde hørt forklaringer fra foreldrene og barnet selv, og at barnet hadde forklart at hun ikke ønsket å være på samvær hos far. Videre heter det i begrunnelsen:

"Retten må her gjøre en vurdering av om det er bevismessig sannsynliggjort at ... (barnet) vil bli påført en belastning som anført. Dette spørsmålet er omtalt i tingrettens dom i tvisten mellom foreldrene. Dommen bygger på en omfattende bevisførsel, herunder også en vurdering gjort av en psykolog som hadde et møte med ... (barnet). Retten bemerket blant annet at man "finner det overveiende sannsynlig at ... (barnet) i stor grad forsøker å tilpasse væremåte og utsagn i forhold til det hun antar er mors ønsker."

Denne rett legger til grunn at den usikkerheten med hensyn til fortolkning av ... (barnets) utsagn og væremåte fremdeles består. Retten finner det da ikke sannsynliggjort at det vil være umulig å tvangsfullbyrde samvær og kravet om tvangsbot blir da å ta til følge."

Presiseringen i tingrettsdommen om at ikke all vegring nødvendigvis kunne forklares med tilpasning til det som ble antatt å være morens ønsker, er overhodet ikke nevnt. En nærmere vurdering av nåtidssituasjonen, som er helt sentralt ved vurderingen av om umulighet forelå i 2012, er i det vesentlige fraværende. Det forhold at barnet nå var 12 år og 5 år eldre, er ikke nevnt eller problematisert. Heller ikke framlagt legeerklæringen fra barnets fastlege, hvor det etter det opplyste bl.a. framgikk at hun mistrivdes under samvær med faren og at det var bekymring for barnets psykiske helse dersom hun skulle tvinges til samvær, er nevnt med et ord. Etter rettens syn forsterker Bertelsens saksbehandling og vurdering, slik den framgår av kjennelsesgrunnene, inntrykket av en forutinntatt og partisk holdning uten tilstrekkelig nøytralitet overfor saksøkte, slik det er anført fra saksøkt og advokat Monssen.

For det tredje finner retten, i likhet med TU, grunn til bemerke at Bertelsens opptreden, slik den er beskrevet av saksøkte og advokat Monssen, framstår som et gjentatt handlingsmønster fra Bertelsens side. Retten viser bl.a. til klagesaken fra advokat Yndestad, som TU behandlet i samme møte, og som retten kommer tilbake til nedenfor. Også her er det nærmere beskrevet at Bertelsen vrenget på siktedes forklaring og virket forutinntatt og partisk under utspørringen. Retten kan for øvrig, basert på bevisførselen i den foreliggende avskjedssaken, slutte seg til følgende bemerkninger i TUs vedtak:

"Tilsynsutvalget har også i denne klagesaken registrert at dommerens opptreden er av samme karakter som tidligere. ... Dette fremstår som et handlingsmønster hos dommeren. Det samme gjelder anførselene om manglende forberedelse og uryddig prosessledelse.

Utvalget har også merket seg at tingrettsdommer Bertelsens opptreden i barnevern- og barnefordelingssaker har vært tema tidligere. Det har i den forbindelse vært påpekt at dommeren har virket forutinntatt og opptrådt sjikanerende og fiendtlig i forhold til den kvinnelige part i barnefordelingssaker. På grunn av dette ble det bestemt at han i en periode ikke skulle tildeles slike saker. Ankepunktene mot tingrettsdommer Bertelsen i herværende sak, synes å være av samme karakter. Utvalget viser for øvrig til side 2 i advokat Monssens uttalelse, der hun har beskrevet hvordan innklagede har opptrådt i andre sammenhenger.

Tilsynsutvalget legger vekt på at klager og hennes prosessfullmektig, uavhengig av andre personer og tidligere klager mot Bertelsen, har beskrevet forhold av samme karakter som tidligere. ..."

Klagen til TU gjaldt også Bertelsens innkallingen av datteren til samtale og gjengivelsen/referatet av samtalen i rettsboken. Bertelsens samtale med barnet fant sted 28.11.11, jf. framlagt rettsbok. I rettsboken heter det:

*"Det ble gjennomført samtale mellom dommeren og ...(barnet).
...(Barnet) ble gitt ordet:
Hus sa at hun ikke trives hos sin far og stemor. Hun ville helst ikke være på samvær hos sin far. Hun trives godt hos sin mor. Hun trives ikke hos sin far.
Dommeren spurte om det var i orden at hennes far og mor fikk se det som står her.
...(Barnet) mente det var i orden.
...(Barnet) leste igjennom dette og mente dommeren hadde skrevet det hun mente."
Rettsmøte varte fra kl 12:15 til 12.30."*

I klagen fra Strømme het det om innkallingen til samtalen og gjengivelsen av innholdet:

"Via min advokat fikk jeg beskjed om å kontakte T.H.Bertelsen på telefon for å avtale tid for et avhør av ...(barnet). Jeg kontaktet han neste dag kl 09.20. Han sa det var to ting som var spesielt i vår sak. Det ene var at det ikke var samsvar mellom partenes

forklaringer, det andre at...(barnet) snart er 13 år. Han sa at når barnet er så stort, er det henne han vil høre. Så ba han meg komme med henne klokken 13.00 samme dag. Jeg var på jobb og ...(barnet) på skolen, så dette ble hektisk da jeg måtte overlate oppgaver til kolleger, noe som ikke alltid er så enkelt der jeg jobber ... . For ...(barnet) var det skremmende å plutselig få beskjed om å møte på kort varsel, og hun brast i gråt da hun skulle inn til en dommer.

I referatet Bertelsen har skrevet står det at...(barnet) ikke trives på samvær med sin far, at hun trives godt hos sin mor, trives ikke hos sin far. Ifølge...(barnet) har hun svart på hvorfor hun ikke trives hos faren og hun har også sagt at hun truet med å rømme fra faren. Hun har tydelig sagt at hun føler seg ignorert, ikke ønsket og at det er mye kjefting og amper stemning der. Da dette ikke er kommet med på referatet mener jeg det er mangelfullt."

I uttalelsen fra advokat Monssen heter det om dette:

"...

Selve innkallingen fra dommerens side som er foretatt per telefon er imidlertid gjort direkte mellom dommer og klient. Det som faktisk skjedde i forbindelse med denne innkallingen har jeg ikke kunnskap om utover det min klient har meddelt meg.

Det er selvsagt uheldig at det blir gitt en svært kort tid til fremmøte i forbindelse med gjennomføringen av samtalen. De fleste personer tar ikke lett på diskusjoner med en dommer da de er engstelige for at dette vil gå utover saken. Den mest vanlige framgangsmåte og det jeg selv har erfart er at dommeren tilskriver advokaten og varsler et gitt tidspunkt frem i tid. Det blir således opp til advokaten å varsle klient om når en skal møte på dommerens kontor med barnet. Dette er også den mest ryddige framgangsmåten i forhold til åpenhet om saksbehandlingen og eventuell kontradiksjon. ... Fremgangsmåten i denne saken ser jeg i ettertid kan være uheldig avhengig av sak, personer og setting.

Mer alvorlig finner jeg at Britt Strømme opplyser at datteren har reagert på rettsbokens innhold og at innholdet ikke er i samsvar med datterens uttalelse til dommeren. Dette er selvsagt vanskelig å vurdere for utenforstående. Opplysningene er også urovekkende i og med at rettsboken i denne type saker vil være et avgjørende bevis. Det fremgår ikke direkte av rettsboken hvorvidt rettsbokens innhold med referat fra samtalen ble foreholdt barnet og godkjent av henne.

Som kjent er det avgjørende hva barna uttaler i en sak som denne. Det er derfor svært uheldig at det i ettertid kan sås tvil om referatet er korrekt. En del av de forhold barnet skal ha uttalt, men som ikke er tatt med slik det opplyses, vil kunne være av betydning for rettsanvendelsen. Hennes uttalelser som mangler sier noe om styrken i vegringen mot samvær."

Bertelsen har i sin partsforklaring vist til at slike saker skal gis topp prioritet og at det ble avklart med prosessfullmektigen at han skulle høre barnet. Han har vist til at innkallingen og gjennomføringen av samtalen foretatt raskt fordi slike saker skal prioriteres, men tror samtalen foregikk dagen etter innkallingen og at han fikk melding fra saksøktes prosessfullmektig om at samtalen kunne gjennomføres dagen etter. I følge Bertelsen

protokollerte han det barnet sa og ba henne lese gjennom. Hun virket "trykket" og han spurte om hun ønsket å si noe mer, men det ville hun ikke.

Bertelsens forklaring om at samtalen ble gjennomført dagen etter, antakelig etter tilbakemelding fra mors prosessfullmektig, stemmer ikke med som framgår av klagen fra saksøkte og advokat Monssens uttalelse, som er mer tidsnære bevis. Det stemmer heller ikke med det som er forklart i advokat Monssens vitneforklaring eller det TU har lagt til grunn. I TUs vedtak heter det:

"Det er ingen uenighet om at barnet ble innkalt til samtale med dommeren på svært kort varsel, det vil si kl. 13.00 samme dag som han tok kontakt med barnets mor. Dette er en uvanlig og lite skjønnsom fremgangsmåte."

Retten slutter seg til at dette var en klart uvanlig og lite skjønnsom fremgangsmåte. Framgangsmåten framstår som lite ryddig og skånsom og klart uskjønnsom, jf. i denne sammenheng også det som beskrives av saksøkte i klagen, herunder barnets reaksjon. Selv om begjæringen skulle prioriteres, og en hurtig innkalling av barnet til samtale kunne tenkes å redusere eventuell påvirkning fra mor, må dette balanseres mot partens og barnets berettigede behov for en viss forutberegnelighet og tid til å områ seg.

Når det gjelder innholdet i referatet, er retten enig med advokat Monssen at det er svært alvorlig hvis opplysninger datteren har kommet med under samtalen om *hvorfor* hun ikke trives hos far og ikke vil ha samvær med ham, er utelatt. Dette er helt sentralt ved vurderingen av om det foreligger umulighet. Videre er det et grunnleggende krav at dommeren gjengir et korrekt bilde når det gjelder helt sentrale forhold knyttet til det vurderingstema retten skal ta stilling til. Det som er framholdt i klagen fra saksøkte, hvor det er gjengitt hva barnet selv har sagt at hun fortalte i samtalen med Bertelsen, sammenholdt med at samtalen i følge rettsboken varte i 15 minutter, kan tyde på at barnet også sa noe om grunnene til at hun ikke ville ha samvær med far. At det i rettsboken framgår at barnet *"leste gjennom referatet og mente at dommeren hadde skrevet det hun mente"*, betyr ikke at hun også kan ha forklart seg om grunnene til hvorfor hun helst ikke ville ha samvær. Det har imidlertid vært begrenset bevisførsel knyttet til dette forholdet og retten kan ikke se at forholdet er tilstrekkelig opplyst til å konkludere med at innholdet i referatet er ukorrekt og at sentrale opplysninger er utelatt.

TU har for øvrig i sitt vedtak ikke tatt stilling til denne delen av klagen under henvisning til at dette var forhold som kunne brukes som grunnlag for anke over saksbehandlingen, jf. domstoloven § 236 fjerde ledd. Dette forholdet knyttet til saksbehandlingen ble, så vidt retten kan se, ikke anført særskilt i anken til lagmannsretten.

Samlet når det gjelder denne klagesaken, finner retten på bakgrunn av bevisførselen at det er klart grunnlag for TUs konklusjon om at Bertelsen har opptrådt i strid med reglene for god dommerskikk og etiske prinsipper for dommeratferd.

Klage fra advokat Yndestad:

Saken har sin bakgrunn i en straffesak hvor Bertelsen administrerte hovedforhandlingen 24.10.11. Advokat Yndestad var forsvarer for en av de tiltalte. Dom ble avsagt 26.10.11. Den tiltalte advokat Yndestad representerte (A), ble dømt for bl.a. ran, grovt tyveri og legemsbeskadigelse (straffeloven § 229 første straffalternativ) til en straff av fengsel i 9 måneder. Han ble også idømt oppreisningserstatning til en fornærmet med 40 000 i solidaransvar med den andre tiltalte. Den andre tiltalte (B) ble dømt for legemsbeskadigelse (straffeloven § 229 første straffalternativ) til en straff av fengsel i 120 dager, i tillegg til solidaransvar for oppreisningserstatningen på 40 000 kroner. Aktor hadde nedlagt påstand om samfunnsstraff for begge de tiltalte og at de solidarisk ble idømt inntil 20 000 kroner i oppreisningserstatning. Dommen ble anket til Gulating lagmannsrett, som avsa dom 22.08.2012. For A nedsubsumerte lagmannsretten voldsbruken til legemsfornærmelse (straffeloven § 228) og omgjorde straffen til samfunnsstraff. Oppreisningserstatningen ble redusert til 20 000 kroner. For B opphevet lagmannsretten tingrettens dom og hovedforhandling samt det sivile kravet om oppreisningserstatning.

Advokat Yndestad innga 25.11.11 klage til TU på Bertelsens dommeradferd overfor tiltalte A under hovedforhandlingen. Vedlagt klagen fulgte et notat 15.11.11 om hendelsen, som advokat Yndestad hadde sendt til sorenskriver Bjørnøy til orientering i forbindelse med at dommen var påanket. Klagen ble senere utvidet til å gjelde Bertelsens opptreden overfor advokat Yndestad etter at klage var inngitt. Disse etterfølgende forholdene gjaldt manglende forsvareroppnevning av advokat Yndestad i en annen straffesak og en politianmeldelse av advokat Yndestad som Bertelsen hadde inngitt, jf. brev fra advokat Yndestad 22.12.11 og 06.01.12 til TU.

I klagen ble Bertelsens opptreden under hovedforhandlingen slik:

"Administrator opptrådte svært arrogant og nedlatende i forhold til min klient. Under tiltaltes forklaring avbrøt administrator til stadighet ved at administrator laget sine egne historier om hendelsesforløpet og tiltaltes subjektive oppfatninger som fremstod som rene spekulasjoner og i klar disfavør av tiltalte. Tiltalte protesterte og forsøkte flere ganger å presisere hva han mente, men ble da avbrutt med nye teoretiske utlegninger fra administrator som indikerte en klar straffbar handling og subjektiv skyld.

Tiltalte oppfattet at administrator i åpen rett laget en historie om tiltaltes handlinger som var i strid med hans forklaring og som før øvrig ikke hadde holdepunkter i andre fakta – for å kunne domfelle.

Et eksempel: Under en av postene i tiltalen forklarte tiltalte og de øvrige impliserte at tiltalte tilfeldig hadde truffet to bekjente i en varebil på Møhlenpris, som ble kjørt av en av de mannlige personene i bilen. Tiltalte ønsket å bli kjørt hjem, men fordi de to andre først skulle hente sine eiendeler, som befant seg hos en navngitt person på Sotra, ble han av praktiske grunner først med dit.

Administrator ga da uttrykk for at han nok var med dit fordi han skulle være en forsterkning for de to andre i et mer eller mindre planlagt angrep på personen de skulle hente tingene hos.

Tiltalte ble rimelig sjokkert over denne behandlingen og følte at administrator domfelte ham på forhånd og før det var avhørt et eneste vitne eller lagt frem øvrige beviser.

En tilhører i salen reagerte også over dette og spurte meg i en pause om det virkelig var slik Bergen tingrett behandlet straffesaker, noe jeg heldigvis kunne avkrefte.

Denne type opptreden har jeg også opplevd tidligere.

I enkelte fengslingsaker har det også forekommet at nevnte dommer kan praktisere en meget uryddig prosessledelse.

Et eksempel: Administrator ankommer retten, og før han gjennomgår formalia som å sette retten, ta personalia og lese opp siktelsen, starter han en diskusjon med tiltalte og delvis aktor omkring siktelsens innhold og fengslingsvilkårene. Først et stykke ut i rettsmøtet blir formalia delvis gjennomgått, men da har allerede siktede fått den oppfatning at han er blitt varetektsfengslet.

En slik fremgangsmåte skaper forvirring hos aktørene i retten, og ikke minst hos den siktede, og bør ikke forekomme."

Forsvareren til den andre tiltalte i straffesaken (B), advokat Turid Mæland, bekreftet i uttalelse til TU 10.01.12 at det konkrete eksempelet fra hovedforhandlingen som advokat Yndestad hadde vist til i avsnitt 4 og 5 i klage, faktisk hadde funnet sted. Advokat Mæland vedla også anke på vegne av tiltalte B over dommen. Anken fra B er ikke framlagt i saken, men slik den er gjengitt i politiadvokat Vigerusts påtegningsark, gjaldt den i tillegg til straffutmålingen bl.a. bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet fordi retten hadde lagt til grunn et annet faktum enn det som framkom under hovedforhandlingen. Under ankeforhandlingen gjaldt anken, slik den er gjengitt i lagmannsrettens dom, i tillegg til straffutmålingen, saksbehandlingen og mangelfulle domsgrunner etter at skyldanken ble avvist fordi tiltalte B møtte for sent til ankeforhandlingen. Det ble anført at dommen måtte oppheves på grunn av saksbehandlingsfeil fordi Bertelsen hadde opptrådt partisk, jf. domstoloven § 108.

Aktor i saken, politiadvokat Helge Vigerust, viste i uttalelse til TU 06.01.12 til sin påtegning vedrørende anken i saken, hvor følgende ble uttalt om Bertelsens prosessledelse:

"Jeg kan ikke si meg enig i kritikken av administrator idet jeg mener at hovedforhandlingen ble gjennomført på en akseptabel måte med en stram, men i og for seg korrekt prosessledning. Det er riktig at administrator stilte kritiske spørsmål til de tiltalte under utspørringen, men dette etter at de tiltalte hadde gitt sine versjoner og hvor det var helt på sin plass med kontrollspørsmål. Gjennomføringen av dette er personavhengig og vil variere fra dommer til dommer."

I påtegningsarket foreslo for øvrig aktor at anken over straffutmålingen og erstatningsfastsettelsen ble fremmet.

Meddommerne ga i korte uttalelser til TU uttrykk for at de ikke fant noe grunnlag for klagen som var framsatt og de ikke hadde noe negativt å bemerke. TU fant ikke grunnlag for å legge noen vekt på uttalelsene fra meddommerne da det kom fram at Bertelsen hadde hatt et møte med meddommerne 23.12.11, før de var bedt av TU om å avgi uttalelse, hvor klagen fra advokat Yndestad ble drøftet.

I supplerende skriv til TU 12.01.12 fra advokat Yndestad, ble det vedlagt et skriv fra tiltalte A sin tante, Sonja Stangeland, som hadde vært til stede under hovedforhandlingen. Advokat Yndestad hadde anmodet henne om å gi en kort beskrivelse av det hun opplevde under hovedforhandlingen og opplyste til TU at hun ikke kjente innholdet i klagen eller andre dokumenter i sakens anledning. I skrivet skrev Stangeland bl.a.:

"Som tilskuar i saka mot ...(tiltalte A), 24-25 oktober 2011, reagerte eg på dommarens opptreden i retten.

...

Dommar var ikkje nøytral og objektiv. Da ...(tiltalte A) ga si forklaring vart han stoppa av dommar fleire gongar, og nærast "fnøys" av forklaring til ...(tiltalte A).

Bertelsen har både i uttalelse til TU og i sin forklaring under hovedforhandlingen vist til at beskyldningene mot ham er usanne og ubegrunnede. Han har vist til at det var nødvendig å stille supplerende spørsmål til en av tiltalepostene for å klargjøre om det var en legemsfornærmelse. Han har bestridt at han foretok konstateringer i strid med faktum eller at han forvrengte tiltaltes forklaring. Han har også vist til at advokat Yndestad ikke ba om protokollasjon. Under Bertelsens partsforklaring for retten har han også vist til at straffesaken gjaldt en voldssak hvor det var tale om mer alvorlig vold enn legemsfornærmelse, at saken var svakt etterforsket av politiet og at det var grunn til å stille kritiske spørsmål. Han har også vist til at Stortinget har gitt klart uttrykk for at straffenivået i voldssaker skal skjerpes. Bertelsen kjenner seg ikke igjen i de negative karakteristikkene av hans opptreden under hovedforhandlingen.

Både advokat Yndestad og politiadvokat Vigerust har bekreftet, og på enkelte punkter presisert og utdypet, sitt syn under sine vitneforklaringer for retten. Advokat Yndestad har bekreftet det som framgår av klagen og framholdt at både han, i tillegg til tiltalte selv og

forsvareren til den andre tiltalte, reagerte sterkt på Bertelsens prosessledelse og utspørring, som framstod forutinntatt og ikke nøytral. Yndestad har forklart at Bertelsen avbrøt tiltaltes forklaring, ga uttrykk for at han var uenig i det tiltalte forklarte og skisserte sin egen oppfatning av hendelsesforløpet. Bertelsen ga uttrykk for at forholdet framstod som en planlagt handling, noe det ikke var bevismessig dekning for. Både tiltalte og advokat Yndestad oppfattet Bertelsens uttalelser som en klar forhåndsdom.

Politiadvokat Vigerust har forklart at Bertelsen, slik han husker det, først lot tiltalte forklare seg og at han deretter fulgte opp med kritiske spørsmål. Etter politiadvokatens oppfatning var det berettiget grunn til å stille kritiske spørsmål til tiltalte A fordi han ga en svært lite troverdig forklaring om sin reiserute og formålet med å bli med i bilen tiltalte B kjørte sammen med en kvinne til åstedet. Aktor har vist til at tiltalte A hadde forklart at han ble med i bilen for å bli kjørt hjem til sitt bosted på Åsane, som var i en helt annen retning og langt unna fornærmedes hjem på Sotra, hvor bilen først kjørte. Han har vist til at de måtte kjøre flere mil tilbake samme vei fra fornærmedes bosted for så å reise videre til tiltaltes bosted.

Selv om det var slik at tiltaltes forklaring om sin reiserute framstod som svært lite troverdig, finner retten grunn til å bemerke at lagmannsretten likevel ikke fant grunn til å se bort fra hans forklaring. Lagmannsretten fant ikke bevismessig grunnlag for at det var avtalt eller planlagt at tiltalte A, selv om han ble med på kjøreturen, skulle bistå tiltalte B da han skulle hente eiendeler hos fornærmede. I lagmannsrettens dom heter det om dette:

"... Natt til 10. mai 2010 henta B E med bil i området ved Nygårdsparken i Bergen med det føremålet at dei skulle køyra til --- 00 i Fjell, der C budde, for å henta eignelutane. A som kjende E frå før, var òg i området og han fekk høve til å sitja på i bilen med B. Føremålet for A å vera med i bilen var at han skulle verta køyrt til husværet sitt i ---lien i Bergen. Turen gjekk mot Sotra og først etter å ha køyrt ei tid mot vest, vart det opplyst til A at dei to andre skulle eit ærend for å henta ein del gjenstandar før dei køyrde han heim. Det er ikkje kome fram prov i saka som gjev grunnlag for å fastslå at opplegget som seinare vart gjennomført hjå C, var avtala mellom dei tre i bilen før eller under vegg i bilen."

Uansett om det var slik at det var grunn til å stille kritiske spørsmål til tiltaltes forklaring, finner retten uansett ikke dette avgjørende for vurderingen av Bertelsens opptreden. I likhet med det TU har lagt til grunn, kan retten ikke se at politiadvokat Vigerust har imøtegått den konkrete beskrivelsen i klagen om at Bertelsen i åpen rett ga uttrykk for at han ikke trodde på tiltaltes forklaring om hvorfor han ble med i bilen og at han ga uttrykk for at tiltalte "nok var med dit fordi han skulle være forsterkning for de to andre i et mer eller mindre planlagt angrep på den personen de skulle hente tingene hos", jf. advokat Yndestads klage. Forsvareren til tiltalte B har som nevnt også bekreftet at denne episoden. Videre kommer at Bertelsen ga uttrykk for dette, i følge advokat Yndestads klage, på et tidlig stadium i saken før det var avhørt noen vitner eller framlagt andre bevis i saken.

Heller ikke dette er imøtegått ved TUs behandling av klagen eller under hovedforhandlingen.

Retten er ikke uenig i at det kan være berettiget grunn for administrator til å stille kritiske spørsmål til en tiltalts forklaring, ikke minst hvis forklaringen framstår som lite troverdig. Formålet med dette må imidlertid være å få saken forsvarlig opplyst. Videre må dommeren påse at slike spørsmål skal stilles på en åpen måte, uten å gi uttrykk for en konstaterende oppfatning av hva faktum eller tiltaltes subjektive oppfatninger er, eller ennå mer alvorlig, vri og tilpasse forklaringer slik at de passer inn i dommerens egen oppfatning av faktum og tiltaltes subjektive skyld, slik dommeren vurderer dette på et tidlig tidspunkt i bevisførselen. Slik opptreden gir berettiget mistanke om at dommeren opptrer forutinntatt og partisk uten tilstrekkelig nøytralitet og objektivitet. På bakgrunn av det som har framkommet under bevisførselen i avskjedssaken, finner retten det sannsynliggjort at Bertelsen har opptrådt forutinntatt og partisk uten tilstrekkelig nøytralitet og distanse i straffesaken. I tillegg til det retten har vist til ovenfor, nevner retten følgende:

I likhet med TU viser retten til at det også er ytre forhold ved dommen som støtter opp under at Bertelsen var forutinntatt og partisk uten tilstrekkelig nøytralitet og distanse i saken i forhold til de tiltalte. I TUs avgjørelse er det vist til følgende:

"...Utvalget viser til flere punkter i ankesaken som de involverte parter/aktører synes enige om:

- *Det er lagt til grunn faktiske forhold i dommen som ikke er i samsvar med det som fremkom under hovedforhandlingen.*
- *Det er utmålt ubetinget fengselsstraff selv om det var nedlagt påstand om samfunnsstraff.*
- *Det ble tilkjent erstatning til fornærmede ut over den nedlagte påstand, noe det ikke er anledning til i sivilprosessen."*

Når det gjelder første strekpunkt, viser retten til at det i dommen feilaktig ble lagt til grunn som bevist at de tiltalte hadde med seg en golfkølle da de kom til fornærmede, som ble benyttet som slagvåpen. Retten viste til at dette var forklart av en av de tiltalte. Dette ble påpekt i anken fra forsvarer for tiltalte B, og det er bekreftet i aktors påtegningsark og i hans forklaring under hovedforhandlingen i avskjedssaken, at dette *ikke* ble forklart av noen av de tiltalte. Begge tiltalte forklarte at de ikke hadde med golfkøllen og at den måtte ha vært hos fornærmede da de ankom hans leilighet. Aktor har bagatellisert denne feilen og har vist til at fornærmede hadde forklart at han ikke kjente til golfkøllen og at det mest sannsynlig er riktig, som funnet bevist i dommen, at de tiltalte med hensikt hadde med seg denne. Retten finner ikke grunnlag for en slik bagatellisering og bemerker at denne feilen må sees i sammenheng med de øvrige kritikkverdige forholdene knyttet til hovedforhandlingen og dommen. Videre forsterker dette inntrykket av en planlagt, alvorlig voldsutøvelse mot fornærmede hvor det med hensikt ble tatt med golfkølle som ble brukt slagvåpen. Dette kan ha betydning for subsumsjon og straffutmåling. I lagmannsrettens

dom ble det lagt til grunn at det var uklart hvor golfkøllen kom fra. I dommen heter det om dette:

" Etter lagmannsretten si vurdering er det uklart kvar golfkølla kom frå før B hadde den bak ryggen inne i stova. Kølla vart funnen att av politiet i bilen som dei tre køyrde i."

Når det gjelder andre strekpunkt, er det ubestridt at aktor under hovedforhandlingen i tingretten la ned påstand om samfunnsstraff mot begge de tiltalte. Dette hadde bl.a. sammenheng med at begge tiltalte var i en rehabiliteringssituasjon i forhold til tidligere rusmisbruk. Til tross for dette idømte tingretten ubetinget fengselsstraff på 9 måneder for tiltalte A og 120 dager for tiltalte B. Tingretten fant begge de tiltalte skyldige i legemsbeskadigelse av fornærmede, jf. straffeloven § 229, jf. § 232. I tiltalebeslutningen var det lagt til grunn overtredelse av den mildere bestemmelsen i § 228, jf. 232 om legemsfornærmelse, men aktor nedla påstand om overtredelse av § 229, jf. § 232 under hovedforhandlingen. Selv om retten selvfølgelig står fritt til utmåle strengere straff uavhengig av aktors påstand, gir straffutmålingen grunn til å stille spørsmål ved rettens manglende upartiskhet, nøytralitet og distanse i saken. Iallfall når dette forholdet sees i sammenheng med de øvrige kritikkverdige forholdene knyttet til hovedforhandlingen og dommen, etterlates det klart et slikt inntrykk. I aktors påtegningsark i forbindelse med ankene fra de tiltalte opplyste for øvrig aktor at han var uenig i rettens straffutmåling og foreslo at ankene ble fremmet på dette punktet. Lagmannsretten subsumerte tiltalte As voldsutøvelse under straffeloven § 228, jf. § 232, i samsvar med tiltalen, og utmålte samfunnsstraff på 180 timer, subsidiært fengselsstraff i 6 måneder. Aktor påstand var samfunnsstraff i 210 timer med en subsidiær fengselsstraff på 7 måneder. Om voldsbruken heter det i lagmannsrettens dom:

"Slik lagmannsretten vurderer tilhøvet var valdsbruken mot C frå A si side avslutta og stoda hadde på eit vis roa seg ned, då E påførde C kroppsskaden ved å sparka han i andletet. Det synest for lagmannsretten at ho gjorde det ut frå ut frå egne motiv og ikkje som ein del av opplegget elles. Den valden A sjølv stod for ved slag både med golfkølle og med hendene mot C, var ikkje av ein karakter som tilseier at straffelova § 229 kjem inn. Og slik tilhøva var og ut frå det som var E sin motivasjon, då ho sparka, kan A heller ikkje haldast ansvarleg for medverknad til brot på straffelova § 229."

Ut får valdsbruken frå A sjølv har forklart om og som vert stadfesta av forklaringa til Fransen samanhalde med dokumentasjon om merkje på kroppen til C, er lagmannsretten utan tvil komen til at A må dømast for brot på straffelova § 228 første ledd. Slik opplegget utvikla seg med dei tre mot C i husværet der dei tok i bruk ei golfkølle, er lagmannsretten tvillaust komen til at valdsbruken var utført av fleire i fellesskap og straffelova § 232 gjeld for tilhøvet. Lagmannsretten er etter dette komen til at A må dømast i samsvar med tiltalevedtaket post VI."

I forhold til tiltalte B ble som tidligere nevnt dommen og hovedforhandlingen opphevet. Om dette heter det i lagmannsrettens dom:

"B gjorde i ankefråseigna gjeldande at domsgrunnane var uklare og mangelfulle og under ankeførehavinga, i tillegg at dommen må opphevast fordi tingrettsdomaren var ikkje var upartisk, jf domstolslova § 108.

Kring tilhøva med tingrettsdomaren har B lagt fram kopi av vedtak i sak 12 frå 2011 i Tilsynsutvalet for dommarar. Det har ikkje vore anna provføring kring dette emnet og lagmannsretten kan ikkje sjå at det ut frå nemnde vedtak åleine er tilstrekkeleg grunnlag for å fastslå at tingrettsdomaren skulle ha vike sete i den aktuelle sak.

Lagmannsretten er komen til at ikkje domsgrunnane ikkje er tilstrekkeleg til å prøva om tingretten har lagt til grunn rett rettsforståing med omsyn til om B kunne domfellast for brot på straffelova § 229, jf § 232. Som lagmannsretten peikar på under merknadane for A, var valdsbruken mot C over og tilhøva på eit vis roa ned, då E tilførde C skaden. Dette poenget synes det ikkje som om tingretten har fanga opp eller i alle høve, ikkje nemnt eller drøfta i dommen, noko som gjera det uråd for lagmannsretten å prøva lovbruken.

Lagmannsretten kan ikkje sjå bort frå at denne feilen kan ha verka inn på avgjerda i tingretten, og dommen og hovudførehavinga vert difor oppheva."

Når det gjelder tredje strekpunkt, er det ubestridt at de tiltalte ble idømt oppreisningserstatning til fornærmede med det dobbelte av det som var aktors påstand under hovedforhandlingen, fra aktors påstand på 20 000 kroner i solidaransvar til 40 000 kroner i solidaransvar i domsslutningen. Også på dette punktet foreslo aktor i sin påtegningen at ankene ble fremmet. Retten viser at det er utvilsomt at tingretten ikke hadde rettslig adgang til å gå påstanden når det gjaldt erstatningskravene, som er sivilrettslige krav som partene har fri rådighet over. Retten viser til tvisteloven § 11-2 og Andenæs, Norsk straffeprosess (4. utgave, 2008 ved Tor-Geir Myhrer) s. 594. Etter rettens syn må det betegnes som relativt oppsiktsvekkende at tingretten har gått utover aktors påstand om erstatning til fornærmede og doblet erstatningsbeløpets størrelse i strid med et så vidt grunnleggende prosessuelt krav til rettergangen. Også dette gir etter rettens syn, sett i sammenheng med de øvrige omstendighetene knyttet til Bertelsens behandling av straffesaken, en indikasjon på hans forutinntatthet overfor de tiltalte og manglende upartiskhet, nøytralitet og distanse i saken.

I lagmannsrettens dom oppreisningserstatningen til fornærmede som tiltalte A ble idømt redusert til 20 000 kroner, i samsvar med aktors påstand. I forhold til tiltalte B ble det idømte erstatningskravet opphevet.

I tillegg til de momentene som er nevnt ovenfor, nevner retten også at politiadvokat Vigerust mer generelt, ut fra hans erfaring med Bertelsen i andre straffesaker han har aktorert, har forklart at Bertelsen har en annen "stil" og skiller seg ut sammenliknet med de

øvrige dommerne i Bergen tingrett. Han har vist til at Bertelsen ofte ikke framstår som tilstrekkelig upartisk og nøytral, men veldig tidlig under hovedforhandlingen/rettsmøtet tar stilling til sakens faktum/hendelsesforløpet og baserer seg på sin egen oppfatning/vinkling av saken som ramme når han stiller spørsmål til tiltalte og vitner. Han har vist til at dette kan medføre at retten legger feil i faktum til grunn. Faktumfeilen knyttet til at en av de tiltalte skulle ha forklart at de hadde med seg golfkøllen i den innklagede straffesaken, er i følge politiadvokat Vigerust et eksempel på dette. Han har vist til at han som aktor i straffesaker Bertelsen administrerer, må være mer på vakt enn vanlig for å sørge for korreksjoner og klargjøringer under sin utspørring slik at Bertelsen ikke misforstår eller feiltolker faktum. Både han og forsvarer har i flere straffesaker måttet korrigere og rette opp feil under hovedforhandlingen slik at riktig faktum basert på bevisførselen kommer fram. Politiadvokat Vigerust har karakterisert Bertelsens opptreden under hovedforhandlingene som "*ikke innenfor det akseptable*" og har opplyst at han ikke er overrasket over at det er reist avskjedssak mot ham. Retten kan slutte seg til at slik opptreden under hovedforhandling i straffesaker er klart uakseptabel og i strid med god dommerskikk, slik disse bl.a. er nedfelt i etiske prinsipper for dommeratferd.

Selv om beskrivelse av Bertelsens opptreden under hovedforhandlinger ikke er entydig og mest sannsynlig har vært varierende, er den beskrivelse politiadvokat Vigerust gir godt i samsvar øvrig bevisførsel i saken. Retten viser bl.a. til Strømme-saken som retten har gjennomgått foran, som gjelder ankepunkter av lignende karakter, og tidligere saker som viser at det over en lang tidsperiode har vært framsatt tilsvarende innvendinger mot Bertelsens opptreden. I TUs vedtak heter det:

"Utvalget har for øvrig registrert at det har vært fremsatt tilsvarende innvendinger mot dommerens opptreden tidligere, jf. beskrivelsen på side 3 i departementets brev. Ankepunktene mot tingrettsdommer Bertelsen var også av samme karakter i klagen utvalget behandlet i 2011. De samme gjelder for øvrig den andre klagen utvalget nå har til behandling, ... I tillegg har både advokat Yndestad, og advokat Monssen (i sak 18-12), påpekt at lignende opptreden har skjedd tidligere. Utvalget viser til advokat Yndestads klage side 2 og advokat Monssens uttalelse side 2 første til sjette avsnitt. ...".

I advokat Monssens uttalelse het det innledningsvis om hennes tidligere erfaring med Bertelsen:

*"...
Jeg vurderer det også som korrekt å opplyse at jeg har møtt den aktuelle dommer i andre saker hvor han har opptrådt adekvat, foretatt rettslige vurderinger som er logiske og akseptable og raskt har oppfattet kompliserte problemstillinger knyttet til faktum. Dommeren har i disse situasjonene gitt et godt inntrykk.*

Jeg har imidlertid også sett dommeren i situasjoner hvor jeg har undret meg, men som isolert sett ikke har gitt grunnlag for etterspill. Det har vært kjent i advokatmiljøet at dommeren tidvis har vist uakseptable atferd og dårlig skjønn.

Jeg er også kjent med presseomtale av dommeren i 2011 og trodde årsaken til tidligere sak var et tilbaketrukket problem.

Min klient har underveis blitt gjort oppmerksom på at den dommeren som behandlet hennes sak var dommeren som hadde vært gjenstand for presseomtale. Jeg brukte derfor en god del tid på å forsikre henne at hun ikke måtte bekymre seg og at hun måtte kunne ha tillit til at dommeren ville utøve sin oppgave på en god måte.

Det fremstår etter hvert klart for meg at det største problemet i denne saken er at man som profesjonell bruker av domstolen konstaterer stor variasjon i den aktuelle dommerens opptreden og fungering som ikke er forutsigbar. Jeg har selvsagt ingen forutsetning for å uttale meg om årsaken til at dette skjer, og ønsker heller ikke å bidra til spekulasjoner.

I de perioder dommeren fungerer dårlig er atferden av en slik karakter at den er egnet til å svekke brukernes tillit til domstolen. Atferden medfører tidvis også økonomisk skade for den det går utover. I og med at situasjonen synes å være et tilbakevendende problem, må situasjonen vurderes ut ifra de hensyn som skal tilgodeses og vektlegges."

Retten viser videre til at til konstituert visepolitimester og tidligere påtaleleder ved Bergen politidistrikt, Gunnar Fløystad, har forklart at Bertelsens opptreden under rettsmøter er varierende, men at han i flere tilfelle har opptrådt påfallende og uakseptabelt og ikke gjennomført en objektiv og upartisk prosessledelse. I likhet med politiadvokat Vigerust, har Fløystad vist til at Bertelsen stiller spørsmål ut fra sin subjektive vinkling av saken og trekker konklusjoner om faktum/hendelsesforløp som det ikke er dekning for i bevisførselen. Han har vist til at Bertelsens opptreden er mest påfallende i saker som gjelder forholdet mann/kvinne, typisk i volds- og sedelighetssaker, og at han har opplevd at Bertelsen har gått svært langt i å stille spørsmål knyttet til troverdigheten til yngre kvinnelige fornærmede. Han har konkret nevnt en sak som gjaldt spørsmål om sovevoldtekt mot en ung kvinnelig fornærmet hvor han oppfattet det slik at Bertelsen hadde klare antipatier og opptrådte forutinntatt. Fløystad har forklart at han bygger sitt inntrykk både på egne erfaringer fra saker han har aktorert fram til for om lag 10 år siden og på det generelle inntrykket han har fått fra politijuristene i Bergen politidistrikt som aktorert straffesaker i Bergen tingrett.

Helt entydig er imidlertid bildet ikke, slik også Fløystad har opplyst. En annen politiadvokat ved Bergen politidistrikt, Harald Bilberg, som har hatt Bertelsens som administrator i både hovedforhandlinger og fengslingsmøter, har forklart at han ikke har reagert negativt på Bertelsens opptreden under rettsmøter. Han har ikke oppfattet Bertelsens som spesielt påtalevennlig og har vist til at han stiller berettigede kritiske spørsmål til bevisførsel og rettslige problemstillinger. Han har ikke opplevd at Bertelsen har opptrådt utålmodig, aggressivt eller med manglende respekt overfor tiltalte, vitner eller de profesjonelle aktørene i saken. Rettsmøtene har vært ryddige og ordentlige etter

politiadvokat Bilbergs oppfatning. I følge ham er det andre dommere en heller burde begynt med dersom det først skulle reises avskjedssak.

Meddommerne i straffesaken har både i uttalelser til TU og i sine vitneforklaringer opplyst at de ikke mener det er grunnlag for den kritikken mot Bertelsens opptreden som framkommer i klagen. Retten finner ikke grunn til å legge nevneverdig vekt på meddommernes uttalelser om Bertelsens opptreden i saken. Dette skyldes to forhold. For det første er det uomstridt, slik også TU har lagt til grunn, at Bertelsen avholdt et møte med meddommerne 23.12.11 hvor klagen fra advokat Yndestad ble drøftet. Dette skjedde etter at Bertelsen var blitt kjent med klagen fra advokat Yndestad, men før meddommerne var blitt kontaktet av TU for å avgi uttalelse i klagesaken.

Bertelsen har under hovedforhandlingen forklart at han varslet meddommerne om klagen for å sørge for at også de ga uttalelse til TU i anledning klagen. Han har vist til at han i en tidligere klagesak fra til TU (klage fra advokat Ingvild Elden) hadde blitt oppmerksom på at TU ikke hadde varslet meddommerne. I følge Bertelsen var det en av meddommerne (Haga) som ba om møtet fordi hun ikke skjønnte noe av klagen eller hvordan hun skulle forholde seg og derfor ønsket en orientering. Bertelsens forklaring stemmer ikke overens med det begge meddommerne uavhengig av hverandre har forklart og kan ikke legges til grunn. De har begge forklart at det var Bertelsen som tok kontakt og orienterte dem om klagen og initierte møtet på hans kontor. I møtet ble det foretatt en nærmere gjennomgang av klagen. Først på et senere tidspunkt, i januar 2012, ble meddommerne på vanlig måte kontaktet av TU for å avgi uttalelse til klagen. Selv om begge meddommerne har forklart at de ikke ble påvirket av Bertelsen, men avga uttalelse på selvstendig grunnlag og har bekreftet at de innestår for det de tidligere har uttalt, finner retten at denne framgangsmåten svekker verdien av meddommernes uttalelser. Retten finner også grunn til å tilføye at Bertelsens handlemåte overfor meddommerne må betegnes som svært uskjønnsom og i strid med god dommerskikk.

For det andre nevner retten at det heller ikke er grunn til å legge særlig vekt på meddommernes uttalelser fordi er av svært generell karakter og uten at den konkrete beskrivelsen av hovedforhandlingen og klagegrunnlaget i særlig grad er imøtegått. I denne forbindelse nevner retten også at den ene av meddommerne (Østgård) under forhandlingen trodde klagen mot Bertelsen gjaldt hans opptreden overfor advokat Yndestad, ikke mot tiltalte A som Yndestad representerte. Selv om han på direkte spørsmål forklarte at han heller ikke mente det var grunnlag for noen kritikk av Bertelsens opptreden overfor tiltalte, indikerer dette at presisjonsnivået i meddommerens uttalelse er av en slik karakter at den bare kan tillegges helt begrenset vekt.

Bildet som er gitt av Bertelsen under andre hovedforhandlinger/rettsmøter er som nevnt ikke helt entydig. Hans opptreden har også vært opplevd som positiv og uten at parter og aktører har oppfattet han som forutinntatt og partisk. Likevel gir den samlede bevisførselen

i avskjedssaken klare holdepunkter for at ankepunktene mot Bertelsens opptreden i rettsmøter, slik det framkommer av klagen TU behandlet i mai 2012, er av samme, gjentatte karakter som det parter, vitner og profesjonelle aktører tidligere har opplevd med Bertelsen. Retten kommer tilbake til tidligere hendelser knyttet til Bertelsen senere.

Selv om det hadde vært en fordel her, som for advokat Monssen i Strømmesaken, at advokat Yndestad hadde krevd protokollasjon av innsigelsene knyttet til Bertelsens prosessledning og opptreden overfor tiltalte under straffesaken, finner ikke retten dette avgjørende. På bakgrunn av bevisførselen i saken finner retten det klart at TUs konklusjon, om at Bertelsen har "*opptrådt partisk og forutinntatt i forbindelse med straffesaken, og hans opptreden anses å være i strid med reglene for god dommerskikk og Ethiske prinsipper for dommeratferd*", er sannsynliggjort.

Etterfølgende forhold knyttet til klagen fra advokat Yndestad:

Etter advokat Yndestads klage over Bertelsens kritikkverdige dommeratferd i straffesaken, fikk saken etterspill knyttet til forsvareroppnevning av advokat Yndestad i en annen straffesak og en politianmeldelse av advokat Yndestad fra Bertelsen. I brev til TU 22.12.11 redegjorde advokat Yndestad for følgende:

"Jeg beklager å måtte meddele at nedennevnte forhold tyder på at dommer Bertelsen har tatt min klage personlig opp og nå ønsker å hevne seg.

Den 15.12.11 fikk jeg en henvendelse fra en av de andre faste forsvarerne ved Bergen tingrett, nemlig adv. Jostein Alvheim, som opplyste at han hadde fått en dobbelberamming den 5. januar 2012 og spurte om jeg kunne overta denne saken. Dette sa jeg ja til da jeg var ledig den aktuelle dagen. Adv. Alvheim hadde ikke vært i kontakt med sin klient slik at det var nødvendig å innhente samtykke derfra.

Jeg vedlegger brev 15.12.11 fra adv. Alvheim til tingretten. Det skal bemerkes at dette er vanlig praksis mellom de faste forsvarerne og har tidligere så langt jeg kjenner til ikke bydd på problemer.

Jeg fikk samtidig overlevert sakens dokumenter og innkalte klienten til konferanse da det var kort tid til hovedforhandlingen.

Klienten var på konferanse her den 21.12.11. Jeg forklarte han situasjonen med at jeg som fast forsvarer hadde tatt over fra en annen fast forvarer. Han opplyste at det var greit og at han ønsket at jeg skulle fortsette som hans forsvarer.

Samme dag mottok kontorpersonalet her en telefon fra Bergen tingrett v/Randi Litlere på vegne av dommer Bertelsen om at undertegnede ikke skulle oppnevnes som forsvarer men at en annen av faste forsvarere, nemlig adv. Gisle Didriksen, skulle oppnevnes. Min sekretær ringte tilbake til Randi Litlere for å undersøke hvorfor ikke undertegnede kunne oppnevnes. Svaret var at dommer Bertelsen hadde uttalt at han ikke skulle ha adv. Yndestad og at adv. Didriksen skulle oppnevnes.

Jeg sendte da den 21.12.11 telefax til tingretten med opplysning om at jeg hadde hatt konferanse med klienten og at han ønsket meg som forvarer i fortsettelsen, jf. vedlegg.

I dag mottar jeg brev fra dommer Bertelsen om at Gisle Didriksen er oppnevnt, jf. vedlegg.

Jeg finner dette svært ubehagelig idet jeg ikke kan se noen rasjonell begrunnelse for dommer Bertelsens utspill. Jeg ber tilsynsutvalget ta affære. Det kan ikke forventes at vi advokater skal innklage noen dommere for tilsynsutvalget hvis vi må forvente å bli utsatt for denne type hevnmotiverte handlinger."

Det faktiske hendelsesforløpet fram til Bertelsens brev 22.12.11 om at advokat Didriksen var oppnevnt som forsvarer for tiltalte, er uomstridt. I telefaks til tingretten 21.12.11 klargjorde advokat Yndestad at han hadde vært i kontakt med tiltalte, som hadde bekreftet at han ønsket advokat Yndestad oppnevnt som sin forsvarer. Advokat Yndestad ba derfor om å bli oppnevnt. I svarbrev 22.12.11 fra Bertelsen het det:

"...

Ved skriv av 15.12.2011 opplyste advokat Alvheim at han av uforutsette grunner ikke kunne gjøre tjeneste som forsvarer under hovedforhandlingen den 5. januar 2012.

Advokat Alvheim opplyste at han hadde "tatt kontakt med advokat Steinar Yndestad" og oversendt saken til ham. Det ble ikke gitt opplysninger om tiltaltes forsvarerønske.

Retten oppnevnte på dette grunnlaget advokat Didriksen som ny forsvarer. Det orienteres med dette om at oppnevningen av advokat Didriksen som forsvarer for tiltalte Mats Dybwik står ved lag.

En må be om at saksdokumentene snarest oversendes den oppnevnte forsvareren."

Advokat Yndestad anket etter dette Bertelsens beslutning til Gulating lagmannsrett. I anken, som i samsvar med vanlig praksis ble sendt til Bergen tingrett i første omgang, skrev han bl.a.:

"...

Innholdet fremstår som en konstruksjon. Det er åpenbart at klienten ikke hadde noe forsvarerønske da han fikk oppnevnt den av de faste forsvarerne og adv. Alvheim for øvrig ikke nevnte noe om dette.

Klienten har imidlertid forsvarerønske nå, jf. min telefax av 21.12.11. Som nevnt hadde jeg konferanse med klienten 21.12.11, og han opplyste da at han ønsket meg som forsvarer i fortsettelsen.

*Jeg ber opplyst om dommer Bertelsen mener seg berettiget til å tilsidesette det frie forsvarervalg?
..."*

Bertelsen fant ikke grunn til å omgjøre sin beslutning om forsvareroppnevningen og anken ble oversendt til lagmannsretten for videre behandling. I lagmannsrettens kjennelse 03.01.12 ble Bertelsens beslutning omgjort og advokat Yndestad ble oppnevnt som forsvarer. I lagmannsrettens kjennelse het det bl.a.:

Lagmannsretten finner at det i forliggende sak, slik den er opplyst for lagmannsretten, ikke gjør seg gjeldende mothensyn mot å oppnevne advokat Yndestad som forsvarer. Lagmannsretten legger til grunn advokat Yndestads opplysninger om at siktede ønsker han oppnevnt som hans forsvarer. Dette ønske skal da respekteres med mindre lovens vilkår for å fravike det er tilstede. Dette gjelder også ved skifte av forsvarer, jfr Bjerke/Keiserud, bind I, side 397. Hensyn som taler mot å følge siktedes ønske, foreligger ikke i nærværende tilfelle. Advokat Yndestad kan avgi møte under hovedforhandlingen og er forberedt på dette. Det vil således ikke føre til forsinkelser at advokat Yndestad oppnevnes.

Lagmannsretten vil avslutningsvis bemerke, selv om det ikke har betydning for avgjørelsen, at det synes å ha vært en dårlig kommunikasjon mellom tingretten og advokat Yndestad. ..."

Det framgår også av lagmannsrettens kjennelse at saksforberedende dommer i lagmannsretten ga Bertelsen anledning til å uttale seg om anken fra advokat Yndestad. I kjennelsen (s. 2) er det opplyst at Bertelsen hadde "*muntlig meddelt at han viser til sitt skriv av 22.12.2011 til advokat Yndestad og at han ikke finner å kunne omgjøre sin beslutning.*"

I sin uttalelse til TU framholdt Bertelsen, slik hans syn er gjengitt i vedtaket, at det ikke framgikk av brevet til retten hvem tiltalte ønsket som sin forsvarer og at han "*ikke fant det riktig å basere oppnevningen på avtalen mellom advokatene*". I følge Bertelsen var det først under ankebehandlingen det ble dokumentert at tiltalte ønsket advokat Yndestad. Lagmannsrettens vurdering var derfor ikke relevant for klagesaken. I sin forklaring under hovedforhandlingen har Bertelsen vist til at advokater ikke har lov til å bytte klienter seg i mellom i strid med reglene i straffeprosessloven og at det ikke forelå noe undertegnet ønske fra tiltalte om forsvarerønske. I følge Bertelsen ville det derfor være en "*grov feil*" i strid med regelverket å oppnevne advokat Yndestad som forsvarer. Han fulgte derfor listen over faste forsvarere og oppnevnte Didriksen, som stod for tur. I følge Bertelsen var hans handlemåte ikke utslag av noen hevnaksjon. Det er anført at Bertelsens handlemåte er i samsvar med regelverket og bidro til å hindre "*klientshopping og kameraderi*".

Retten kan ikke se at Bertelsens anførsler medfører riktighet. Utgangspunktet var at tiltalte ikke hadde noe særskilt forsvarerønske, men hadde fått oppnevnt advokat Alvheim, som er fast forsvarer i Bergen tingrett, som forsvarer til hovedforhandlingen 05.01.12. Selv om det

kan herske en viss uklarhet om Bertelsen var kjent med advokat Yndestads telefaks 21.12.11 da han samme dag oppnevnte en annen av de faste forsvarerne, advokat Didriksen, var han iallfall kjent med advokat Alvheims brev 15.12.11 hvor det ble opplyst om dobbelberammelsen og at advokat Yndestad kunne overta forsvaret av tiltalte og møte til den forestående hovedforhandlingen. Retten bemerker at også advokat Yndestad var fast forsvarer ved Bergen tingrett. I den situasjonen som forelå, og sett på bakgrunn av at den berammede hovedforhandlingen var nært forestående, er det egnet til å forundre at Bertelsen likevel valgte å oppnevne advokat Didriksen. Tiltalte hadde ikke fremmet noe særskilt ønske om advokat Didriksen som forsvarer. Samtidig var Bertelsen klar over at advokat Yndestad var forespurt og overfor advokat Alvheim hadde opplyst at han kunne møte som forsvarer. Dersom Bertelsen var redd for "klientshopping" og kameraderi ut fra de opplysningene som forelå, burde han i så fall fått avklart med advokat Alvheim eller Yndestad om begjæringen om forsvarerbytte var basert på tiltaltes ønske, eventuelt bedt om en skriftlig bekreftelse om dette undertegnet av siktede.

Retten bemerker for øvrig at det ikke er noen objektive holdepunkter for at en her stod overfor en situasjon med urettmessig "klientshopping" mellom advokatene Alvheim og Yndestad, slik Bertelsen i ettertid har anført. Utgangspunktet var at oppnevnt forsvarer hadde en dobbelberammelse og derfor ikke kunne møte. At advokat Alvheim i en slik situasjon, hvor hovedforhandlingen var nært forestående og tiltalte ikke hadde gitt uttrykk for noe særskilt forsvarerønske, forespurte en av de andre faste forsvarerne om han kunne overta forsvarervervet, er ikke egnet til mistanke om urettmessig "klientshopping" og kameraderi.

Dersom Bertelsen likevel mente forsvarerbytte mellom advokat Alvheim og advokat Yndestad var i strid med reglene i straffeprosessloven og åpnet for misbruk, var det uansett slik at han 22.12.11 ble kjent med advokat Yndestads telefaks hvor det ble opplyst at han hadde vært i kontakt med tiltalte, som hadde opplyst at han ønsket advokat Yndestad som sin forsvarer. Likevel besluttet Bertelsen samme dag at oppnevningen av advokat Didriksen stod ved lag. Tiltalte hadde da gitt uttrykk for et bestemt forsvarerønske. Retten skal da i samsvar med det grunnleggende prinsippet om fritt forsvarervalg oppnevne denne forsvareren dersom ikke noen av lovens unntaksbestemmelser kommer til anvendelse, jf. straffeprosessloven § 102. Prinsippet om fritt forsvarervalg gjelder tilsvarende ved anmodning om bytte av forsvarer. Tidligere oppnevnt forsvarer skal fratres, jf. straffeprosessloven § 104. Retten kan ikke se at noen av unntaksbestemmelsene i § 102 var aktuelle i denne saken og dette ble heller ikke anført i Bertelsens ubegrunnede beslutning 22.12.12. Dersom det var slik at Bertelsen mente det i tillegg til opplysningene i advokat Yndestads telefaks var nødvendig med et skriftlig samtykke fra tiltalte for å få dokumentert at han ønsket advokat Yndestad som forsvarer, skulle han iallfall på dette tidspunktet bedt om slikt samtykke for å sikre forsvarlig saksbehandling av forsvareroppnevningen. Dette ble imidlertid ikke gjort da – og heller ikke etter at beslutningen ble anket til lagmannsretten og Bertelsen fikk en siste mulighet til å omgjøre sin beslutning.

Bertelsen har under hovedforhandlingen anført at det ikke forelå noen skriftlig erklæring fra siktede om forsvarerbytte og at de faste forsvarerne Alvheim og Yndestad har utvekslet straffesaksdokumentene i strid med taushetsplikten selv om advokat Yndestad ikke var oppnevnt av retten. Det er vist til at oppnevning som offentlig forsvarer er et personlig verv og at forsvarer har taushetsplikt. Retten anser dette som en ettertidig konstruksjon. Disse innvendingene har ingen støtte i de tidsnære bevis som foreligger knyttet til Bertelsens forsvareroppnevning. Selv om det i praksis normalt foreligger skriftlig samtykke fra siktede om forsvarerbytte og dette hadde vært av en fordel av notoritetshensyn, er ikke dette et lovbestemt krav i straffeprosessloven. I en situasjon som den foreliggende, hvor det er tale om bytte mellom faste forsvarere av hensyn til dobbelberamming og tidsnød, må framgangsmåten mellom advokat Alvheim og advokat Yndestad anses fullt ut forsvarlig. Om saksdokumentene eventuelt skulle vært oppbevart hos Alvheim i påvente av formell oppnevning, finner retten ikke grunn til å ta stilling til. Dersom Bertelsen mente at det i tillegg var nødvendig med tiltaltes skriftlige samtykke kunne han, som tidligere påpekt, bedt om det. Den praksis som ble fulgt synes også å være i samsvar med vanlig praksis mellom faste forsvarer ved Bergen tingrett. I tillegg til at brevet fra advokat Alvheim til tingretten indikerer dette, viser retten til vitneforklaringene fra advokat Yndestad og avdelingslederene Hole og Bygstad ved Bergen tingrett, som alle bekrefter dette. Også i lagmannsrettens kjennelse er dette lagt til grunn. I kjennelsen heter det:

"Lagmannsretten vil videre anta at en opplysning fra en ny advokat om at siktede ønsker han oppnevnt, normalt må kunne legges til grunn selv om det ikke medfølger en skriftlig erklæring fra siktede. Det bør innhentes uttalelse fra den allerede oppnevnte forsvareren. I den foreliggende sak var den oppnevnte forsvareren innforstått med forsvarerskiftet. Dersom det skulle herske til om opplysningen er i samsvar med siktetes ønske, vil skriftlig erklæring kunne kreves. Så vidt lagmannsretten kjenner til, er det ikke praksis for at siktetes skriftlige begjæring om forsvarerskifte og ønske om ny forsvarer, må foreligge skriftlig i ethvert tilfelle hvor det begjæres forsvarerskifte."

Retten tilføyer også at avdelingsleder Bygstad, som var Bertelsens avdelingsleder på tidspunktet for beslutningen om forsvareroppnevning, i sin vitneforklaring har opplyst at hun diskuterte oppnevningsspørsmålet med Bertelsen og rådet ham til å oppnevne advokat Yndestad ut fra de opplysningene som forelå. Hun har forklart at hun ikke forstod problemet med å oppnevne advokat Yndestad så lenge de faste forsvarerne hadde ordnet dobbeltberammingen seg i mellom og siktede ikke hadde innvendinger til forsvarerbyttet. Hun har også forklart at Bertelsen framstod som provosert og irritert over avtalen mellom forsvarerne om at advokat Yndestad skulle oppnevnes.

Også etterfølgende omstendigheter tyder på at Bertelsen hadde et uvanlig engasjement og manglende objektivitet og distanse knyttet til denne forsvareroppnevningen.

I brev til TU 23.12.12, samme dag som advokat Yndestad anket beslutningen om forsvareroppnevning, opplyste Bertelsen følgende:

"Jeg har mottatt kopi av klage i ovennevnte sak.

Ved skriv av dags dato har jeg politianmeldt advokat Yndestad for beskyldningene i skrivet, herunder at jeg under hovedforhandlingen har "laget" en forklaring fra tiltalte, jf. strl. § 132 a og strl. § 110 andre ledd.

Jeg legger da til grunn at min uttalerett forlenges inntil det foreligger avgjørelse fra påtalemyndigheten."

I politianmeldelsen het det bl.a.:

"Det å rette falske anklager mot en rettslig aktør må etter min vurdering anses som "rettsstridig adferd" i lovens forstand, jf. strl. § 132a første ledd.

Formålet med anklagene synes å være å påvirke dommeren som rettslig aktør jf bokstav a.

Det vil reelt bli meget belastende og vanskelig å fungere som dommer dersom tiltalte og forsvarer uten sanksjoner kan beskyldre dommeren for alvorlige lovbrudd.

Det kan også være et formål med anklagene å gjengjelde eller hevne seg på rettens administrator. Dette støttes av at jeg har fått opplyst av journalister at advokat Yndestad har gjort henvendelser til aviser. Formålet synes å være å skandalisere dommeren. Dette synes å være planlagt."

I brev som sorenskriver Bjørnøy mottok 03.01.12, opplyste Bertelsen at han anså seg inhabil i forhold til advokatene i advokatfirmaet Wigum & Yndestad. I brevet het det bl.a.:

"...

Som nevnt, anser jeg meg inhabil i forhold til disse advokatene, blant annet på grunnlag av de alvorlige beskyldningene advokat Yndestad har rettet mot meg.

Dette må innebære at jeg ut fra kravene til forsvarlig saksbehandling ikke kan behandle straffesak ... dersom advokat Yndestad oppnevnes til forsvarer i denne saken. Denne saken er berammet til hovedforhandling torsdag den 5. januar 2012. ..."

I sorenskriver Bjørnøys kjennelse 04.01.12 ble det vist til klagen fra advokat Yndestad til TU og foretatt en kort gjennomgang av saksgangen knyttet til forsvareroppnevningen. Det ble lagt til grunn at Bertelsens henvisning til *"de alvorlige beskyldningene advokat Yndestad har rettet mot meg"* gjaldt klagen til TU, som på dette tidspunktet ennå ikke var avgjort. I kjennelsen ble det konkludert slik:

"Retten finner at de uttalelser tingrettsdommer Tor Bertelsen har kommet med i sitt brev datert 04.01.2012, viser at han ikke har den nødvendige avstand til forsvarer advokat Steinar Yndestad, som er en forutsetning for å behandle og avgjøre saken med de rettsikkerhetsgarantier vår rettspleie er tuftet på.

Dette er forhold som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet, jfr. Domstolloven § 108. Han må derfor vike sete."

I brev fra advokat Yndestad til TU 06.01.12 ble situasjonen oppsummert slik:

"Jeg viser til mitt brev/klage av 22.12.12. Dommer Bertelsen nektet å oppnevne meg som forsvarer uten noen adekvat begrunnelse. Han har handlet ulovlig ved å tilsidesette prinsippet om det frie forsvarervalg, jfr. straffeprosessloven § 102.

Jeg valgte å anke avgjørelsen til dommer Bertelsen inn for Gulating lagmannsrett 23.12.11 og fikk medhold. Etter purring fra meg ble saken først oversendt lagmannsretten 02.01.12.

Etter dette har dommer Bertelsen erklært seg inhabil i forhold til meg og mitt kontor. Jeg konstaterer at jeg nå også er politianmeldt. Etter dette kan jeg forstå at advokater kvier seg for å klage på dommere. Bertelsens handlemåte tilkjenner en alvorlig brist i hans dommerskjønn."

Bertelsens politianmeldelse av advokat Yndestad ble henlagt av Hordaland statsadvokatembeter 18.01.12. Det framgikk av påtegningsarket at statsadvokaten ikke fant rimelig grunn til å undersøke om det forelå et straffbart forhold, jf. straffeloven § 224 første ledd.

Etter bevisførselen finner retten, i likhet med TU, grunnlag for å slutte seg til advokat Yndestads karakteristikk av Bertelsens handlemåte som *"en alvorlig brist i hans dommerskjønn"*. Bertelsens etterfølgende handlemåte framstår som en klar hevneraksjon som følge av advokat Yndestads klage til TU. Nektelsen av å oppnevne advokat Yndestad som forsvarer er uten forsvarlig begrunnelse og synes klart motivert av klagen på hans prosessledelse. Sett i sammenheng med politianmeldelsen av advokat Yndestad, hvor han ble anmeldt b.la. for *"motarbeiding av rettsvesenet"*, jf. straffeloven § 132a på grunn av klagen til TU, blir dette ytterligere tydeliggjort. Bertelsens handlemåte og reaksjonsmønster i etterkant av klagen gir et klart inntrykk av tatt at han har tatt klagen svært personlig og latt sin misnøye på en usaklig og urimelig måte gå utover advokat Yndestad ved utøvelsen av sin myndighet som dommer. Selv om klagen fra advokat Yndestad var alvorlig for ham, særlig på bakgrunn av den klare advarsel som lå i departementets avgjørelse 29.11.11 om å vurdere avskjedssak på nytt ved nye misligheter, må hans etterfølgende handlemåte betegnes som svært alvorlig. De forhold som er sannsynliggjort gjennom klagen knyttet til behandlingen av straffesaken og hans etterfølgende opptreden overfor advokat Yndestad, representerer maktmisbruk som synliggjør en vesentlig brist i hans dommerskjønn som ikke er forenlig med god

dommerskikk og utøvelse av dommerrollen. Dette underbygges også av øvrig bevisførsel i saken knyttet til Bertelsens embetsutøvelse, vurderingsevne og virkelighetsoppfatning som retten skal komme tilbake til.

Før retten forlater TUs vedtak 21.05.12 og grunnlaget for advarselen som ble gitt, nevnes også at sorenskriver Bjørnøy informerte utvalget om ytterligere forhold utenfor de to klagesakene fra advokat Yndestad på vegne av tiltalte og Britt Strømme. Dette gjaldt to tilfeller av unnlatt eller for sent oppmøte til berammede rettsmøter, politianmeldelse av sorenskriver Bjørnøy for ærekrenkelser og henvendelse til arbeidstilsynet hvor Bertelsen klagde på at han "*i en periode på 11 år har blir utsatt for sjikane, uberettigede beskyldninger med påstander om mangelfull embetsutførelse, og trusler om avskjedigelse*".

De to sistnevnte forholdene tok TU ikke stilling til fordi forholdene lå mer enn ett år tilbake i tid, jf. domstolloven § 237 fjerde ledd. De to registrerte tilfellene av fravær og forsentkomming, fant imidlertid TU grunn til å ta opp. Bakgrunnen for at disse tilfellene ble innrapportert til og behandlet av TU, må sees på bakgrunn av Bertelsens forhistorie knyttet til oppfyllelse av tjenesteplikter/administrative plikter.

Som påpekt i departementets avgjørelse 29.11.11, og som retten skal komme tilbake til, har det over en lang periode fra 1996 og fram til 2010 ved en rekke anledninger, også skriftlig, vært tatt opp med Bertelsen problemer knyttet til ureglementert fravær og uteblivelse eller for sent oppmøte til rettsmøter. Departementet la til grunn, på bakgrunn av den dokumentasjonen som var framlagt, at det var et nokså gjennomgående trekk at det hadde oppstått uheldige episoder knyttet til administrative plikter og arbeidsplikter i de periodene Bertelsen hadde vært på jobb og ikke hadde vært sykemeldt eller hatt ulønnede permisjoner.

I brev 11.11.11 fra sorenskriver Bjørnøy til Bertelsen ble det vist til at han hadde vært borte fra arbeid siden mandag 31.10.11 uten at sykemelding var innlevert slik han hadde lovet. Det ble vist til at avdelingsleder først hadde fått tak i ham midt i uken og at en på bakgrunn av det Bertelsen opplyste i telefonsamtalen med avdelingsleder, regnet med at han kom på jobb mandag 07.11.11, da han hadde hovedforhandling denne dagen. Videre het det i brevet:

"...Mandag morgen ringte du avdelingskonsulent Torvanger og sa at du ville være syk til og med onsdag, men komme tilbake på jobb torsdag 10.11.2011.

Torsdag 10.11.2011 hadde du to hovedforhandlinger i straffesaker – en kl 0930 og en kl 1300. Da du ikke kom på jobb til rettsmøtet kl 0930 ringte avdelingskonsulent Torvanger til deg. Du svarte da at du ikke ville komme på jobb resten av uken, men først mandag 14.11.2011. Dette har du også bekreftet med avdelingskonsulent Torvanger tidligere i dag.

*At du ikke kommer på jobb og heller ikke varsler om fravær når du har rettsmøter, skaper selvsagt store problemer for tingretten. Hovedforhandlingen torsdag 10.11.2011 kl 0930 måtte tas av en annen dommer, og rettsmøtet kom ikke i stand før ca kl 10. Dette gir også et dårlig inntrykk av tingretten utad.
..."*

Bertelsen fikk anledning til å kommentere hendelsesforløpet, noe han gjorde i brev 14.11.11. Bertelsen vist til at han samme dag hadde levert tre sykemeldinger for perioden 31.10.11 til 11.11.11. Han ga ellers en redegjørelse for sykemeldingsperioden. Bertelsen bestred sorenskriverens beskrivelse av hendelsesforløpet og opplyst at han hadde informert avdelingskonsulent Torvanger 07.11.11 om at det var usikkert om han ble frisk i løpet av uken og at han ikke måtte settes på sak torsdag 10.11 eller fredag 11.11. Han konkluderte med at den misforståelse som hadde oppstått i all hovedsak måtte bebreides arbeidsgiver.

I sorenskriverens svarbrev 22.11.11 ble det bekreftet at tingretten 14.11.11 hadde mottatt tre sykemeldinger for perioden 31.10 til 11.11.11. Videre het det:

"Avdelingsledelsen fastholder at du ikke varslet om at du var syk den 10.11.2011 før avdelingskonsulenten ringte deg litt etter kl 0930, da du ikke hadde kommet til hovedforhandlingen som skulle ha startet kl 0930, og jeg legger til grunn at det er riktig.

Det er ikke akseptabel adferd av en dommer. Jeg forutsetter at du for fremtiden varsler avdelingsledelsen om sykdomsfravær i god tid før berammede rettsmøter.

Jeg har orientert Domstoladministrasjonen om ovennevnte.

Et liknende tilfelle oppstod i februar 2012. I brev 27.02.12 fra sorenskriveren Bjørnøy til Bertelsen het det:

"Den 21. og 22. februar 2012 hadde du hovedforhandling i sivil sak. Den 22. februar møtte du ikke opp som forutsatt til tidspunktet for oppstart på hovedforhandlingens 2. dag kl 0930.

Avdelingskonsulent Ann Christin Torvanger ringte deg opp litt over kl 0930 og mente at hun vekket deg. Du sa da at det var noe tull med klokken din, men at du skulle klare å komme til tinghuset til kl 1015.

*Partene og prosessfullmektigene i saken ble orientert om forsinkelsen av saksbehandler. Etter det opplyste møtte du på tinghuset og startet hovedforhandlingen kl 1015, dvs 45 minutter etter avtalt tid.
..."*

Bertelsen ble gitt anledning til å kommentere hendelsen, noe han gjorde 14.03.12. Bertelsen skrev da:

"Jeg har mottatt brev datert 27.02.2012 der det heter at jeg skal ha kommet til hovedforhandlingen kl. 10:15 med den begrunnelsen at det var noe tull med klokken min.

Jeg orienterte umiddelbart om grunnen til forsinkelsen, noe sorenskriveren også er kjent med. Brevet synes å være skrevet av sorenskriveren i sjikaneøyemed. Jeg ser da ikke noe formål i å komme med ytterligere merknader i sakens anledning."

I sorenskriverens svarbrev het det bl.a.:

"...

Jeg viser også til ditt brev 14.3.2012, hvor du indirekte bekrefter at det er riktig at du kom for sent til hovedforhandlingen 22.2.2012.

Jeg legger således til grunn at du ikke varslet tingretten om manglende oppmøte til hovedforhandlingen 22.2.2012, som skulle ha startet kl 0930, og at du først etter å ha blitt oppringt av avdelingskonsulenten møtte til rettsmøtet kl 1015.

Dette er ikke akseptabel adferd av en dommer. Jeg forutsetter at du for fremtiden møter til rettsmøter i tilstrekkelig tid før oppstart, og at du varsler om eventuelt sykdomsfravær.

Jeg orienterer Domstoladministrasjonen om ovennevnte ved kopi av dette brev."

Sorenskriver Bjørnøy har under hovedforhandlingen opplyst at hennes konklusjoner knyttet til manglende og for sent oppmøte bygger på opplysninger fra avdelingsledelsen. Hun har også understreket at reaksjonene mot Bertelsen må sees på bakgrunn av tidligere advarsler knyttet til hans lange forhistorie med manglende eller for sent oppmøte til rettsmøter. Avdelingsleder Bygstad har i sin vitneforklaring bekreftet opplysningene sorenskriveren bygde sine konklusjoner på. Retten legger etter bevisførselen til grunn at Bertelsen har uteblitt og kommet for sent til de angjeldende rettsmøtene og at det ikke ble varslet om sykdomsfravær, slik sorenskriver Bjørnøy har lagt til grunn. Dette innebærer en overtredelse av arbeidsplikter stillingen som embetsdommer medfører. At Bertelsen har fortsatt med dette, om enn i mindre omfang enn tidligere, både når spørsmålet om å reise avskjedssak var til avsluttende vurdering i departement og også etter at departementets avgjørelse og klare advarsel forelå, tyder klart på begrenset evne til forbedring på dette punktet. Retten kan slutte seg til TUs konklusjon, hvor det heter:

"Tilsynsutvalget ser alvorlig på at tingrettsdommer Bertelsen gjentatte ganger begår denne type tjenesteforsømmelser. Å utebli fra rettsmøter skaper interne problemer i domstolen, både i forhold til kolleger og ledelse. Det rammer i tillegg parter og aktører som har møtt frem og kan bidra til å svekke tilliten til dommerne og domstolen. Det er etter utvalgets vurdering skjerpene at tingrettsdommer Bertelsen ikke har avstått fra denne type forsømmelser til tross for de vurderinger og konklusjoner som ble trukket av departementet i 2011."

Etter gjennomgangen ovenfor av de ulike klagen og øvrige forhold som ble behandlet i TUs vedtak 21.05.12, finner retten det klart sannsynliggjort at det var berettiget grunnlag for å gi Bertelsen advarsel for å ha overtrådt de plikter stillingen medfører og for å ha opptrådt i strid med god dommerskikk.

Ved vurderingen av om lovens avskjedsvilkår er oppfylt, legger retten til grunn at alle de kritikkverdige forholdene som ligger til grunn for TUs advarsel, samlet sett innebærer en vesentlig krenkelse av de tjenesteplikter som ligger til dommerstillingen. Retten finner det ikke nødvendig å ta uttrykkelig stilling til om forholdene samlet sett innebærer en "*grov krenkelse*" av tjenestepliktene i lovens forstand, jf. tjenestemannsloven § 15 a). På bakgrunn av bevisførselen i saken finner retten det uansett klart at Bertelsen iallfall "*gjentatt har krenket sine tjenesteplikter*" ved de kritikkverdige forholdene som er avdekket i TU-saken til tross for tidligere "*skriftlig advarsel eller irettesettelse*", jf. tjenestemannsloven § 15 a). Ved departementets avgjørelse 29.11.11 fikk Bertelsen som tidligere nevnt en meget klar, siste skriftlig advarsel, i tillegg til tidligere advarsler og kritikk, skriftlig og muntlig, fra avdelingsleder, justitiarius/sorenskriver og departementet. De eldre forholdene er relevante i den samlede vurderingen av om lovens avskjedsvilkår er oppfylt, jf. bl.a. Rt. 2002-273.

På bakgrunn av den omfattende bevisførselen i saken, finner retten det klart sannsynliggjort at det også forut for departementets avgjørelse 29.11.11 foreligger gjentatte kritikkverdige forhold og krenkelse av tjenesteplikter over lang tid nyttet til Bertelsens arbeidsplikter og embetsutførelse. Retten vil i det følgende foreta en gjennomgang av en del av de kritikkverdige forholdene som er belyst under bevisførselen.

3. Tidligere klager knyttet til utøvelsen av dommerrollen

Retten ser først en del av de klagen fra parter, vitner og advokater om har vært rettet mot Bertelsens opptreden, prosessledelse og utøvelse av dommerrollen.

Klage fra advokat Elden og Halvdan Blytt:

Etter at DAs anmodning om å reise avskjedssaken var oversendt fra DA til JD og var til vurdering i departementet, fremmet advokat Ingvild Elden og Halvdan Blytt, som var partsrepresentant for saksøkte i en arbeidsrettssak 31.01.11 hver sin klage på Bertelsens prosessledelse og adferd under hovedforhandlingen. Hovedforhandlingen ble gjennomført 17-19.01.11 med Bertelsen som administrator og to arbeidslivskyndige meddommere. I klagen fra Blytt framgikk det bl.a. at Bertelsen prosessledelse manglet styring ved at han lot meddommeren fra arbeidstakersiden, saksøkernes prosessfullmektig og saksøkerne selv avbryte mens saksøktes representanter hadde ordet. Videre het det bl.a. at Bertelsen tillot høylytte kommentarer, latter og grimaser under innlegg fra saksøktesiden. I følge Blytt kom Bertelsen også selv med "*morsomheter*", bl.a. at han ikke forstod grunnlaget for saken fordi arbeidsgivers besparingspotensiale var "*vanskelig og uforståelig*", noe som ble

respondert med høylytt latter og applaus fra saksøkersiden. I klagen het det også at Bertelsen *"ikke likebehandlet partene, og at han gjennom sin mangel på administrering av retten og direkte utsagn skapte et klima hvor saksøkte stilltiende måtte finne seg i sjikanerende og injurierende utsagn og opptreden som, av saksøkte, ikke ville blitt akseptert i noen annen sammenheng"*.

I klagen fra advokat Elden ble det anført at Bertelsen ikke opptrådte med tilstrekkelig nøytralitet og at han ikke ivaretok hensynet til likebehandling av partene. Hans adferd var ikke egnet til å fremme alminnelig tillit til domstolene, og det ble i den sammenheng vist til at Bertelsen bl.a.:

1. *Stilte ledende spørsmål til saksøkerne som styrket saken fra saksøkers ståsted.*
2. *Saksøkte fikk ikke dokumentere bevis som etter saksøktes mening hadde betydning for saken.*
3. *Saksøkte fikk ikke stille spørsmål knyttet til en enkelt setning i forhandlingsprotokoll.*
4. *Latterliggjorde saksøktes vitne fordi vitnet mener det er en nyansatt mer enn et annet vitne har forklart. Saksøktes vitne opplevde at dommeren stilte deres troverdighet i tvil.*
5. *Avsluttet dag 2 med følgende utsagn, etter at advokat Aagaard sier at han kan holde en prosedyre på 2 timer: "Vi kan holde på til midten av neste uke her, det blir jo flere nyansatte hele tiden". Dommer Bertelsen ler sammen med saksøkerne og deres prosessfullmektig. Utsagnet fra dommer Bertelsen var egnet til å gi inntrykk av at han ikke la saksøktes fremstilling av saken til grunn.*
6. *Dommer Bertelsen reagerte ikke på at de fire saksøkerne lo, ristet på hodet og himlet med øynene når prosessfullmektig, part og vitner fra saksøktes side hadde ordet. Det var gjennomgående de to første dagene av hovedforhandlingen.*
7. *Dommeren reagerte ikke på at saksøkers prosessfullmektig kom en halv time for sent dag to."*

Klagernes anførsler ble bestridt av saksøkernes prosessfullmektig, advokat Aagaard, som mente klagen var useriøs og krenkende og ga en uriktig beskrivelse av de faktiske forholdene under hovedforhandlingen. Han mente klagen kunne tolkes som en forakt for Bergen tingrett og som frustrasjon over å ha tapt saken. Også meddommerne bestred i det vesentlige anførselene i klagen, men iallfall den ene meddommeren beskrev forhold som bekreftet deler av hendelsesforløpet klagerne hadde anført. Begge meddommerne bestred imidlertid at Bertelsen hadde opptrådt partisk eller ikke hadde likebehandlet partene. TU fant i vedtak 14.06.11 tilstrekkelig grunnlag for å reagere med disiplinærtiltak overfor Bertelsen på bakgrunn av de svært avvikende oppfatningene som forelå om hans opptreden i retten. I TUs vedtak het det:

"...

Tilsynsutvalget legger derved til grunn at det var forhold ved dommerens opptreden som gir grunnlag for å stille spørsmål ved om prosessledelsen var korrekt og tilstrekkelig nøytral. Ut fra en samlet vurdering av de foreliggende uttalelser,

fremstår det likevel ikke som tilstrekkelig godtgjort at dommerens opptreden var så klanderverdig at det gir grunnlag for å reagere med disiplinærtiltak.

Tilsynsutvalget finner imidlertid grunn til å bemerke at det er viktig at en dommer fremstår som upartisk og behandler partene og aktørene med respekt. Det fremgår blant annet av etiske prinsipper pkt 6 om korrekt opptreden, at en dommer skal "holde en saklig tone og opptre verdig og korrekt overfor alle som dommeren har med å gjøre i embetsutøvelsen."

*Latterliggjøring om morsomheter på bekostning av en part i en rettsak skal ikke forekomme. En dommer bør også gripe inn dersom andre som deltar i et rettsmøte ikke opptrer korrekt og saklig overfor vitner, motparten eller andre deltakere i rettssaken. Dette må gjelde selv om dommeren mener at en part ikke har en prosedabel sak og fremlegger bevis som ikke virker holdbare.
..."*

Selv om klagesaken ikke endte med disiplinærtiltak fra TU, finner retten grunn til å bemerke at flere av forholdene som ble anført i klagen, også er gjenkjennbare fra andre klagesaker mot Bertelsen. Dette gjelder både mangelfull og ikke tilstrekkelig nøytral og upartisk prosessledelse, og ikke respektfull, saklig og nøytral behandling av parter, vitner og øvrige aktører under rettsmøtet.

Retten finner også grunn til å påpeke et annet forhold ved denne klagesaken som gjelder Bertelsens reaksjon på klagen. I sin uttalelse 23.02.11 til TU i anledning klagen, skrev Bertelsen, under henvisning til at sorenskriver Bjørnøy var anmodet om å gi supplerende bemerkninger til klagen, bl.a. følgende:

"Sorenskriver Bjørnøy har overfor minst én advokat flere ganger omtalt meg som alvorlig mentalt sinnslidende. Hun har også tatt kontakt med én av avdelingslederne ved Bergen tingrett og oppfordret denne til å fortelle meddommere og advokater at jeg er alvorlig mentalt sinnslidende. Påstandene er uten enhver dekning og er fremsatt for å skade mitt alminnelige omdømme.

Jeg har anmeldt sorenskriver Bjørnøy til Bergen politikammer for ærekrenkelsers på grunnlag av noen av de utsagnene hun har fremsatt. Påtalemyndigheten har besluttet å henlegge saken da man ikke har funnet at det foreligger "allmenne hensyn" som kan tilsi at saken tas under behandling.

Jeg er videre kjent med at sorenskriver Bjørnøy har kontaktet andre advokater og oppfordret disse til å fremme klage mot undertegnede.

Det må legges til grunn at sorenskriver Bjørnøys ytringer om min person og øvrige handlinger, klart svekker hennes skikkethet til å bidra til objektiv belysning under forberedelsen av denne klagesaken. Det er også grunn til å spørre om den foreliggende klagen har sin bakgrunn i at sorenskriver Bjørnøy har oppfordret klageren til å fremme en klage mot undertegnede. I så fall vil denne omstendigheten være et helt sentralt moment ved vurderingen av om klagen kan anses å være

begrunnet i saklige motiver, og dette spørsmålet må følgelig klarlegges, jf. domstol. § 238. ..."

Advokat Elden framholdt 15.03.11 følgende til Bertelsens uttalelse:

"Både jeg og min klient er ukjent med Bergen tingrett og har ikke kjennskap til verken sorenskriveren eller andre dommere ved domstolen og har ikke vært i kontakt med Bergen tingrett før klagen ble sendt 31.01.2011. Klagen på tingrettsdommer Holger Bertelsen er utelukkende basert på opplevelsen fra hovedforhandlingen ... .

Uttalelsen fra tingrettsdommer Holger Bertelsen har for øvrig en form og et innhold som ikke er egnet til å berolige meg og min klient.

Jeg reagerer for øvrig sterkt på at det rettes mistanke om at klagen er bestillingsverk og at det med dette stilles spørsmål ved min integritet som advokat."

Sorenskriver Bjørnøy uttalte 22.03.11 deretter følgende:

"Til selve klagen har jeg ingen bemerkninger, da jeg ikke var tilstede og følgelig ikke kjenner til de faktiske omstendighetene som er grunnlaget for klagen.

Til tingrettsdommer Bertelsens brev av 23.2.2011 og advokat Ingvild Eldens brev av 15.3.2011 vil jeg bemerke:

Undertegnede kjenner ikke advokat Elden og har ikke hatt kontakt med henne verken før, under eller etter hovedforhandlingen i den saken klagen gjelder.

Som domstolleder kan jeg imidlertid ikke utelukke at jeg ville ha henvist en advokat til å klage til Tilsynsutvalget på utilbørlig dommeradferd, dersom noen overfor meg hadde hevdet at slikt hadde forkommet.

For øvrig beklager jeg innholdet i tingrettsdommer Bertelsens brev."

Sorenskriver Bjørnøy har i sin forklaring bekreftet at hun ikke hadde noen kontakt med advokat Elden eller Halvdan Blytt i forbindelse med klagen mot Bertelsen. Hun har også benektet at hun har betegnet Bertelsen som alvorlig sinnslidende overfor advokater eller oppfordret avdelingsleder Hole ved Bergen til å fortelle meddommere og advokater at han var alvorlig mentalt sinnslidende, slik Bertelsen anførte i brevet til TU og også har gjentatt under hovedforhandlingen. Hun har imidlertid forklart at hun, i telefonsamtale med Bertelsens daværende advokat i forbindelse med avtale om møte om Bertelsens arbeidssituasjon etter at han kom tilbake fra permisjon våren 2010, stilte spørsmål ved om han "slet med noe psykisk". Bakgrunnen for dette var en samtale hun hadde hatt med Bertelsen i april 2010 hvor bl.a. problematikk knyttet tidligere klagesaker, fravær og forsentkomming m.v. fra tiden før hun overtok som sorenskriver, hadde blitt drøftet. Også avdelingsleder Hole, som er avdelingslederen Bertelsen i denne sammenheng

sikter til, har benektet at sorenskriveren har kommet med noen slik oppfordring eller at han selv skal ha meddelt slike opplysninger videre til meddommere eller advokater.

Bertelsens reaksjon på klagen til TU, med motangrep og anførsler om at klagen mot ham er et bestillingsverk motivert av usaklige hensyn, synes – ut fra bevisførselen i hovedforhandlingen – å være et gjentakende handlingsmønster fra Bertelsens side. Retten viser til klagen fra advokat Yndestad til TU, som tidligere er gjennomgått og også andre eldre forhold som retten senere skal komme tilbake til. For Blytt og advokat Elden må et brev med et slik anklagende innhold, hvor det også framgikk at han hadde politianmeldt sin egen domstolleder, ha vært klart foruroligende, slik også advokat Elden var inne på i sin kommentar. Innholdet i Bertelsens uttalelse var klart egent til å svekke tilliten til Bertelsen skjønn, dømmekraft og objektivitet.

Klage fra advokatene Balle og Gisholt:

Advokat Svein Ove Balle, som representerte saksøkeren i en sivil sak, skrev 31.05.10 en klage til sorenskriveren i Bergen tingrett i en sak Bertelsen hadde administrert i januar 2009. Retten var satt med fagkyndige meddommere. Klagen ble også fulgt opp med en supplerende klage fra saksøktets prosessfullmektig, advokat Fredrik Gisholt, som på tidspunktet for hovedforhandlingen var advokatfullmektig. Prosessfullmektigene hadde først framsatt en muntlig klage på Bertelsens prosessledelse til konstituert sorenskriver Håkon Rastum 23.01.09. Rastum hadde henvist prosessfullmektigene til å klage til TU og han gjorde ikke der og da noe ytterligere med saken. Det ble ikke fremmet noen klage til TU fra prosessfullmektigene, men Rastum orienterte sorenskriver Bjørnøy om klagen da hun overtok som sorenskriver. Sorenskriver Bjørnøy tok på den bakgrunn kontakt med advokatene Balle og Gisholt i slutten av mai 2010 med forespørsel om de skriftlig kunne kommentere Bertelsens opptreden i saken.

I skrevet fra advokat Balle 31.05.10 het det innledningsvis:

"...

Samtalen med Håkon Rastum fant sted etter at både jeg og motpartens prosessfullmektig advokat Fredrik Gisholt reagerte på tingrettsdommer Tor Holger Bertelsens opptreden som dommer i denne aktuelle saken.

Samtalens tema gjaldt spørsmålet om å klage tingrettsdommer Bertelsen inn for aktuelt klage/disiplinærorgan for dommere. Dessverre sviktet motet, og i en ellers travel hverdag ble dette ikke gjort. Det er ikke lett å innlevere klage på en tingrettsdommer, som man siden kan risikere å møte igjen ved flere korsveier.

Jeg har imidlertid angret i ettertid på at jeg ikke tok det ansvaret jeg burde tatt, og innlevert slik klage, fordi tingrettsdommer Bertelsens opptreden i denne aktuelle saken var slik jeg ser det, ekstremt kritikkverdig."

Den konkrete saken gjaldt en to dagers sivil sak vedrørende mangler ved saksøkers leilighet, som hadde vært gjenstand for en tidligere hovedforhandling og dom i Bergen tingrett. Spørsmålet i saken var om saksøkte hadde etterlevd tingrettens tidligere dom. I framdriftsplanen var det dag 1 avsatt 1.5 timer til innledning for hver av prosessfullmektigene. I tillegg skulle det gjennomføres partsforklaringer og befaring. I redegjørelsen fra advokat Balle het det om første dag av hovedforhandlingen:

"Jeg begynte mitt innledningsforedrag ved oppstart av hovedforhandlingen dag 1. Under gjennomgangen av innledningsforedraget kvelden før rettssaken startet, brukte jeg omtrent 1 time og 20 minutter til sammen på dette.

Under selve hovedforhandlingen brukte jeg over tre timer, og ble heller ikke fullt ut ferdig. Dette skyldes kontinuerlige spørsmål og avbrudd fra tingrettsdommer Bertelsens side. Avbruddene var av både saklig og usaklig karakter. Det var svært forstyrrende for saksframstillingen.

Tingrettsdommer Bertelsen hadde store problemer med å få med seg faktum i saken som jeg mener fremstod som relativt enkelt og greit. Det samme gjelder anførslene mine. Det hele ble etter hvert svært problematisk og vanskelig å forholde seg til.

Jeg ble utallige ganger avbrutt og spurt ut av tingrettsdommer Bertelsen under mitt eget innledningsforedrag. Tidvis gjaldt det klargjøring av faktum, men en rekke ganger ble jeg også spurt om hva motparten mente om mine anførsler og presentasjon av faktum. Jeg ble også spurt om hva motpartens konkrete syn på saken og mine anførsler var. Jeg prøvde utallige ganger å si til tingrettsdommer Bertelsen at han måtte vente til motpartens innledningsforedrag, og spørre ut adv Gisholt da, men det nektet han å høre på. Tingrettsdommer Bertelsen lot i stedet partene redegjøre for sine syn på enkeltelementer i saken under mitt innledningsforedrag, da også motparten. Det bidro til å forsterke den allerede kaotiske tilstanden. Det gjorde mitt innledningsforedrag både oppstykket og uoversiktlig.

Det hører videre med til saken at ingen av partene ble bedt om å avgi forsikring før de uttalte seg til tingretten i denne fasen, og hele seansen utartet seg til det rene skjære kaos uten noen form for styring eller kontroll fra tingrettsdommerens side. Jeg har i løpet av mine 11 år som advokat aldri vært i nærheten av å oppleve større mangel på kontroll og prosessledende egenskaper. Jeg har ingen problemer med å si at hele hovedforhandlingen fortonet seg som en gedigen farse.

Etter mitt innledningsforedrag, fant tingrettsdommer Bertelsen ut at det var hensiktsmessig å dra på befaring. Dette skulle skje før min motpart hadde fått holdt sitt innledningsforedrag. Dette opplevde jeg som kritikkverdige og ubehagelig for motparten, all den tid vi da skulle på befaring før han fikk muligheten til å presentere saken sin. Et av hovedpoengene med innledningsforedraget må jo være å presentere saken og de bevisene (herunder hva befaringen vil vise) som motparten mente var relevant for sin saksframstilling. Det fikk han ikke anledning til."

Motpartens prosessfullmektig støttet i sin redegjørelse fullt ut den beskrivelse advokat Balle hadde gitt. I tillegg framholdt advokat Gisholt:

"...

Uten forvarsel konstaterte dommer Bertelsen da retten ble hevet for lunch at tidsskjemaet var sprukket, og av vi måtte dra på befaring uten at undertegnede overhodet fikk anledning til å fremføre saksøktes innledningsforedrag.

Denne side hadde behov for å presentere sine anførsler til en samlet domstol forut for befaringen. I saken var det også fremlagt en rekke dokumentbevis som etter vår vurdering var sentrale for vurderingen av saken.

Innsigelse ble reist fra undertegnede, men avvist av Bertelsen. Situasjonen ble der og da vurdert som så fastlåst at det ikke ville være til vår klients beste å problematisere dette ytterligere, for eksempel ved å involvere sorenskriveren.

Vi la imidlertid til grunn at vi ville få anledning til å fremlegge våre synspunkter under selve befaringen, selv om dette ikke representerte en fullgod løsning."

Også gjennomføringen av befaringen hadde prosessfullmektigene sterke ankepunkter mot. I Balles redegjørelse het det:

"Selve befaringen utartet seg som like kaotisk som rettssaken. Det var flere sakkyndige vitner til stede i tillegg til partene og tingretten. Ingen av vitnene ble bedt om å avlegge forsikring som vitner og det var til tider slik at parter og vitner snakket i munnen på hverandre. Det utartet seg til tider til rent munnhuggeri uten at tingrettsdommer Bertelsen prøvde nevneverdig å roe gemyttene.

Tingrettsdommer Bertelsen gikk også langt i å gi uttrykk for sitt syn på saken under selve befaringen, noe som uroet partene. Som et eksempel kan jeg i anledning spørsmålet om mangelfullt utførte malingsarbeid, nevne at tingrettsdommer Bertelsen spurte mine klienter om "hva som er problemet?" og om de "ikke bare kunne kjøpe noen malingskostor og begynne å male". Dette var da tingrettsdommer Bertelsens løsning på et av sakens sentrale problemer. Lignende atferd har jeg aldri opplevd."

Også denne beskrivelsen ble fullt ut støttet av advokat Gisholt, som bl.a. uttalte:

"...

Det var 6 hovedpunkter (med en rekke underpunkter) retten skulle gjennomgå under befaringen.

Denne side hadde kalt inn flere sakkyndige vitner i tilknytning til de respektive tvistepunkter. For at befaringen skulle tjene formålet med å opplyse saken var det følgelig sentralt at den ble organisert og administrert på en strukturert måte. Vi forventet at dette ville skje på vanlig måte; ved at hver av prosessfullmektigene ville få anledning til å påvise relevante forhold/omstendigheter knyttet til tvistegjenstanden, og at det dernest, på stedet, ville bli rom for forklaringer fra sakkyndige vitner.

Befaringen tok imidlertid en helt annen vending. Det var ingen struktur, og rettens aktører gikk ikke gjennom de omstridte kravene punkt for punkt. Dommerne var heller ikke samlet når prosessfullmektigene eller vitnene uttalte seg.

Spesielt ille ble det når Bertelsen beveget seg rundt i leiligheten og kom løpende med sine konkluderende betraktninger til de anførte feil og mangler."

Ved avslutningen av befaringen konstaterte prosessfullmektigene at tidsskjemaet var sprukket fullstendig og at det ikke var mulig å gjennomføre saksøktes innledningsforedrag, partsforklaringer fra tre parter, 9 vitneforklaringer, herunder forklaringer fra flere sakkyndige vitner, samt prosedyrer på hovedforhandlingens andre dag. I advokat Balles redegjørelse het det:

"... En gjennomføring av dag to hadde således rett og slett ikke vært mulig. Tingrettsdommer Bertelsen ga beskjed om at dette først og fremst måtte ramme motparten som måtte påregne minimal tid på eget innledningsforedrag pga tidsnøden. Dette synes jeg fremstod urimelig all den tid forsinkelsen ene og alene skyldtes tingrettsdommer Bertelsens håndtering/manglende håndtering av saken og tidsbruken. Urimeligheten ble selvsagt forsterket av at jeg fikk bruke over tre timer på mitt innledningsforedrag pga tingrettsdommer Bertelsen, mens motparten neppe ville kunne påregne mer enn en brøkdel av denne tiden."

I advokat Gisholts redegjørelse het det:

"Ved befaringens slutt fikk undertegnede forklart av Bertelsen at jeg måtte bruke svært kort tid på mitt innledningsforedrag samt den påfølgende vitneførsel. Begrunnelsen for dette var at tidsplanen var sprukket.

...

Undertegnede gjorde dommer Bertelsen uttrykkelig oppmerksom på at dette var en sak med mye skriftlig korrespondanse i tillegg til muntlig kontakt mellom saksøker og de respektive håndverkere. Etter vårt syn var det med andre ord viktig og kanskje avgjørende for saken, at vi fikk anledning til å dokumentere og redegjøre for (relevante deler av) de skriftlige bevis som var framlagt og føre innkalte vitner.

Bertelsen fastholdt imidlertid sitt standpunkt, og gav uttrykk for at den tidsklemmen vi var opp i måtte gå utover mitt innledningsforedrag og at dette samt all bevisførsel måtte være ferdig til lunsj påfølgende dag. Andre rettsdag skulle avsluttes etter lunsj med prosedyrer, replikk og duplikk."

Etter avslutningen av første dag av hovedforhandlingen, fant partene grunn til å forlike saken. I advokat Balles redegjørelse het det om dette:

"...Mine parter tok rett og slett ikke sjansen på å la tingretten skrive dom i saken. De ga begge to uttrykk for at de følte at det gikk på rettsikkerheten løs. De sa også begge at de ikke lenger hadde noen som helst tiltro til rettsystemet i Norge. Jeg ble spurt om det pleide å være slik under rettsaker, noe jeg avkreftet på det sterkeste."

I advokat Gisholts redegjørelse het det om saksøktes begrunnelse for forlik:

"Som nevnt var det i utgangspunktet ingen vilje fra vår klient til å inngå forlik, da forholdet mellom partene hadde vært gjenstand for domstolbehandling i en tidligere rettssak. Det skal bemerkes at dette også var i tråd med våre råd basert på en grundig gjennomgang av sakskomplekset.

Undertegnede vurderte også befaringen som fordelaktig for denne side. Et sentralt tema var eksempelvis knyttet til fliser på kjøkkenet, hvor befaringen viste at de aller fleste av disse var i henhold til gjeldende standard. ... . Til dette kommer at dommerens "angrep" på saksøker, da Bertelsen ikke forstod problemet med det utførte malingsarbeidet, som påpekt i advokat Balles brev. Isolert sett mente vi at dette styrket vår sak, og ville således, i en normalsituasjon, redusert saksøktes forliksvilje ytterligere.

Når vi allikevel i løpet av kvelden etter første rettsdag anbefalte vår klient å forlike saken, skyldes dette utelukkende måten hovedforhandlingen var administrert på av dommer Bertelsen, spesielt sett hen mot følgende to forhold:

For det første var det umulig for denne side å dokumentere relevante dokumentbevis og føre nødvendige vitner, hvilket kunne svekke det faktiske grunnlaget for en dom i vår favør.

For det andre fortonte saken seg etter hvert som så kontroversiell, at et utfall synes mer å bære preg av loddtrekning enn vurdering av partenes anførsler. Vår klient aksepterte da et begrenset forlik, herunder å bære egne omkostninger, simpelthen for å kunne sikre en viss grad av forutberegnelighet i en ellers uforutsigbar situasjon."

Advokat Balle avsluttet sin redegjørelse med følgende kommentar:

"Å være i tingretten med tingrettsdommer Bertelsen var en opplevelse jeg ikke unner noen å oppleve igjen, da verken parter eller prosessfullmektiger.

Det var helt åpenbart at sentrale prosessuelle regler ble brutt, og at det gikk på rettsikkerheten løs. Hele sakshåndteringen fra tingrettsdommer Bertelsens side fremstod rett og slett som uverdige".

Advokat Gisholts avsluttende merknader ga full tilslutning til dette. Videre het det:

"...

For oss som profesjonsutøvere var det en betydelig utfordring å anbefale vår klient å inngå et forlik, vel vitende om at dette utelukkende skyldes forhold ved domstolen.

Etter saken satt vår klient forståelig nok igjen med en svært begrenset tillit til Bergen tingrett, en tillit domstolen og vi som opererer der jevnlig er helt avhengig av."

Retten nevner også at de fagkyndige meddommerene syntes å ha hatt ankepunkter til Bertelsens behandling av saken. I logg fra avdelingsleder Hole fredag 23.01.09 heter det:

*"De to fagkyndige meddommerne i Bertelsens sak stakk innom og slo av en prat. Jeg spurte Johan Lauvås hvordan det gikk. I går hadde de kun greid saksøkers innledningsforedrag og befaringen. Kl. var nærmere 16.30 før de var ferdig. Saken gjelder tre mindre mangler og det er unge advokater. Bertelsen stiller mange spørsmål og av og til "lurer jeg på om han har satt seg inn i saken". Før eller idet hovedforhandlingen begynte tilbød saksøkte (antakelig feilskrift for saksøker, rettens tilføyelse) kr 50.000 i forlik mens saksøkte ville ha 30.000. Lauvås reagerte på at de skulle holde på i to dager når differansen bare var 30.000. Lauvås forteller at før jul var han med Bertelsen i en sak, og da kom dommen fort og den var velskrevet. Per L Eide svarte på tilsvarende spørsmål at Bertelsen stiller rare spørsmål. Jeg spurte hva det betyr, og da sa Eide at "spørsmålene er for så vidt greie, men jeg ville spurt på en annen måte". Jeg sa ingenting til de to om Bertelsen. ....
Ca kl 11:20 ble jeg oppsøkt av Håkon Rastum som hadde hatt besøk av de to prosessfullmektigene i Bertelsens sak. De hadde forlikt saken fordi det ikke var mulig å få til en rettergang under Bertelsens ledelse. ...".*

Advokat Balle har i sin vitneforklaring bekreftet de redegjørelsene som er gjengitt ovenfor. Han har forklart at han husket hendelsesforløpet og saksbehandlingen i saken godt da han skrev redegjørelsen, selv om dette ble skrevet mer enn ett år etter hovedforhandlingen. Han har forklart at opplevelsen av hovedforhandlingen var skjellsettende, at han aldri kommer til å glemme den, og at Bertelsens opptreden var helt uakseptabel og klart utenfor den spennvidden han ellers har opplevd mellom dommere. Etter at forliket var inngått var begge prosessfullmektigene enige om at det de hadde opplevd i hovedforhandlingen var så alvorlig at de fant grunn til å ta kontakt med konstituert sorenskriver Rastum for å framsette muntlig klage. Advokat Balle har også forklart at hans part også i ettertid har gitt uttrykk for at han ikke har noen tillit til rettssystemet og domstolene etter erfaringen med Bertelsen og at han håper han aldri må sette beina i en rettssal igjen.

Bertelsen har i sin partsforklaring bl.a. vist til det var framsatt forlikstilbud fra saksøker ved innledningen av hovedforhandlingen, at det bare skilte 30 000 kroner mellom partene og at tvistebeløpet var lite. Han søkte å få avklart hva som gjenstod av tvistepunkter mellom partene og prøvde gjennom sin behandling å konsentrere saken til det som var sakens kjerne. Han besluttet befaring etter samråd med meddommerne og har forklart at tvisten om malingsarbeidet dreide seg om en fargefeil på en vegg på 1x2 meter, som han sa at saksøkerne kunne male selv. Også andre anførte feil og mangler gjaldt små høydeavvik på peis og kjøkkengulv. I følge Bertelsen var det grunn til å skjære ned saken. Han har beskrevet advokatens arbeid som vidløftiggjøring av saken "på grensen mot klientsvindl". Han har forklart den sterke kritikken mot ham fra prosessfullmektigenes side med at advokater "liker ikke å bli gjennomskuet" om at saken er gjort altfor vidløftig.

Retten viser i denne sammenheng også til referat fra møte 02.06.10 i DA mellom Bertelsen og hans daværende advokat, sorenskriver Bjørnøy og representanter for DA i forbindelse med at DA vurderte å anmode departementet om å reise avskjedssak. Det framgår av

møtereferatet at klagen fra advokat Balle ble gjennomgått og diskutert. Om Bertelsens kommentar til klagen het det:

"... Bertelsen uttalte at saken hadde vært spesiell, og at det kanskje kunne være slik at advokaten ut fra useriøse motiver sier at retten har ledet forhandlingene galt. Bertelsen hevdet at det ble tatt forsikring fra parter og fagkyndige vitner, til påstanden fra advokaten i klageskrivet om at det motsatte var tilfellet."

Retten finner at den beskrivelse av hovedforhandlingen og Bertelsens opptreden som er gitt av advokatene Balle og Gisholt, er sannsynliggjort. De tok sammen kontakt med konstituert sorenskriver for å klage på Bertelsens gjennomføring av hovedforhandlingen etter at forlik var inngått, til tross for at de representerte hver sin side i tvisten, og har også i ettertid vært samstemmige i sin sterke kritikk. Dette styrker grunnlaget for de sterke ankepunktene mot Bertelsens opptreden og prosessledelse. At advokat Gisholt hadde gjennomgått advokat Balles brev før han skrev sin egen redegjørelse, svekker ikke grunnlaget for de alvorlige klagen mot Bertelsens prosessledelse og opptreden under hovedforhandlingen i nevneverdig grad. Advokat Gisholts redegjørelse står på egne ben og det er et faktum av begge prosessfullmektiger i fellesskap henvendte seg til konstituert sorenskriver Rastum for å klage på Bertelsens gjennomføringen av hovedforhandlingen. Bertelsens partsforklaring er heller ikke egnet til å berolige, snarere tvert om. Å framsette beskyldinger om at advokatene hadde vidløftiggjort saken på en slik måte at det "*grenser mot klientsvind*" og at den sterke kritikken de har framsatt skyldes at de ikke liker å bli "*gjennomskuet*", er alvorlig og føyer seg inn det mønster retten tidligere har nevnt; Bertelsen tar ikke selvkritikk og går i stedet til motangrep på dem som kritiserer ham.

Retten tilføyer også at selv om det skulle være slik at saken i realiteten var vidløftiggjort sett i forhold til reell tvistesum og det parten var uenige om, så framstår Bertelsens opptreden og prosessledelse som helt uakseptabel og sterkt kritikkverdige. Bertelsens behandlingsmåte innebærer brudd på helt grunnleggende prosessuelle prinsipper som kontradiksjon, likebehandling og like muligheter til å komme til orde og dokumentere sine påstander og påstandsgrunnlag. Det er svært alvorlig, og et brudd på grunnleggende rettsikkerhetsgarantier i en rettsstat, når parter i en tvist for domstolene føler seg tvunget til å inngå forlik utelukkende på grunn av uforsvarlig prosessledelse og gjennomføring av hovedforhandlingen fra dommerens side. Partenes grunnleggende krav på en rettfærdig rettergang synes ikke å ha blitt krenket som følge av Bertelsens opptreden. I dette tilfellet gikk det særlig utover saksøktens side, som fikk minimal tid til å gjennomføre sitt innledningsforedrag og foreta den dokumentasjon og vitneførsel som ble vurdert som nødvendig. Retten viser til advokat Gisholts redegjørelse gjengitt ovenfor. I tillegg kommer at Bertelsens opptreden under befaringen gir et klart inntrykk av at han ikke har opptrådt på en tilstrekkelig saklig, korrekt og verdig måte overfor parter og prosessfullmektiger m.v.

Bertelsens handlemåte innebærer brudd på grunnleggende saksbehandlingsprinsipper som skal sikre en forsvarlig og rettferdig rettergang og er i strid med kravene til god dommerskikk og etiske prinsipper for dommeratferd, jf. pkt. 1, 3, 5 og 6. Bertelsens opptreden og prosessledelse innebar at partene og prosessfullmektigenes tillit til domstolene som en garantist for en rettsikker, rettferdig og forsvarlig behandling av deres tvist, ble vesentlig svekket. Lignende forhold som er avdekket i denne saken, har også skjedd i andre saker Bertelsen har behandlet.

Generell inhabilitetsinnsigelse fra Bergen kommune:

Kommuneadvokaten i Bergen fremmet i prosesskriv 02.10.06 en omfattende inhabilitetsinnsigelse mot Bertelsen på bakgrunn av at han hadde overtatt behandlingen av en barnevernsak hvor kommunen var saksøkt, fra en annen dommer ved Bergen tingrett. Kommunen anførte at det forelå "*særegne omstendigheter*" som svekket tilliten til Bertelsens uhildethet, jf. domstoloven § 108. Kommunen anførte at det forelå et motsetningsfylt forhold mellom kommunen som part og Bertelsen og at dette var kritikkverdige forhold av en slik karakter at han ikke kunne tjenestegjøre som dommer i saken. Sentralt stod en tidligere sak Bertelsen hadde behandlet hvor kommunen var part, og hvor Bertelsens dom var opphevet av Gulating lagmannsrett og hjemvist til ny behandling ved tingretten. I tillegg til denne saken, som retten kommer tilbake til nedenfor, ble også anført at tidligere avgjørelser av Bertelsen i barnevern- og barnefordelingsaker og hans opptreden for øvrig i barne/familiesaker ga grunnlag for habilitetsinnsigelsen. Det ble også vist til at Bertelsen hadde fremmet erstatningskrav mot kommunen på grunn av økonomisk tap på grunn av Giardiasmitte i drikkevannet.

Begjæringen om at Bertelsen skulle vike sete ble ikke tatt til følge av sorenskriver Tenold, jf. kjennelse 17.10.06. Kommuneadvokaten anket avgjørelsen til Gulating lagmannsrett. For å unngå eventuell utsettelse av hovedforhandlingen i barnevernsaken inntil anken over habilitetsavgjørelsen ble avgjort, besluttet sorenskriver Tenold at avdelingsleder Hole skulle overta saken og administrere hovedforhandlingen. Kommunen bestred at anken bortfalt som gjenstandsløs og krevde likevel anken behandlet ved lagmannsretten. Kommunen gjorde gjeldende inhabilitetsinnsigelsen at gjaldt *generelt* for alle saker hvor kommunen var part og påstanden ble utvidet til at Bertelsen ble kjent inhabil i forhold til Bergen kommune. Kommunen fikk ikke medhold i lagmannsretten, som framholdt at habilitetsspørsmålet ikke lenger var noen aktuell problemstilling i saken. Videre viste lagmannsretten til at kommunens utvidelse av påstanden til generelt å gjelde i framtidige saker hvor kommunen var part, innebar en ikke uvesentlig begrensning i Bertelsens stilling som dommer. Det ble vist til at Bertelsen var embetsdommer utnevnt i statsråd og bare kunne avsettes ved dom, jf. Grunnloven § 22. Lagmannsretten la til grunn at en realitetsbehandling av kjæremålet, med den påstand som nå forelå, ville "*innebære en vurdering av om Bertelsen generelt og spesielt tilfredsstillende de krav som må stilles til en dommer i fremtidige saker*", noe som lå utenfor rammen av ankesaken. Samtidig tilføyde lagmannsretten at innholdet i inhabilitetsinnsigelsen ikke var situasjonsbestemt og måtte

forventes å bli reist på nytt år Bertelsen senere skulle behandle saker med kommunen som part. Når situasjonen var slik burde tingretten etter lagmannsrettens syn omberamet barnevernsaken til et tidspunkt når opp til en forventet rettskraftig avgjørelse av habilitetsspørsmålet. Etter anke fra kommunen, ble lagmannsrettens kjennelse stadfestet av Høyesteretts kjæremålsutvalg.

Uavhengig av utfallet av kommunens inhabilitetsinnsigelse mot Bertelsen, som må betegnes som svært omfattende og uvanlig, finner retten grunn til å gå inn på noen av de forholdene som ble gjort gjeldende av kommunen fordi dette etter rettens syn kaster lys over Bertelsens utøvelse av dommerrollen og egenskaper som dommer.

En sentral grunn til at kommunen fremmet inhabilitetsinnsigelse, var som nevnt erfaringen med Bertelsen i en barnevernsak han hadde administrert. Kommunen gjorde gjeldende at Bertelsen hadde begått flere alvorlige saksbehandlingsfeil, som innebar brudd på grunnleggende rettsikkerhetsgarantier, av en slik karakter at det var egnet til å svekke kommunens tillit til Bertelsen. Kommunen viste til at Bertelsen i dommen hadde gått utenfor rammen for det saken gjaldt for tingretten (utenfor tvistegjenstanden), som innebar brudd på disposisjonsprinsippet, at partene ikke var gitt tilstrekkelig anledning til å imøtegå hverandres anførsler, som innebar brudd på kontradiksjonsprinsippet, og at dommen bygde på et annet faktisk grunnlag enn det som var anført av partene, som innebar et brudd på forhandlingsprinsippet.

Den konkrete saken ble ved stevning til Bergen tingrett i 2003 reist som oppsigelsessak etter arbeidsmiljølovens regler og gjaldt i utgangspunktet spørsmål om et arbeidsforhold til kommunen bestod eller ikke, samt en del krav i tilknytning til dette. Saksøker, som var eneforsørger for 4 barn, herunder et sterkt funksjonshemmet barn, hadde inngått "*arbeidsavtaler*" med begrenset varighet med kommunen, hvor saksøkers arbeidsoppgaver var beskrevet som pleie/tilsyn med datteren. Kommunen besluttet å endre ordningen og i stedet etablere en ordning med "*oppdragsforhold*" etter sosialtjenestelovens regler. Avtalen ga ingen ansettelsesrettigheter og stillingsbetegnelsen ble endret fra "*hjemmehjelp*" til "*omsorgsperson*". Det ble utbetalt timebasert lønn for omsorgsarbeidet, men ikke feriepenger som i et alminnelig ansettelsesforhold. Saksøker bestred kommunens adgang til å innføre endringen og nektet å undertegne kommunens utkast til oppdragsavtale. I kommunens tilsvaer ble det lagt til grunn at det var prosessuelt riktig at saken fulgte de særskilte saksbehandlingsreglene i arbeidsmiljøloven. Under hovedforhandlingen endret og presiserte saksøker påstanden på flere punkter, bl.a. krevde hun ikke lenger fastsettelsesdom for at hun hadde et ansettelsesforhold til kommunen, men at hun hadde vært ansatt. Videre krevde hun bl.a. dom for "velferdstap" hun hadde lidt ved ikke å kunne avvikle ferie og søke boliglån i omsorgslønnperioden.

Bergen tingrett, med Bertelsen som rettens formann og to arbeidslivskyndige meddommere, avsa 21.10.05 dom med slik slutning:

1. *A var ansatt i Bergen kommune fra 01.01.1993 frem til 01.03.2003 i 100% stilling for hele perioden.*
2. *Søksmålets post II avvises fra behandling.*
3. *Saksøktes tilbud om oppdragsavtale blir å anse som en ugyldig oppsigelse.*
4. *Bergen kommune med ordføreren dømmes til å betale kr 70.000,- - kronersyttitusen- som erstatning for tapt lønnsutvikling og feriepengar med kr 42.574,- -kronerførtitotusenfemhundreogsyttifire-.*
5. *Bergen kommune plikter å ta etterinnmelding av A i den kollektive pensjonsordning med virkning fra 01.01.1993 frem til 01.03.2003.*
6. *A tilkjennes erstatning med kr 500.000,- -femhundretusen kroner.*
7. *Bergen kommune plikter å betale morarenter fastsatt etter ....*
8. *Saksøker tilkjennes saksomkostninger med kr 111.806 ...".*

Kommunen anket dommen til Gulating lagmannsrett. Det ble anført at dommen og hovedforhandlingen måtte oppheves på grunn av alvorlige saksbehandlingsfeil, i tillegg til at den bygde på feil rettsanvendelse og bevisbedømmelse.

Lagmannsretten kom i kjennelse 12.09.06 enstemmig til at tingrettens dom med hovedforhandling skulle oppheves og at saken skulle hjemvises til Bergen tingrett for ny behandling. Lagmannsretten la til grunn at tingrettens domsgrunner var så uklare at det kunne stilles spørsmål ved om retten hadde forstått saken sentrale tema. Det ble også vist til at det forelå flere brudd på forhandlingsprinsippet, jf. tvistemålsloven § 86 (nå tvisteloven § 11-2) og forhandlingene ble heller ikke ansett betryggende gjennomført.

I tingrettens dom ble det sentrale tvistetema i saken formulert slik av Bertelsen:

"Saken gjelder rettsstillingen for personer som mottar omsorgslønn i medhold av sosialtjenestelovens § 4-2 litra e."

Videre framgikk det:

"Tvistegjenstanden har blitt formulert som et spørsmål om hvilke rettigheter barnets mor i denne situasjonen måtte ha krav på. Ved vurderingen av dette spørsmålet må det etter rettens vurdering imidlertid tas utgangspunkt i at datteren .... fra sin fødsel har hatt lovregulerte rettigheter i forhold til kommunen. Spørsmålet om hvilke rettigheter dette eventuelt måtte utløse for omsorgsyteren, må etter rettens vurdering anses som et spørsmål om hvilke rettigheter som kan utledes av Bs(barnets) rettigheter."

Når det gjaldt spørsmålet om tingretten hadde holdt seg til sakens tvistegjenstand, la lagmannsretten til grunn at det var vesentlig uklarhet med hensyn til om tingretten hadde hatt riktig oppfatning av sakens sentra faktiske og rettslige bevisstema i lys av påstandene som var nedlagt. I lagmannsrettens kjennelse het det bl.a.:

"Saken ble som nevnt opprinnelig reist som en sak om ugyldig oppsigelse med tillegg av en del enkeltkrav. Også den korrigerste påstand for tingretten må forstås slik, men med den presisering at det er ankemotpartens rettigheter som tidligere arbeidstaker i kommunen som da blant annet ønskes fastlagt ved dom.

Tingrettens domsgrunner er på dette punkt uklare.

For lagmannsretten er det vanskelig å se hvilken betydning det har for ankemotpartens rettigheter og plikter etter arbeidsmiljøloven, om og i hvilken grad B selv har fått oppfylt sine rettigheter etter sosialtjenesteloven. Likevel drøftes dette siste spørsmålet inngående, og tingrettens vurdering av spørsmålet tillegges også sentral betydning når den fastslår at ankemotparten har tilstrekkelig rettslig interesse i å få dom for et fortidig rettsforhold.

Hvorvidt det foreligger tilstrekkelig rettslig interesse i å få dom for et fortidig rettsforhold er i seg selv rettslig diskutabelt, men kan ikke utelukkes i blant annet de tilfeller hvor det pretenderes å foreligge en ugyldig oppsigelse eller avskjedigelse, ... Men den nevnte søksmålsbetingelse og søksmåls situasjonen er likevel meget mangelfullt drøftet. Den manglende eller ufullstendige vurdering av spørsmålene som nevnt skaper vesentlig uklarhet med hensyn til om tingretten har hatt en korrekt oppfatning av sakens faktiske og rettslige hovedtvistetema i lys av påstandene som er nedlagt. ..."

Tingretten tok heller ikke stilling til kommunens påstand under hovedforhandlingen om at saksøkerens krav om at endringen av avtaleformularet fra "arbeidsavtale" til "oppdragsavtale" innebar en oppsigelse i arbeidsmiljølovens forstand, skulle avvises på grunn av manglende rettslig interesse. Om dette heter det i lagmannsrettens dom:

"Ved den påankede dom, domslutningens punkt 3, slår tingretten fast at kommunen ved å endre avtaleformularet fra såkalt « arbeidsavtale » til « oppdragsavtale » må anses for å ha sagt opp ankemotparten i arbeidsmiljølovens forstand. Endringen som nevnt fant sted i juni 1996. Oppdragsforholdet ble avsluttet i 2003 og noen gjeninntreden ble ikke krevd. Ankeparten påstod under hovedforhandlingen for tingretten denne del av saken avvist, ... , jf. tvistemålsloven § 54.

Lagmannsretten konstaterer at tingretten ikke har drøftet eller tatt standpunkt til spørsmålet om avvising. Dette er en feil ved tingrettens saksbehandling. Hvorvidt rettslig interesse foreligger, er en absolutt prosessforutsetning som vedkommende domstol av eget initiativ skal håndheve. Under enhver omstendighet kan det reises spørsmål om det er materiell adgang til å statuere ugyldighet når søksmål om oppsigelsens gyldighet er reist mer enn 4 måneder etter fristreglene i den tidligere bestemmelse i arbeidsmiljøloven § 57 nr. 2. Spørsmålet er ikke berørt i tingrettens domsgrunner."

Lagmannsretten fant også domsslutningens pkt. 4 – 6 uklare både i premisser og konklusjon. Kommunen anførte at en ikke hadde fått anledning til å fremme anførsler og bevis i tilknytning til erstatningsutmålingen og at det var uforståelig at retten ikke oppfattet at kommunen på subsidiært grunnlag bestred saksøkers tapsberegninger. I dommen ble det

lagt til grunn at tingretten hadde "forstått" det slik at kommunen subsidiært ikke hadde "merknader" til tapsberegningen. I forbindelse med kommunens inhabilitetsinnsigelse mot Bertelsen ble det anført at kommunens prosessfullmektig ble "forledet til ikke å prosedere erstatningsutmåling". I kommunens prosesskriv 02.10.06 het det om dette:

"Under hovedforhandlingen i ovennevnte sak, ga Bertelsen anvisning om at kommunens prosessfullmektig ikke skulle redegjøre ytterligere for de subsidiære anførslene om hvorfor krav om lønn- og feriepengekrav ikke kunne føre frem. Bergen kommune hadde i flere prosesskriv forut for saken redegjort for at saksøkers beregning av lønn- og feriepengekrav uansett ikke kunne føre frem, selv om det ble lagt til grunn at saksøker var arbeidstaker. Kommunens disposisjon ble fremlagt under prosedyren hadde et eget kapittel om dette, men tingrettsdommer Bertelsen ga anvisning om at kommunens prosessfullmektig måtte gå videre til neste kapittel i disposisjonen."

Og videre:

"Kommunens prosessfullmektig følte at han ble forledet til ikke å fremføre kommunens anførsler i tilknytning til erstatningsberegningene. Når retten deretter i dommen legger til grunn at kommunen ikke hadde innsigelser til erstatningsberegningen, foreligger det et grovt brudd på grunnleggende krav til kontradiksjon som prosessordningen bygger på. Det er klart at slike forsømmelser i alvorlig grad svekker kommunens tillit til Bertelsen som dommer i senere saker. ..."

I lagmannsrettens kjennelse het det om dette forholdet:

"I tilknytning til domslutningens punkt 4, hvor ankemotparten er tilkjent kr 112.574,- i tapt lønnsutvikling og feriepenger, nøyer lagmannsretten seg med å vise til at tingretten synes å ha akseptert til pådømmelse krav som tilsynelatende ikke har vært dokumentert, eller det i alle fall har vært stor grad av usikkerhet omkring. Det fremgår av premissene følgende:

« Det er for retten ikke nærmere klarlagt hvordan beregningen av de aktuelle beløp er foretatt ».

Ankeparten har gjort gjeldende med henvisning til fremsatte anførsler for tingretten, tidligere prosesskriv og fremlagt disposisjon i anledning tingrettsforhandlingene at beløpsberegningen ble bestridt, og at tingretten tross dette likevel pådømte kravet ved uriktig å legge til grunn at kravene ble akseptert. Om dette hitsettes fra tingrettens dom:

« Slik retten har forstått saksøkte, har man ikke merknader til at saksøker ville være berettiget til de aktuelle pengebeløpene dersom hun skulle bli å vurdere som ansatt i kommunen og kravene ikke måtte bli å anse som foreldet ».

Lagmannsretten legger til grunn at ankeparten under tingrettens behandling av denne del av saken ikke aksepterte kravet og beregningen av dette.

Når tingretten likevel legger dette til grunn for sin avgjørelse, må premissene forstås slik at den dømmende rett feilaktig har lagt vesentlig og avgjørende vekt på dette momentet. Etter lagmannsretten syn strider dette mot den del av forhandlingsprinsippet, jf. tvistemålsloven § 86 første ledd, som kjennetegnes av at retten ikke kan bygge på annet enn det som har vært påberopt eller erkjent av partene. Dette er, etter lagmannsrettens syn, en klar feil ved tingrettens saksbehandling som mest sannsynlig har virket inn på domsresultatet."

Når det gjaldt domsslutningens pkt. 5 og 6 anførte kommunen at retten hadde gått utenfor partenes påstander og tilkjent noe annet og mer enn det saksøkeren hadde krevd. Videre ble det anført at partene ikke hadde fått anledning til å kommentere rettens anvendelse av foreldelsesloven § 10 nr. 2 og at det ikke var gitt anledning til bevisførsel om sentrale forhold av betydning for rettens avgjørelse. I lagmannsrettens kjennelse heter det om dette:

Ved tingrettens dom, slutningens punkter 5 og 6, er det mye tilsvarende uklarheter med hensyn til hva tingretten har latt være avgjørende for sitt resultat.

For så vidt gjelder den del av domsresultatet som omhandler etterinnmelding i kollektiv pensjonskasse, slutningens punkt 5, bemerkes at det kan se ut som om tingretten har tilkjent mer enn det ankemotparten har krevd dom for. Domsslutningen er her videre uklar i lys av premissene, som i seg selv er meget knappe, og etter lagmannsrettens syn, for knappe til å kunne bære konklusjonen.

I dommen, slutningens punkt 6, er ankemotparten tilkjent kr.500 000,- for økonomisk og ikkeøkonomisk tap.

Lagmannsretten konstaterer at tingretten, som ledd i sin ellers mangelfulle begrunnelse for å ta kravet til følge, ikke gir noen hjemmel for å tilkjenne erstatning og/eller oppreisning. Det er blant annet vist til EMK art. 41 jf. skadeserstatningsloven § 3-6. Disse bestemmelsene er imidlertid ikke påberopt av ankemotparten som grunnlag for påstanden. Saksforholdet som er behandlet av tingretten er underkastet partenes frie rådighet, og ved å bygge på ikke påberopte grunnlag som her, opptrer domstolen i strid med forhandlingsprinsippet, slik dette kommer til uttrykk i tvistemålsloven § 86. Et minimumsvilkår måtte her ha vært at begge sider fikk anledning til å uttale seg til en slik rettsanvendelse."

Lagmannsretten konkluderte slik:

Etter en samlet vurdering av de forannevnte forhold finner lagmannsretten det klart at tingrettens dom med hovedforhandling oppheves, jf. tvistemålsloven § 384 første ledd. Saksbehandlingen ved tingretten lider av flere feil, jf. foran, og i tillegg bærer forhandlingene preg av ikke å ha vært forsvarlig avviklet. Disse feil, vurdert enkeltvis og samlet, har sannsynlig innvirket på rettens domsresultat, jf. tvistemålsloven § 384 første ledd.

Lagmannsretten finner det klart at hele dommen bør oppheves. ..."

Saksbehandlingsfeilene i saken Bertelsen administrerte og avsa dom i, må betegnes som omfattende og alvorlige. Det er, som i tidligere saker retten har gjennomgått, tale om brudd

på grunnleggende rettsikkerhetsgarantier som har medført at retten har gått utenfor tvistegjenstanden i saken, partenes påstander og påstandsgrunnlag, og at det ikke er gitt anledning til bevisførsel om forhold av sentral betydning for rettens avgjørelse.

Kommunen fikk ikke anledning til å imøtegå saksøkers tapsberegning, og slik saken er opplyst, er det sannsynliggjort at kommunens prosessfullmektig ble anmodet om ikke å redegjøre for kommunens innsigelser til erstatningsutmålingen under hovedforhandlingen og i realiteten ble forledet til å tro at dette ikke ville være avgjørende for det materielle utfallet i saken. Sett opp mot domsslutningen og dommens premisser, hvor det ble lagt til grunn at kommunen subsidiært ikke hadde merknader til erstatningsutmålingen, må dette betegnes som et alvorlig brudd på det grunnleggende kontradiksjonsprinsippet som vår prosess er basert på og det tillitsforhold som er forutsatt å eksistere mellom retten og aktørene. Utmålingen av erstatning med 500 000 kroner i domsslutningens pkt. 6, herunder 200 000 kroner i erstatning for ikke-økonomisk tap under henvisning til EMK art. 8, jf. skadeerstatningsloven § 3-6, må betegnes som oppsiktsvekkende. Dette lå utenfor rammen av saksøkers påstand og de påstandsgrunnlag/anførsler som synes påberopt, og var i strid med tvistemålsloven §§ 85 og 86 (jf. nå tvisteloven § 11-2). Bertelsens behandling av saken gir – som i andre saker retten har nevnt tidligere – et klart inntrykk av at han har opptrådt partisk og forutinntatt uten å gi begge parter like muligheter til å redegjøre for sitt syn og foreta nødvendig og forsvarlig bevisførsel. Han har opptrådt uten tilstrekkelig nøytralitet og distanse og synes å ha identifisert saksøkers barn og tvistegjenstanden på en slik måte at det i urimelig grad har gått utover kommunens krav på en rettferdig og forsvarlig rettergang. Bertelsens handlemåte var i strid med kravene til god dommerskikk. sikre en forsvarlig og rettferdig rettergang og er i strid med kravene til god dommerskikk og etiske prinsipper for dommeratferd, jf. pkt. 1, 3 og 5.

Retten viser i denne sammenheng også til Bertelsens partsforklaring, som synes å bekrefte at han i sterk grad har vurdert saken ut fra barnets situasjon. Han har bl.a. henvist til at saken reelt sett gjaldt barnets omsorgssituasjon, at moren var ressurs svak og at hovedforhandlingen burde vært stanset fordi det var behov for ytterligere saksforberedelse. Partene ønsket ikke dette og ifølge Bertelsen opplyste han at retten måtte se hen til hva som var *"rimelig"*. Han har bekreftet at kommunen ble bedt om ikke å anføre innsigelser og bevis knyttet til erstatningsutmålingen idet det etter hans vurdering ikke fantes annen relevant praksis som ga veiledning. Han benyttet EMK art 8 som hjemmel for erstatning fordi den var klarere enn sosialtjenesteloven og at det var viktig at *"barnet skulle leve noenlunde anstendig."* Bertelsen har for øvrig på direkte spørsmål fra retten erkjent at han burde ha protokollert i rettsboken at saken var dårlig opplyst og at det ble klargjort at retten mente det var nødvendig å bygge på rene rimelighetsbetraktninger.

Retten finner også grunn til å redegjøre noe nærmere for de innsigelser kommunen hadde mot Bertelsens opptreden for øvrig i barnevern- og barnefordelingssaker fordi også dette kaster lys over hans utøvelse av dommerrollen og egenskaper som dommer.

Klage i Sanchez – Teigland saken:

I forbindelse med en hovedforhandling i en barnefordelingssak Bertelsen administrerte i mars 2001 i en sak mellom Jose Sanchez og Hege Teigland, mottok justitiarius Erik Elstad klager fra tre vitner 27.04.01 og fra saksøkte i saken, Hege Teigland, 29.04.01. Vitnene var saksøktes far, søster og nevø.

Vitnene, som var innkalt av saksøkte, anførte at Bertelsen ikke hadde vært interessert i det de uttalte seg om. De følte seg overkjørt og mistenkeliggjort av Bertelsen i forbindelse med at han stadig avbrøt utspørringen fra Teiglands prosessfullmektig, advokat Roar Vegsund. I klagen fra vitnene het det videre bl.a:

"Vi er vanlige, ustraffede mennesker som har et godt forhold til rettsvesenet i Norge, og vi står nå tilbake ganske frustrert over å bli behandlet på en slik nedlatende måte av en dommer.

Det er også beklagelig at det i slike saker ikke blir skrevet et rettsreferat/protokoll av en person som ikke styres av dommer. Referat fra denne saken er bare noen notater som dommeren selv skrev ned på et kladdark. Han noterte selvfølgelig ikke alle de ufine bemerkningene han selv serverte under vitneforklaringene. Det er helt uakseptabelt at en dommer i norsk rettsvesen kan oppføre seg så til de grader arrogant og ufint overfor vanlige, ustraffede mennesker."

I klagen fra Teigland ble det anført at hun følte seg "hånet, sjikanert og ydmyket" av Bertelsen under hovedforhandlingen og at han opptådte med "en viss kvinneforakt". Hun oppfattet han som forutinntatt og at han hadde bestemt seg for utfallet av saken før hovedforhandlingen. I følge Teigland ble denne antakelsen styrket av at Bertelsen ikke anså nødvendigheten av å føre noen vitner i saken. Hun anførte også at han hadde byttet om på vitneutsagn slik at sakens fakta var forvrengt og ikke lenger hadde noen rot i virkeligheten. I klagen het det videre:

"Under utspørringen fra min advokat avbrøt dommeren ustanselig, og dette gjorde at det ikke kunne bli noen sammenheng i det vi hadde å fortelle. Dommeren hadde i tillegg utallige utsagn om at han ikke forstod hva jeg sa. Jeg vil påstå at min måte å uttale meg på ikke er så veldig vanskelig å forstå.

Det at jeg kommer med påstanden om dommerens kvinneforakt er fordi det ikke bare var meg han sjikanerte og hånte. Han sjikanerte også kvinnelig helsepersonell. Han mente at en jordmor ikke hadde noen forutsetninger for å lære noen noe om et guttebarns forhud, fordi hun ikke hadde noen slik selv. Dette peker i retning av en total mangel på respekt og forakt for kvinner, og dette gikk som en rød tråd gjennom hele rettsaken.

I en slik sak antar jeg at dommeren skal vise like stor respekt for begge parter og ikke være partisk. Dessverre viste det seg heller ikke at dommer Tor Bertelsen fulgte det som jeg trodde var normal prosedyre. I sakens avslutningsdel oppfordret han

motparten om å stille andre krav enn de som forelå fra begynnelsen, og formidlet overfor dem at det ville de få innvilget."

Sorenskriver Elstad besluttet å videresende klagene til Justisdepartementet under henvisning til at han ikke hadde noen formell disiplinærmyndighet overfor Bertelsen (dette var før TU ble opprettet). For klagene ble oversendt, innhentet han uttalelser fra Bertelsen og prosessfullmektigene. I uttalelse 11.06.01 skrev Bertelsen at saken gjaldt "en fars eventuelle rett til å være sammen med sin sønn" og at det "helt avgjørende bevissspørsmålet for saken var om barnets far hadde begått seksuelle overgrep mot sønnen". Han viste til at det var "nødvendig å eksaminere så vel vitner som parter meget grundig om dette spørsmålet". Han kjente seg ikke igjen i beskrivelsen av at han hadde vært forutinntatt, kvinnefiendtlig og sjikanerende.

Saksøkers prosessfullmektig, advokat Bjarne Ingebrigtsen, uttalte i brev 01.10.01 at var naturlig at mor ble "kjørt" i retten på bakgrunn av at det gjaldt en sak om overgrepbeskyldninger Videre het det imidlertid:

"... Når det er sagt så mener jeg at dommer Bertelsen et par ganger gikk for langt. Problemet er at jeg i ettertid ikke husker om dette hadde med form eller innhold å gjøre. Men - dersom man her snakker om "forhudhistorien" som jeg første ble minnet på av journalist i BT og som kommer igjen i klagen fra Hege Teigland, så vil jeg påstå at det er direkte tøvete å ta dette som et bevis for kvinneforakt fra dommerens side. Jeg oppfattet dette som en humoristisk kommentar fra dommerens side, og jeg har opplevd mye "saftigere" kommentarer enn dette både fra nåværende og tidligere dommere. ..."

Advokat Ingebrigtsen kunne ikke erindre at vitnene ble utsatt for noen ufin behandling av dommeren. For øvrig tilføyde ham:

Men – jeg må også legge til at jeg var veldig lite glad for at dommer Bertelsen i forbindelse med at stevningen ble uttatt, ringte meg og mer eller mindre oppfordret meg til også å begjære midlertidig avgjørelse. Han sa det ikke direkte, men min oppfatning var i hvert fall at dette ville jeg så ha fått uten videre.

Jeg var også sterkt misfornøyd da jeg fikk vite at Bertelsen skulle administrere saken. Dette gikk ikke på egne erfaringer med dommeren, men på hans forhistorie. Vi har et lite advokatmiljø i Bergen, og alle vi som går en del i retten visste om Bertelsens egen sak. I tillegg ble jo denne saken kjent gjennom media samt at det også var kjent offentlig at han hadde engasjert seg som privatperson i en barnesak hvor en venn var involvert.

Jeg så derfor for meg, med en gang jeg fikk vite at Bertelsen skulle administrere, at det ville bli bråk rundt hans person. Jeg mente å ha en sikker vinner, og det siste jeg derfor ønsket var at fokus skulle tas vekk fra saken, og bli rettet mot dommeren. Dessverre har utviklingen vist at frykten var høyst reell.

Uansett om dommer Bertelsen har opptrådt klanderverdig eller ei, så vil Bergen byrett ha et problem så lenge dommer Bertelsen administrerer saker hvor far/barn/overgrepssproblematikk er et tema. Det kan godt tenkes at det er dypt urettferdig overfor dommer Bertelsen å fjerne han fra denne type saker, men jeg kan vanskelig se noen annen løsning dersom Bergen byrett skal fremstå som en god og objektiv domstol, i disse meget følelsesladde sakene."

Advokat Vegsund skrev i uttalelse 10.10.01 at han hadde rådet saksøkte til å klage til justitiarius fordi hun var urimelig behandlet under Bertelsens prosessledelse. Han konkretiserte dette nærmere og viste innledningsvis til at Bertelsen i forbindelse med saksøkers innledningsforedrag hadde etterlyst begjæring om delt foreldreansvar fra saksøker. Selv om saken ikke var undergitt partenes frie rådighet, fant han det påfallende at det kom spørsmål om slik begjæring på dette stadiet i en hovedforhandling. Han viste også til at Bertelsens opptreden under saksøktes partsforklaring var kritikkverdig og ikke framstod som upartisk og nøytral. I uttalelsen het det:

"Når saksøkte avga partsforklaring fikk man fort en følelse av at administrator var svært skeptisk og kritisk til hennes forklaring.

Flere ganger ble hun avbrutt med uttalelser om at han ikke forsto henne. Det kan legges til at det ikke kom frem lignende uttalelser om at det var vanskelig å forstå far, som for øvrig snakket gebrokkent norsk.

Når det gjelder utspørringen om samværgjennomføringen og kontakten mellom far og barna ble det, fra administrators side uttalt som sterkt kritikkverdig at mor ikke lokaliserte far i forbindelse med innleggelse på Barneklubben ved Haukeland sykehus når sønnen ...(barnets navn) hadde 41 i feber og hadde fått en lett blålig farge. Mor beskrev dette som en akuttsituasjon og administrator repliserte med at hun kunne kontaktet faren slik at han kunne være med på sykehuset slik at hun kunne få en fridag.....

På spørsmål fra administrator om hva som var besynderlig med fars opptreden under samlivet mellom mor og far ble det uttalt fra mor blant annet at han hadde en dukke fra barndommen som han brukte som trøst for seg selv når ting ble vanskelige. Administrator lurte på om ikke det var sjarmerende da?

Det mest bemerkelsesverdige i administrators kommentarer var i forbindelse med mors gryende mistanke om at noe var galt fatt i forhold til sønnen. Hun oppsøkte en jordmor i forbindelse med at barnet hadde svært rød forhud. Administrator uttalte at jordmor ikke hadde forutsetning for å kunne si noe om guttebarns forhud siden hun ikke hadde noen slik selv.

Det sier seg selv at dette var et følelsesmessig vanskelig tema for mor å uttale seg om. Kommentarer av denne art fjerner den grunnleggende tillit til den respekt en part bør ha overfor en nøytral dommer.

Mors reaksjoner på administrators opptreden var svært sterk. Hun var nær ved å gråte som følge av hans tilnærming. Hun følte hele situasjonen som uvirkelig og følte seg svært nedverdiget av den behandlingen hun fikk i retten."

Advokat Vegsund reagerte også på Bertelsens prosessledelse og opplyste at han ved en anledning tok ordet under Bertelsens utspørring og *"presiserte at denne saken er svært viktig for begge parter og at det er vesentlig for partene at de gis anledning til å fremme sine synspunkter for retten."* Han opplevde at Bertelsen da samtykket til dette og tok det til etterretning. Advokat Vegsund var noe mer usikker på hva som ble uttalt i forbindelse med Bertelsens utspørring av vitnene, men tilføyde følgende:

"... Jeg reagerte imidlertid på en kommentar knyttet til vitnet Marit Elin Rønning. Dette gjaldt innenfor temaet tilsyn under samvær mellom far og barna. Siden en representant for mors familie var tilstede under samvær og far i den situasjonen valgte å holde seg borte fra samvær så uttalte dommeren noe i retning av at;

Jeg kan forstå at Jose Sanches finner det vanskelig å komme når dere har en slik "kaffeklubb" hver gang han kommer".

Advokat Vegsund kom med slik avslutningskommentar:

"Jeg har hatt et betydelig antall barnefordelings- og barnevernsaker. Spesielt innenfor dette feltet er det helt avgjørende at omsorgspersoner har tillit til rettsapparatet. Det vil i disse sakene ofte være slik at de for fremtiden må respektere og leve etter en rettsavgjørelse som de strengt tatt er svært uenige i. For at en rettsavgjørelse skal ha den virkning at partene lojalt etterlever denne er det avgjørende at partene har hatt en opplevelse av at de har fått den rettferdige behandling og den klokskap folk flest oppfatter at rettsapparatet gir. Min bestemte oppfatning er at så ikke var tilfellet i denne saken."

Saken ble også gjenstand for avisomtale i Bergens Tidende 27.09.01, hvor det ble referert at både moren og vitnene følte seg *"sjikanert, latterliggjort og respektløs behandlet"*.

Advokat Vegsund kommenterte på spørsmål fra journalisten behandlingen slik:

"- Jeg har aldri sett lignende oppførsel av en dommer. Det var en uverdigg seanse i retten. Min klient optrådte ryddig og strukturert, og det var absolutt ingen ting ved hennes opptreden som tilsa den latterliggjøringen hun ble utsatt for av dommer Bertelsen ..."

Før justitiarius Elstad oversendte klagesaken til departementet, ble det avholdt et møte 10.10.01 mellom Bertelsen og Elstad, i tillegg til avdelingsleder Pedersen og dommer Rastum. Sistnevnte deltok etter ønske fra Bertelsen i følge møtoreferat utarbeidet av Elstad. I møtet redegjorde Bertelsen for sin egen familiesak og separasjon fra ektefelle i 1996, like etter at deres andre barn var født. Også tidligere saker knyttet til Bertelsens behandling av barnevern- og barnefordelingssaker og kontakt med Foreningen 2 foreldre ble gjennomgått.

Når det gjaldt de konkrete klagen i Sanchez – Teigland saken, bekreftet Bertelsen at han hadde tatt kontakt med advokat Ingebrigtsen før hovedforhandlingen og tatt opp spørsmålet om midlertidig avgjørelse. Bertelsen begrunnet dette med at det var viktig å få i gang samvær mellom far og barn så raskt som mulig og at en dommer måtte kunne ta et slikt initiativ til "barnas beste". Klagen og uttalelsen fra advokat Vegsund ble bestridt. Det ble også drøftet om Bertelsen for en tid skulle avstå fra å behandle familiesaker, men det ble ikke konkludert endelig.

Etter møtet meddelte Bertelsen at han inntil departementet hadde behandlet klagesaken, ikke ønsket å behandle familiesaker. Bertelsen utarbeidet 01.11.01 "presiseringer til referat fra møtet 10.10.01". Her ble på nytt hans egen familiemessige situasjon gjennomgått, i tillegg til tidligere klagesaker og uttalelsen fra advokat Vegsund i den aktuelle klagesaken som skulle oversendes til departementet. Som avsluttende merknad til advokat Vegsunds uttalelse, skrev Bertelsen:

"Samlende merknader til utdypende klageskriv: Advokat Vegsund bygger sin klage på ukorrekte gjengivelser av utsagn administrator skal ha kommet med. De ulike situasjonene som beskrives, er tatt ut av sin sammenheng, noe som gjør det vanskelig å vurdere klagen for den som ikke selv var til stede under hovedforhandlingen. Administrator satt etter saksøktes forklaring igjen med et klart inntrykk av at saksøkte var lite villig til å skape klarhet i saken. Det var god grunn til å vurdere om hun bevisst hadde forklart seg usant på flere punkter. Dette må sies å være det sentrale momentet ved vurderingen av klagen. Klagen er åpenbart uten saklig grunnlag."

I tilknytning til at han hadde samtykket til ikke å behandle familiesaker før departementets avgjørelse forelå, skrev Bertelsen:

"Bertelsen er ikke enig i at den situasjonen media har skapt, kan tillegges vekt ved fremtidig fordeling av saker. Tvert i mot er det prinsipielt viktig – og også en grunnlovsmessig forutsetning – at domstolene hever seg over politisk press rettet mot avgjørelser i konkrete saker. Klagen og den pressemessige oppfølgingen må anes som politisk press mot en domstol.

....

Bertelsen mener den fremsatte klagen savner ethvert saklig grunnlag. Klagen bygger delvis på en mistenkeliggjøring av mannlige dommers objektive vurderingsevne i saker som gjelder barn. Hvis klagen gis medhold, vil det være et signal om at det kan bli belastende i slike saker å treffe avgjørelser der den kvinnelige parten ikke gis medhold."

I departementets avgjørelse 15.01.02 uttalte departementet, på bakgrunn av uttalelsene fra prosessfullmektigene, vitnene og saksøkte, at Bertelsen "burde ha vist mer varsomhet i ditt engasjement i saken". Departementet tilføyde også:

"Departementet har også tidligere behandlet klager på deg. Vi viser til møte i departementet 18. oktober 1996, der det var enighet om at du ikke skulle behandle barnefordelings- og barnevernsaker før etter nærmere avtale med justitiarius i Bergen byrett. I 1999-2000 ble ditt engasjement i barnevernsaker tatt opp, og i brev 17. april 2000 ba vi om at du måtte vise varsomhet i ditt engasjement i fremtidige saker. Senere samme år kom en klage på din prosessledelse i en barnefordelingssak. Departementet sluttet seg til konklusjonen fra justitiarius i Bergen byrett om at du burde ha vist mer varsomhet i saken, jf. vårt brev 5. desember 2000 til deg.

...

Departementet viser til at dersom en rettsavgjørelse skal ha den virkning at partene lojalt etterlever denne, er det avgjørende at partene har hatt en opplevelse av at de har fått en rettferdig behandling i domstolen. I lys av denne klagesaken og tidligere klager på deg, bør du vurdere om du for en periode ikke behandler barnevern- og barnefordelingssaker."

Bertelsen har også i sin partsforklaring under hovedforhandlingen avvist enhver kritikk mot hans handlemåte og prosessledelse i saken. Han har vist til at han verken latterliggjorde eller opptrådte sjikanerende overfor saksøkte eller saksøktes vitner, men at det var snakk om alvorlige beskyldninger mot saksøker, dels på grunnlag av observasjoner i ettertid, som han fant det nødvendig å etterprøve det bevismessige grunnlaget for. Bertelsen har også ført to vitner knyttet til denne saken; saksøker Sanchez og hans tidligere samboer som også vitnet under hovedforhandlingen da Bertelsen administrerte saken. Sanchez har forklart at han for første gang følte seg rettferdig behandlet gjennom tingrettsbehandlingen. Han har vist til at sannheten kom fram, de falske overgrepssanklagene mot ham ble avvist og han fikk fastslått normal samværsrett. I følge saksøker ble partene behandlet rettferdig uten at Bertelsen var forutinntatt eller behandlet noen nedlatende. Han er imidlertid sterkt kritisk til lagmannsrettens avgjørelse i saken, som etter anke fra saksøkte omgjorde tingrettens dom og nektet ham samvær. Hans tidligere samboer, vitnet Dale, var vitne i saken og opplevde at hun fikk en normal og god behandling av Bertelsen. Hun var imidlertid ikke til stede under hovedforhandlingen da saksøkte og saksøktes familie forklarte seg i saken og kan derfor i liten grad kaste lys over Bertelsens opptreden og prosessledelse under denne delen av hovedforhandlingen.

Tidligere justitiarius/sorenskriver Elstad, har i sin vitneforklaring vist til at saksøkte oppsøkte han på hans kontor og redegjorde for grunnlaget for klagen. Hun gråt og var fortvilet over Bertelsens opptreden i saken. Han har beskrevet samtalen som vanskelig. Elstad har forklart at han, uavhengig av om mistanken om at saksøker hadde begått seksuelle overgrep mot barnet var riktig eller ei, i det vesentlige fant klagen fra saksøkte og vitnene på Bertelsens opptreden begrunnet.

Retten bemerker også at Bertelsens syn på klagen i 2001, et syn han har opprettholdt under hovedforhandlingen, ikke er spesielt tillitsvekkende. Bertelsen uttalte i 2001 at det var god grunn til å vurdere om Teigland "bevisst hadde forklart seg usant på flere punkter", at "klagen og den pressemessige oppfølgingen må anes som politisk press mot en domstol",

at "klagen savnet ethvert saklig grunnlag" og delvis bygde en "mistenkeliggjøring av mannlige dommers objektive vurderingsevne i saker som gjelder barn". En slik reaksjon er ikke egnet til å skape tillit til dommerens vurderingsevne og behandling av saken og skaper inntrykk av manglende nøytralitet og distanse. Dette føyer seg inn i det reaksjonsmønster Bertelsen også har vist i flere andre klagesaker. At Bertelsen aktivt tok kontakt med Sanchez' prosessfullmektig under saksforberedelsen og nærmest oppfordret han til å begjære midlertidig avgjørelse og under hans innledningsforedrag på nytt etterlyste en begjæring, forsterker inntrykket av forutinntatthet og partiskhet.

På bakgrunn av vitneførselen, herunder den tidsnære dokumentasjon som foreligger gjennom klager, uttalelser og departementets konklusjon m.v., finner retten det sannsynliggjort at klagen på Bertelsens opptreden og prosessledelse var berettiget. Opplysningene i saken gir klare holdepunkter for at Bertelsen – også i denne saken – opptrådte forutinntatt og partisk og ikke klarte å opprettholde tilstrekkelig nøytralitet og distanse til saken og sakens parter. Behandlingen av saksøkte og saksøktes vitner under deres forklaringer i hovedforhandlingen framstår ikke som upartisk, saklig og korrekt, slik parter og vitner for en norsk domstol må kunne forvente. Bertelsens handlemåte bidro til å bryte ned tilliten til domstolen og synes også i denne saken å ha vært i strid med kravene til god dommerskikk og etiske prinsipper for dommeratferd pkt. 1, 3, 5 og 6.

Avslutningsvis knyttet til denne klagesaken, nevner retten at saken fikk et etterspill som er uten betydning for rettens vurdering av Bertelsens kritikkverdige opptreden i saken. Dommen Bertelsens avsa, som tilkjente far samværsrett med barna, ble etter anke fra saksøkte omgjort av Gulating lagmannsrett og faren ble nektet samvær. I dommen ble det påpekt at det var mange elementer som kunne tyde på at seksuelle overgrep hadde funnet sted, men lagmannsretten fant det ikke nødvendig for sin avgjørelse å ta stilling til dette og avgjorde saken på annet grunnlag. Saksøkers anke til Høyesterett ble nektet fremmet. Han klaget senere til EMD, som i dom 10.04.07 fant at EMK art. 8 (rett til privat og familieliv) var krenket ved lagmannsrettens uttalelse om overgrep i dommen.

Når det gjelder Bertelsens engasjement og opptreden i barnevern- og barnefordelingssaker nevner retten også noen ytterligere forhold, som bl.a. ble tatt opp i Bergen kommunens inhabilitetsinnsigelse mot Bertelsen nevnt tidligere, og som resulterte i kritikk fra Justisdepartementet.

Bertelsens engasjement for en venn i en barnevernsak:

I september 1999 medførte Bertelsens engasjement på vegne av en bekjent og far i en barnevernsak som skulle opp for fylkesnemnda, avisoppslag i Bergens Tidende. I avisartikkelen, som hadde overskriften "Anklages for maktmisbruk", framgikk det at Bertelsen hadde tatt kontakt med moren til barnet om saken, barnets oppnevnte hjelpeverge, advokat Monica Mæland, og med barnevernet. I avisartikkelen het det bl.a.:

"Partene har reagert på henvendelsene fra dommeren, og oppfattet det som maktmisbruk og utilbørlig press for å få dem til å endre mening i saken.

...

Dommeren har i samtalene i klare ordelag gitt uttrykk for at hans venn, barnets far, er den personen som bør ha omsorg for barnet.

...

Noen av samtalene fant sted før sommeren, en så sent som for halvannen uke siden. Dommeren presenterte seg som "byrettsdommer Bertelsen", men har samtidig sagt at han ikke kontaktet dem som dommer, men som privatperson.

...

Monica Mæland, barnets advokat, er kontaktet av byrettsdommeren i to telefonsamtaler, som varte i henholdsvis ca. 30 og ca. 49 minutter.

- Han presenterte seg om byrettsdommer, men sa at han ringte som privatperson. Jeg fikk fortalt at min klient, barnet, ikke snakket sant om faren, forteller advokat Mæland til Bergens Tidende. ... Han satte meg i en svært vanskelig situasjon siden han brukte sin posisjon som dommer til å prøve å påvirke meg, sier Monica Mæland til Bergens Tidende.

-Innen kort tid vil jeg sende en formell klage til byrettsjustitarius ved Bergen byrett og be han ta fatt i saken. Dommeren bør få klare signaler om at slik maktmisbruk ikke kan aksepteres, sier advokaten til BT.

-Byrettsdommeren har benyttet en svært uvanlig fremgangsmåte. Det er betenkelig at han bruker sin autoritet som dommer i et forsøk på å påvirke beslutninger i en sak som skal for retten, sier advokat Åse Langeland som representerer moren i barnefordelingssaken.

-Dommeren ringte min klient privat. Han presenterte seg ved navn, og sa til henne at barnevernet var farlig. Han advarte henne mot å ha kontakt med barnevernet, fordi det ville føre til at hun mistet barnet. Dommeren anbefalte moren å samarbeide med faren om barnet, sier advokat Langeland.

Moren stusset over navnet. Hun husket at en god venn av eks-mannen med samme navn, er byrettsdommer.

-Min klient spurte om han var dommer i byretten, og det bekreftet han. Men han sa at han henvendte seg som privatperson. Barnefordelingssaker er i utgangspunktet svært vanskelig følelsmessig, og dommerens opptreden har gjort saken enda vanskeligere for min klient, sier Langeland.

Advokaten reagerer også på at dommeren ringte hjem til hennes klient istedenfor å gå via henne.

I avisartikkelen bekreftet Bertelsen at barnets far var nær personlig bekjent av ham. Han ønsket for øvrig ikke å kommentere påstandene om at han hadde misbrukt sin autoritet som dommer og uttalte at *"faktafremstillingen i denne saken er så ukorrekt at jeg ikke ønsker å komme med ytterligere kommentarer"*. Justitarius Elstad uttalte seg også til avisen og opplyste at han hadde tatt kontakt med Bertelsen og fått en forklaring. Elstad uttalte at han så alvorlig på saken og at dommere måtte være *"særdeles forsiktig for ikke å misbruke vår tillit og autoritet"* og tilføyde at slike saker var alvorlige for dommerstanden. Elstad var for øvrig kjent med deler av saken fordi advokat Odd A. Drevland, som da drev advokatpraksis i kontorfellesskap med Mæland, hadde oppsøkt Elstad på hans kontor. Advokat Drevland hadde tatt kontakt på vegne av advokat Mæland fordi hun syntes saken

var vanskelig. Hun var oppbrakt over Bertelsens henvendelse og var i tvil om hvordan hun skulle forholde seg videre.

Noen formell klage ble ikke fremmet av advokat Mæland, slik hun hadde uttalt til Bergens Tidende. Justisdepartementet ble imidlertid orientert om saken og innhentet uttalelse fra Bertelsen og justitiarius Elstad. I uttalelse 22.09.99 kommenterte Bertelsen avisoppslagene. Han beskrev faren som "en nær venn" og at bakgrunnen for hans engasjement i saken var at barnevernet hadde truffet et akuttvedtak og plassert datteren hos fosterforeldre. Grunnlaget for barnevernets vedtak var i følge Bertelsen mistanke om at faren hadde misbrukt datteren seksuelt. Bertelsen viste til at barnevernet ikke tok kontakt med datterens behandlende psykolog og ikke syntes å se noe behov for hurtig avklaring av saken. Bertelsen fant derfor grunn til slev å engasjere seg i saken og redegjorde for sin kontakt med advokat Mæland, barnets mor og administrasjonssjefen i bydelen som var administrativ leder for barnevernet. Bertelsen viste til at samtalen med moren foregikk lenge før det var fremmet noen barnefordelingssak og han anførte at advokat Langelands "forsøk på å gi inntrykk av at jeg skal ha ytret meg om barnefordelingssaken er forsettlig løgn." Bertelsens fant ikke grunn til særlig selvkritikk og oppsummerte sitt engasjement i barnevernsaken slik:

"I sum kan det slås fast at mine henvendelser i den presseomtalte saken kun knyttet seg til den delen av saken som verserte for barnevernet. Formålet var å bidra til en klarlegging av de faktiske forhold i denne saken. Jeg har ikke på noe tidspunkt uttalt meg på bakgrunn av den barnefordelingssaken som senere ble reist.

Det kan sies at jeg burde overlatt til fars advokat å opplyse barnevernsaken. Bakgrunnen for min handlemåte var at jeg var kjent med de personlige problemene barnet hadde forut for saken. Jeg forsøkte å bidra til en hurtig behandling av saken ved å gi faktiske opplysninger som jeg mente kunne være av relevans."

I justitiarius Elstads uttalelse til departementet 08.02.00 konkluderte han slik:

"Jeg er fortsatt av den oppfatning at dommer Bertelsen handlet uklokt da han på vegne av sin venn gjorde de henvendelser som er omtalt i Bergens Tidende. Dette har jeg foreholdt ham. Hans beveggrunner for å engasjere seg på denne måten, synes jeg det er vanskelig å uttale noe om siden sakene fortsatt er under behandling.

Dommer Bertelsen er fortsatt fritatt for tildeling av familiesaker fordi han selv er part i en familiesak som har vært til behandling ved Asker og Bærum tingrett. Den delen av saken som ikke ble forlikt under hovedforhandlingen, ble avgjort ved dom høsten 1999. Dommen er påanket til Borgarting lagmannsrett.

I forbindelse med mitt svar på departementets brev hadde jeg en samtale med dommer Bertelsen 04.02.00 hvor jeg bl.a. tok opp med ham på generelt grunnlag noen spørsmål omkring utførelsen av hans arbeid i Bergen byrett."

Justisdepartementet kritiserte i brev 17.04.00 til Bertelsen hans engasjement i saken. I brevet het det:

"Så vidt vi har brakt på det rene, har saken ikke gitt seg konkrete utslag i form av habilitetsinnsigelser m.v, verken overfor byretten som helhet eller overfor deg som dommer. En må likevel anta at avisoppslagene generelt har til virkning at tilliten til byretten svekkes. Departementet legger til grunn at avisoppslagene har utgangspunkt i konkrete handlinger fra din side, uten at vi med dette antar at alle opplysningene som fremkommer i avisene, må anses korrekte. Vi vil på denne bakgrunn be deg vise varsomhet ved engasjement i konkrete saker for fremtiden, også i saker hvor det ikke foreligger stevning for retten.

Departementet er kjent med at du har hatt en samtale med byrettsjustitiarius Elstad om saken, og vi har på denne bakgrunn ikke funnet grunnlag for å forfølge saken videre. ..."

Bertelsen har heller ikke i sin partsforklaring tatt noe selvkritikk knyttet til sitt engasjement i barnevernsaken. Han har forklart at han kjente barnets far gjennom Foreningen 2 foreldre og at han tok kontakt med advokat Mæland og barnevernet for å få klarhet i om det var noen holdepunkter for beskyldningene om seksuelt misbruk. Ut fra Bertelsens kjennskap til faren og familien var det intet grunnlag for beskyldningene. Etter hans oppfatning hadde ikke barnevernet foretatt forsvarlige undersøkelser, noe han ba om. Bertelsen mener han hadde plikt til å reagere og har også forklart at han snakket med familiens 13-årige sønn, som han kjente godt, om dette. På spørsmål har Bertelsen forklart at han ville gjort det samme i dag. I følge Bertelsen skulle sønnen "vite det meste, han lå på naborommet til den påstått misbrukte søsteren". Han spurte også sønnen om moren og faren kunne samarbeide, noe sønnen sa ja til, og kontaktet på den bakgrunn barnets mor. Bertelsen er ikke enig i Elstads konklusjon om at hans handlemåte var uklok og har beskrevet sin handlemåte som forsvarlig. Etter Bertelsens oppfatning ville skaden vært større hvis han hadde forholdt seg passiv.

Barnets far, vitnet Endre Dingsør, har også forklart seg i saken. Etter rettens syn forsterker hans forklaring inntrykket av Bertelsens engasjement og aktivitet i saken utover det Bertelsen selv har forklart. Dingsør har forklart at Bertelsen gjorde "anskrik og reagerte" på de uriktige anklagene om seksuelt misbruk og anså disse som et "stort falsum". Han har vist til at Bertelsen ringte rundt og engasjerte folk for å forsøke å stoppe anklagene, som han sa det ikke var noe hold i, for å avverge feil og overgrep. Dingsør har for øvrig opplyst at han var med på å etablere Foreningen 2 foreldre og har jobbet aktivt for foreningen.

På bakgrunn av bevisførselen i saken finner retten det klart sannsynliggjort at Bertelsen har opptrådt svært uskjønnsomt ved sitt engasjement i saken for en nær venn. Han har gjennom sitt engasjement i saken opptrådt på en måte som er egnet til å skade tilliten til domstolen og dommerstandens anseelse. Selv om han handlet utenfor tjenesten, har han opptrådt på en slik måte at atferden er egnet til å svekket tilliten og respekten til domstolen bl.a. ved å

bruke sin autoritet som dommer og ved å engasjere seg i sin nære venns barnevernsak på en uforsiktig og lite skjønnsom måte. Handlemåten var etter rettens syn i strid med kravene til god dommerskikk og de etiske prinsipper for dommeratferd pkt. 1 og pkt. 13. Retten ser det videre som alvorlig at Bertelsen heller ikke i dag, om lag 14 år senere, ser noe grunnlag for selvkritikk, heller ikke i forhold til å drøfte sakens alvorlige tema med et barn på 13 år. For retten framstår dette som svært uskjønnsomt og gir grunnlag for å stille spørsmål ved Bertelsens dømmekraft.

Klage fra Trine Lotte Krogseth:

Kort tid etter Elstads og departements kritikk av Bertelsen i barnevernsaken, kom det en ny klage på Bertelsens engasjement i en familiesak, denne gangen i en barnefordelingssak, fra Trine Lotte Krogseth. Skriftlig klage ble først framsatt 14.02.00 til justitiarius Elstad og deretter 02.05.00 til Justisdepartementet på bakgrunn av at hun ikke hadde fått noen reaksjon fra Elstad. Klagen gjaldt Bertelsens engasjement på vegne av barnas far høsten 1997 i forbindelse med at ektefellene ble separert. Saken ble også omtalt i en artikkel i Bergens Tidende 12.09.99 under overskriften "*Dommer gjorde Bergen byretten inhabil*", i forbindelse med at Bertelsen var innkalt som vitne i (den senere) barnefordelingssaken. Krogseth opplyste at grunnen til at hun skrev klagen så lang tid i etterkant av hendelsene skyldtes at hun ville ha hele saken knyttet til barnefordeling og skifteoppgjør avsluttet i rettssystemet. Hun viste bl.a. til at hun var redd for at en klage på Bertelsen på et tidligere tidspunkt, ville medført at hennes eksmann ville motarbeidet henne enda mer enn han ellers ville gjort. I klagen opplyste Krogseth også at den bygde på notater hun hadde nedtegnet bare tre dager etter hendelsene.

I klagen fra Krogseth ble det anført at Bertelsen hadde engasjert seg i saken for hennes fraseparerte mann på en svært uønsket og ubehagelig måte. Hun opplyste at Bertelsen, sammen med en annen mannsperson, hadde oppsøkt hennes daværende bolig 16.09.97, og framsatt beskyldninger mot henne og en venninne, at han også i den etterfølgende barnefordelingssaken som kom for retten hadde involvert seg, og at gjennom sitt engasjement hadde gjort hele tingretten inhabil, slik at barnefordelingssaken måtte utsettes og hun ble påført ekstra belastninger og reiseomkostninger. I klagen het det bl.a.:

"16. september 1997 hadde den spente familiesituasjonen pågått over en måned. Etter en konfrontasjon mellom meg og barnas far hjemme i boligen, hadde jeg fått besøk av venninne av meg, da jeg var svært utenfor, og etter hvert tappet for krefter. Barnas far oppholdt seg fremdeles i en annen del av huset. ... Begge barna var sammen med meg og henne, og var skremte av det opptrinnet de ikke har unngått å være vitne til.

Etter en stund kommer han og henter meg der jeg oppholder meg, og ber meg følge ham til et annet rom. (Mitt arbeidsrom). Der sitter det to personer som jeg kjenner fra før, samt for meg to vidt ukjente mannspersoner. Jeg spør hvem de er, den ene mannen presenterer seg ved navn, mens den største, kledd i lys strikket bomullsgenser, nekter å si hvem han er. I denne forsamlingen ville min daværende ektefelle diskutere vårt samlivsbrudd, og hva vi skulle gjøre med våre barn, og

hvordan jeg hadde oppdratt dem som mor! Min venninne var med meg ned på rommet, jeg var svært lite i stand til å snakke, jeg var svært bekymret for barna som var igjen alene ovenpå og som allerede var oppskremt. Mannen som hadde presentert seg var lite aktiv i samtalen i den tiden jeg var i rommet. Mannen som ikke hadde presentert seg, kastet seg verbalt over min venninne. Han startet med å si at hun hadde så store pupiller, og at hun sikkert hadde tatt noe. Denne samtalen dem i mellom utviklet seg etter hver til at han hardnakket beskyldte henne for å ha tatt metadon, og for å være neddopet. I tillegg var han aktiv i beskyldningene mot meg som en dårlig mor.

Til opplysning hadde ingen av de fire menneskene min daværende ektefelle hadde tatt inn i huset, ringt på entredøren og kommet inn den veien, men de hadde kommet lydløst inn gjennom altandøren til mitt arbeidsrom.

For å slippe å referere hele hendelsesforløpet, kom jeg meg etter hvert ut av rommet og opp til barna. De var skremt fra før av, nå var de nesten i sjokk. Den yngste på ni år tisset på seg, begge to klamret seg inntil meg i sofaen og skrek og gråt. De fremmede forlot bostedet etter at min tidligere ektefelle forlot den, og ingen av dem sjekket hvordan barna hadde det, eller bekymret seg for dem, på noen måte.

Jeg forlot mitt arbeidsværelse, samtidig med at en annen venninne ankom, og gjorde det mulig for meg å komme meg ut. Etter at jeg forlot rommet fortsatte den største av de to mennene, han som ikke hadde presentert seg, beskyldningene om stoffmisbruk mot min venninne som var igjen sammen med inntrengerne. Min nys ankomne venninne gikk inn til dem, og var også vitne til hans oppførsel."

I klagen ble det også redegjort for at hun, i forbindelse med at hun hadde tatt ut separasjon, hadde begjært midlertidig avgjørelse om omsorgen for barna. Rettsmøte var berammet 10.10.97. Hun og barna reiste fra Rørvik, hvor Krogseth og barna hadde tatt opphold etter hendelsen i boligen, til Bergen for å nå rettsmøtet. Da hun og barna ankom Bergen dagen før rettsmøtet, opplyste hennes advokat at rettsmøtet var utsatt fordi Bergen tingrett var kjent inhabil på grunn av Bertelsens engasjement i saken. Videre het det i klagen:

"Nytt rettsmøte ble berammet til 29.oktober, og jeg og barna måtte reise ned til Bergen en gang til. Nå var saken flyttet til Nordhordland Herredsrett. ...

Denne rettsaken ble ikke avlyst, men jeg følte meg meget ille til mote, da jeg utenfor rettsalen møtte den mannen som en drøy måned tidligere, hadde tatt seg inn i min og barnas bolig, og sjikanert både meg og min venninne på det sterkeste. Det var ikke den mannen som hadde forholdt seg taus den kvelden som var Bertelsen, men den andre, og jeg vil si det så sterkt at han utløste, sammen med min ektefelle, det at vi flyktet. Fram til den tid hadde jeg trodd at Bertelsen var den mannen som hadde oppført seg noenlunde respektabelt og derfor forstod jeg ikke umiddelbart av meg selv at dette var Bertelsen, før min advokat fortalte meg det. I alle pausene vi hadde den dagen i retten, stod Bertelsen utenfor. Han snakket med min tidligere mann og hans advokat, og spiste lunsj med dem. Hans tilstedeværelse var svært ubehagelig for meg, men jeg ante ikke hvordan jeg kunne få han vekk.

Rettsaken angående omsorgen ble til slutt avgjort til vår fordel.

...".

Avslutningsvis skrev Krogseth:

"Både skilsmisse og uenighet om omsorg for barn, er vanskelige ting å komme gjennom. Rettsapparatet burde være til for at konflikter skal kunne løses, når det ikke kan skje på andre måter.

At representanter for rettsapparatet kan la seg involvere slik som det har skjedd her, kan jeg ikke forstå."

Før det saksforberedende rettsmøtet som var berammet i saken 10.10.97, ble det, etter at forberedende dommer i barnefordelingssaken hadde forelagt spørsmålet for partene, fremmet habilitetsinnsigelse fra Krogseths prosessfullmektig på bakgrunn av Bertelsens engasjement i saken og fordi han var innkalt som vitne. Daværende justitiarius Arne Fanebust, forela habilitetsspørsmålet for Gulating lagmannsrett, som i kjennelse 08.10.97 kom til at alle dommerne i tingretten var inhabile til å behandle saken. I kjennelsen het det:

"...

Det dreier seg om en barnefordelingssak hvor det, sett på bakgrunn av de inngitte prosesskrifter, synes å være stor uenighet mellom partene også med hensyn faktum omkring de forhold dommeren skal forklare seg om. Vitneprovet antas å skulle motbevise saksøkerens fremstilling av det som skal ha skjedd ved et tilfelle hvor dommeren kom til saksøkerens bolig sammen med saksøkte. Forbindelsen mellom dommeren og saksøkte er angivelig at de begge er medlem av Foreningen 2 foreldre. At det, etter lagmannsrettens syn, er uheldig for en dommer å involvere seg i en konkret sak på denne måte, særlig i en situasjon som den foreliggende hvor saksøkte allerede hadde bebudet stevning dersom han ikke fikk egne krav oppfylt, lar lagmannsretten ligge.

Slik saken fremtrer vil det være spørsmål om å vurdere troverdighet av en vitneforklaring avgitt av en dommer innenfor samme kollegium. Spørsmålet blir da om den omstendighet at dommerne er kollegaer med den tilknytning og kjennskap dette medfører er omstendigheter som er skikket til å svekke tilliten til at vurderingen vil skje på et fritt og uavhengig grunnlag. Lagmannsretten finner at så er tilfelle. ..."

Bertelsen kommenterte sin rolle i saken både i avisinnlegg i Bergens Tidende 17.09.99, etter at saken hadde vært omtalt i avisen 12.09.99, og i brev til Justisdepartementet 22.09.99. Departementet hadde bedt om en uttalelse også til denne saken samtidig med at det var bedt om Bertelsens kommentarer til avisoppslagene 04-05.09.99 i forbindelse med hans engasjement i barnevernsaken, som retten har omtalt tidligere. I innlegget i Bergens Tidende opplyste Bertelsen at han var *"kontaktet av en bekjent som ba om bistand i sitt hjem i en akutt og dramatisk situasjon"*. Han syntes ikke han kunne avslå hjelp til en hjelpetrengende og dro derfor til boligen med en annen felles bekjent. I følge Bertelsen løste situasjonen seg ganske raskt og han forlot stedet innen en time. Bertelsen fant grunn til å presisere *"at undertegnede overhodet ikke deltok i noen dialog med hustruen"*. I uttalelsen til departementet 22.09.99 skrev Bertelsen:

"Bakgrunnen for oppslaget er en episode som utspant seg i 1997 hos en annen bekjent av meg. Han hadde ekteskapelige problemer og ble en dag oppsøkt av en venninne av hustruen som truet ham dersom han ikke forlot ektefellenes felles bolig.

Han ringte da til sin familie og diverse venner, men lyktes ikke å få tak i noen av disse. Da han ringte meg, var han i mental ubalanse og jeg anbefalte ham å kontakte politiet. Dette ønsket han ikke fordi han fryktet det ville skjerpe den ekteskapelige konflikten. Jeg tilbød meg å komme til ham hvis jeg fikk tak i en annen felles bekjent. Da vi kom til boligen, stod venninnen av hustruen i rommet og skrek. Dette vedvarte ca. 1 time. Hustruen var ikke til stede i rommet på noe tidspunkt, men kan ha stått i døråpningen til rommet der vi satt. Jeg kjenner ikke hustruen av utseende og har aldri snakket med henne.

Oppslaget i Bergens Tidende bygger på rene usannheter. Senere oppstod det en barnefordelingssak og jeg ble da innstevnet som vitne for å forklare meg om den aktuelle episoden. Min forklaring ble frafalt. Utover dette har jeg ikke foretatt meg noe i det aktuelle saksforholdet. Artikkelen i Bergens Tidende er usann stort sett på alle punkter."

I uttalelse til departementet 06.07.00 kritiserte justitiarius Elstad Bertelsens engasjement i saken. Han skrev følgende:

"Jeg vil for egen del bemerke at det forhold klagen gjelder, er i grenselandet mellom en dommers offentlige stilling og retten til å være privatperson. En dommer må kunne ha rett til å engasjere seg til fordel for enkeltpersoner han kjenner, men av hensyn til den offentlige tillit til domstolene og vedkommende dommer selv, synes jeg Bertelsen i den aktuelle saken har opptrådt uheldig og lite skjønnsomt, noe jeg også har meddelt ham. Han burde etter min vurdering ha vist mer varsomhet i sitt engasjement i den aktuelle sak.

Jeg viser for øvrig til departements brev av 17.04.00 ... der departementet avsluttet den sak som da var til behandling. Departementet må vurdere om det på bakgrunn av klagen til Trine Lotte Krogseth er ønskelig med en samtale med dommer Bertelsen."

Departementet fant ikke grunn til å innkalle til noe møte, men sluttet seg til Elstads kritikk av Bertelsens handlemåte. I brev fra departementet 05.12.00 til Krogseth, med kopi til Bertelsen og Elstad, het det:

"Vedlagt følger kopi av brev 6. juli 2000 fra justitiarius i Bergen byrett til Justisdepartementet, der det konkluderes med at dommer Bertelsen burde ha vist mer varsomhet i sitt engasjement i den aktuelle sak. Departementet kan slutte seg til denne konklusjonen.

Vi anser denne saken ferdigbehandlet fra departementets side."

I sin partsforklaring har Bertelsen vist til at hans engasjement i saken skyldtes at barnefaren, Ernst Sunde, var en venn av ham som var ute av psykisk likevekt i forbindelse med separasjonssaken og som trengte hjelp. Da han kom til boligen, stod konas venninne og skrek til Sunde. I følge Bertelsen forlot han boligen etter ca. 30-45 minutter uten å ha snakket med Krogseth. Han har for øvrig opprettholdt det han tidligere har forklart i

uttalelsen til departementet. I følge Bertelsen var han ukjent med at partene hadde en barnefordelingssak og han har betegnet klagen fra Krogseth som "tøv" og "løgn fra ende til annen bortsett fra at han satt i en stol". Han har vist til at klagen fra Krogseth kom lenge etter hendelsen, og etter at saken var forlikt mellom partene, og har anført at klagen var initiert av departementet og Elstad. Bertelsen har bekreftet at han var den største personen i strikket genser. Han har også bekreftet at han var utenfor rettssalen i Nordhordaland tingrett, slik Krogseth har beskrevet, men har forklart dette med at han var der fordi han var innkalt som vitne i saken og måtte sitte og vente utenfor. Heller ikke i forhold til sitt engasjement i denne saken har Bertelsen vært villig til å ta noen form for selvkritikk, til tross for kritikken fra Elstad og departementet og den lange tiden som har gått siden forholdene fant sted.

Krogseth har forklart seg under hovedforhandlingen og har bekreftet framstillingen i klagen, som hun har opplyst bygger på tidsnære dagboksnotater nedskrevet kort tid etter hendelsene, men med ett unntak: Hun har presisert at Bertelsen hadde presentert seg med et kort fornavn og et etternavn som sluttet med "-sen", og at dette var den av de ukjente mennene som var fysisk størst med lys strikket bomullsgenser og som var den aktive som framsatte beskyldninger. Hun har vist til sine tidsnære dagboknotater, hvor dette var notert ned. Krogseth har på spørsmål uttrykkelig bekreftet at Bertelsen var den aktive som presenterte seg ved navn og at det er dagboknotatene som her er riktig, ikke klagen hvor det har skjedd en sammenblanding. Hun har for øvrig bestridt Bertelsens framstilling av saken og har bl.a. forklart at hun stod inne i rommet hvor Bertelsen og de andre var, at han, sammen med bl.a. eksmannens søstre, framsatte beskyldninger mot både henne som mor og venninnen, som beskrevet i klagen, og at Bertelsen bidro til å tilspisse og forsterke konflikten ytterligere. Krogseth har for øvrig opplyst at venninnen overhodet ikke var ruspåvirket. Hun har også forklart at Bertelsen ikke var innkalt som vitnet til det saksforberedende rettsmøtet som ble berammet på nytt 29.10.97, hvor han oppholdt seg utenfor rettsalen og snakket med Sunde og hans advokat i pausene, men at han var innkalt som vitne til det avsluttende rettsmøtet i saken som var berammet 27.01.98.

Tidligere ektefelle Sunde har også avgitt vitneforklaring. Også hans forklaring avviker på flere punkter fra Bertelsens beskrivelse. Sundes forklaring av de ytre forhold er på vesentlige punkter i samsvar med Krogseths beskrivelse. Selv om saken ligger mange år tilbake og Sunde har forklart at han ikke husker alt så godt i dag, har han, på basis av tidsnære notater og det han ellers husker, temmelig sikker på at han ikke kjente Bertelsen på forhånd eller at de hadde et vennsksforhold, slik Bertelsen har forklart. Han har forklart at han ringte lederen for Foreningen 2 foreldre for å be om hjelp fordi han var redd for at Krogseth og venninnen ville tilkalle politiet for å kaste han ut av boligen. Senere fikk han telefon fra en annen mannsperson i Foreningen 2 foreldre ved navn Kristiansen, som sa at han og en person til kunne komme hvis han ønsket det og at de kunne "bistå juridisk", noe Sunde takket ja til. Både hans søstre og mannspersonene fra Foreningen 2 foreldre kom inn i boligen via altaninngangen og det var ukjent for Krogseth at de oppholdt seg i

boligen før han hentet henne ned til arbeidsværelset. Sunde har også bekreftet at Krogseth var til stede i rommet hvor bl.a. Bertelsen var og har forklart at det utviklet seg til en verbal krangel mellom Krogseths venninne og Bertelsen. Selv om det etter Sundes oppfatning var venninnen som skrek og bidro til å eskalere den tilspissede situasjonen, har han bekreftet at Bertelsen ga uttrykk for at han lurte på om venninnen var påvirket.

På bakgrunn av bevisførselen i saken finner retten det klart sannsynliggjort at Bertelsen har opptrådt svært uskjønnsomt ved sin handlemåte og engasjement i saken. Han har gjennom sitt engasjement opptrådt på en måte som er egnet til å skade tilliten til domstolen og dommerstandens anseelse. Selv om han handlet utenfor tjenesten, har han opptrådt på en slik måte at atferden er egnet til å svekke tilliten og respekten til domstolen. Elstad og departementets kritikk er fullt ut berettiget og – ut fra det som har kommet fram under hovedforhandlingen – er det etter rettens syn grunnlag for å forsterke kritikken.

Det er sannsynliggjort at Bertelsen engasjerte seg i en tilspisset konflikt som involverte partenes barn på grunn av sin tilknytning til Foreningen 2 foreldre, ikke fordi han var venn av Sunde slik han selv har forklart. Det var bebudet og/eller innkommet begjæring og stevning vedrørende omsorg og samvær for barna i en tilspisset konflikt mellom foreldrene, og Bertelsens engasjement i saken medførte at alle dommerne i Bergen tingrett ble ansett inhabile av lagmannsretten til å behandle barnefordelingssaken. Selv om det skulle være slik at Bertelsen ikke var kjent med at partene var eller mest sannsynlig ville ende i en rettstvist da han oppsøkte boligen, var hans engasjement – som synes å ha bidratt til å eskalere konflikten ytterligere – svært uforsiktig og uskjønnsom. Det synes for øvrig som han fortsatte å engasjere seg i saken og støtte Sunde etter at han utvilsomt var klar over at det var en rettstvist mellom partene om barnefordelingen. Retten viser til opplysningene som har framkommet om at han oppholdt seg utenfor rettslokalet og snakket med Sunde i pausene under rettsmøtet 29.10.97, dvs. etter lagmannsrettens kjennelse 08.10.97 hvor Bertelsens engasjement ble betegnet som "*uheldig*". Bertelsens handlemåte i saken var etter rettens syn i strid med kravene til god dommerskikk og etiske prinsipper for dommeratferd pkt. 1 og pkt. 13.. Retten ser det videre som alvorlig at Bertelsen heller ikke i dag, om lag 16 år siden hendelsene fant sted, ser grunnlag for noen form for selvkritikk. Videre ser retten alvorlig på at han har avfeid klagen fra Krogseth som "*tøv*" og "*løgn*", og initiert av utenforliggende hensyn, samt at hans forklaring om sin egen rolle framstår som uriktig eller tilpasset på sentrale punkter for å dempe inntrykket av hans engasjement i saken. Også denne saken gir grunnlag for å stille spørsmål ved Bertelsens dømmekraft.

I relasjon til Bertelsens tilknytning til Foreningen 2 foreldre nevner retten også at dette var et forhold som ble tatt opp på møtet 10.10.01 mellom Bertelsen, Elstad og Pedersen etter klagen i Sanchez – Teigland-saken. I Elstads referat fra møtet heter det om dette:

"...

Bertelsen opplyser på spørsmål at han aldri har vært medlem av Foreningen 2 foreldre. Han er ikke lenger sikker på om han i dag er helt på linje med foreningens syn i barnefordelingssaker. Han mener at loven ikke skjermer barna godt nok når det blir konflikt mellom foreldrene. Det er groteskt med rettssaker om dette. Det skal ikke lønne seg å rette beskyldninger mot den annen part.

Pedersen nevnte en henvendelse han for et par år siden hadde fått fra advokat Holm, som hadde en klient som i retten hadde inngått forlik om samværsrett. Etterpå hadde denne klienten kommet til advokat Holm og fortalt at Bertelsen hadde anbefalt ham å anke forliket. Holm hadde også nevnt andre eksempler på at klienter hadde fått råd fra Bertelsen i barnefordelingssaker.

Bertelsen benkteter at han har gitt slike råd. Det har hendt at han har fått telefoner fra fedre som har vært langt nede psykisk og har bedt om råd. Han ha aldri gått inn og evaluert domsavgjørelser. Han tror han vet hvem den aktuelle part er, en person han kjenner nokså løselig. Bertelsen synes ikke det er så enkelt å legge på røret når slike folk ringer ham. Det har ikke hendt ofte. Han har mistanke om at det er F2F som henviser disse fedrene til Bertelsen."

Politiutrykning til tinghuset, Bertelsens familiesak og etterfølgende mediaomtale:

Retten nevner avslutningsvis for helhetsbildet knyttet til Bertelsens forhold til barnevern- og barnefordelingssaker, et forhold som fant sted på ettersommeren og høsten 1996. Dette gjaldt Bertelsens egen familiesak og som ledet til at han ikke skulle behandle slike saker før etter nærmere med daværende justitiarius Fanebust. Det var da om lag 1.5 år siden Bertelsen var utnevnt som embetsdommer. I forbindelse med en samlivskonflikt med sin daværende kone rykket uniformerte politimenn ut til Tinghuset, hvor Bertelsen hadde med seg sin datter på jobb. Politiet var tilkalt for å løse situasjonen og tok med seg datteren på bakgrunn av melding til politiet om at Bertelsen var i psykisk ubalanse i forbindelse med samlivskonflikten. De nærmere omstendighetene er uklare og retten finner ikke grunn til å gå nærmere inn dette. I etterkant av hendelsen ble det avdekket at Bertelsen hadde gjennomført et saksforberedende møte i en barnefordelingssak 15.08.96 uten at han reiste spørsmål om sin habilitet. Bergensavisene ble kjent med episoden med politiet 30.07.96 og at Bertelsen hadde gjennomført rettsmøte i barnefordelingssaken, og Bergensavisen tok i midten av august 2006 bl.a. kontakt med Fanebust om saken. På bakgrunn av Fanebust sin redegjørelse skrev ikke avisen om saken. I oppslag i Bergens Tidende 06.09.96 ble imidlertid Bertelsen intervjuet og ga uttrykk for sin syn på barneloven og et høringsutkast til endringer i barneloven under overskriften "*Dommer kritisk til barneloven*". I intervjuet het det bl.a.:

"- Som ung dommer er jeg ofte kritisk til det jeg selv skriver i mine dommer i barnefordelings-saker. Flere dommere enn meg mener vi forholder oss til en jus som er skrevet for forrige generasjon.

...

... Til Bergens Tidende sier han at han stiller seg tvilende til at norsk rettsvesen ivaretar barnas interesser i prosessen der det er oppstått strid mellom foreldrene om omsorg for og samvær med felles barn. ... Lovgivninger er så upresis at det er fritt

frem for veldig mye skjønn. Og da blir ofte de rettspsykologisk sakkyndige utslagsgivende. Personlig har jeg som dommer ofte følt at psykologene har liten innlevelse i fars situasjon.

...

Etter mitt skjønn legger både høringsnotatet og den gamle loven opp til at den svake parten, som normalt er far i slike saker, forsvinner helt ut av bildet i barnas liv. Tor Bertelsen mener mye kan bøtes på hvis en ny barnelov sikrer stabil og nær og omfattende kontakt med begge foreldrene. ..."

I intervjuet uttalte han seg om anvendelsen av barneloven i domstolene og at han selv var såkalt "samvæerspappa":

"- Mener du å si at det er en salgs loddtrekning, avhengig av alderen og kjønnnet på dommeren?

- Loven legger opp til veldig mye skjønn. Rettspraksis svinger veldig. Særlig i lavere rettsinstanser. Jeg har gitt fedre omsorgen i enkelte saker. Det vil ikke forbause meg om andre dommere hadde kommet til et annet resultat.

Byrettsdommer Tor Bertelsen er selv såkalt samvæerspappa. Han avviser imidlertid at det er årsaken til at han stiller seg kritisk til dagens barnelov. – Jeg tror heller det har med alderen å gjøre. Jeg er av en generasjon menn som vil ta ansvaret for mine barn – også etter et samlivsbrudd.

..."

Etter at Fanebust hadde tatt kontakt med Bertelsen samme dag og bedt han selv vurdere sin habilitet i familiesaker, meddelte han til Fanebust at han ba seg fritatt for å behandle slike saker inntil videre. Bertelsen bekreftet dette også skriftlig 08.09.96. I nytt oppslag i Bergens Tidende 07.09.96 var imidlertid overskriften "Dommer fjernet fra familiesaker". I artikkelen het det at Fanebust "besluttet i går at byrettsdommer Tor Bertelsen ikke får dømme i familie- og barnfordelingssaker i Bergen byrett frem til jul" og at "Bertelsen bekrefter overfor BT at han fikk beskjed om å trekke seg fra denne type saker i noen måneder". Bertelsen hadde "for så vidt ingen merknader til det". I artikkelen framgikk det videre at andre dommere avisen hadde snakket med støttet Bertelsens uttalelser om barneloven i intervjuet dagen før og "reagerer på at han nå er utestengt fra slike saker" fordi han hadde ytret seg offentlig. Fanebust tok opp artikkelen med Bertelsen i skriv 08.09.96 og framholdt at innholdet, at han hadde fått "beskjed om" å trekke seg fra familiesakene, var misvisende og ukorrekt. Bergens Tidende hadde nytt oppslag om saken 10.09.96 under overskriften "Kan ikke gjøre dommer inhabil", hvor Foreningen 2 foreldre ga uttrykk for at Fanebust hadde handlet galt da han hadde bedt Bertelsen trekke seg fra familiesaker på grunn av intervjuet om barneloven. Neste dag kom et nytt oppslag i Bergens Tidende hvor det framgikk at Bertelsen "Trakk seg frivillig", hvor Fanebust presiserte forholdet og hvor Bertelsen bekreftet at han selv hadde bedt seg fritatt og at han hadde uttalt seg "noe upresist".

På bakgrunn av det som hadde skjedd i saken, ble det 18.10.96 avholdt et møte i Justisdepartementet om saken, hvor Bertelsen, Fanebust og daværende ekspedisjonssjef

Gunnar Hanssen deltok. I følge referatet fra møtet var formålet å "gjennomgå enkelte problemer knyttet til byrettsdommer Bertelsens dommergjerning, samt hans forhold til media, dommerkollegiet og funksjonærene i Bergen byrett". Av referatet framgår at Bertelsen redegjorde for sin egen familietvist bl.a. knyttet til omsorg og samvær for felles barn og at Fanebust tok opp "enkelte ankepunkter" knyttet til en sak der Bertelsen burde tatt opp spørsmålet om sin habilitet, hans forhold til media og manglende engasjement i forholdt til funksjonærene når det gjelder gjennomføring av rettsmøter". Videre ble det fra Fanebusts og departementets side "understreket at siktemålet med gjennomgangen av ankepunktene ikke har vært å instruere dommer Bertelsen i hans dømmende virksomhet, heller ikke å begrense hans ytringsfrihet." På bakgrunn av møtet ble det trukket følgende konklusjoner:

- 1 Dommer Bertelsen sier seg enig i at han ikke skal behandle barnefordelingssaker og barnevernsaker før etter nærmere avtale med byrettsjustitarius Fanebust.*
- 2 Fra byretten eller departementets side er det ikke noe ønske om å informere media om dommer Bertelsens virksomhet eller imøtegå hans faglige uttalelser. En vil imidlertid for fremtiden i nødvendig grad måtte ta til motmæle dersom uriktige opplysninger skulle framkomme. Byrettsjustitarius Fanebust vil også i nødvendig grad måtte informere dommere og funksjonærer om dommer Bertelsens forhold. Det er enighet om at verken byrettsdommer Bertelsen, byrettsjustitarius Fanebust eller departementet skal orientere om dette møtet.*
- 3 Byrettsdommer Bertelsen sa seg enig i at han og avdelingsleder i Bergen byrett skal foreta en gjennomgang av rutinene for gjennomføring av rettsmøter. Gjennomgangen rapporteres til justitarius."*

Retten kommer under pkt. 4 nedenfor tilbake til Bertelsens oppfatning av dette møtet og de forhold som ble tatt opp.

Gjennomgangen av de ulike klagesakene foran, viser etter rettens syn at det er mange klager på Bertelsens opptreden og prosessledelse med et gjentatt og alvorlig innhold av vesentlig samme karakter. Omfanget av klagen forsterkes når det sees i sammenheng med at Bertelsen i lengre perioder dels ikke har behandlet noen saker fordi han vært sykemeldt eller hatt lengre permisjoner, og dels i lengre perioder heller ikke har fått tildelt barnevern- og barnefordelingssaker. I tillegg kommer at det er ytterligere klager/forhold som er belyst under hovedforhandlingen, men som retten ikke har funnet tilstrekkelig grunn til å omtale nærmere. Inntrykket av stort omfang og alvor forsterkes også fordi terskelen for å klage på dommere, også etter at TU ble opprettet, må anses høy både for advokater og parter/vitner. Flere av sakene gjennomgått tidligere og vitneforklaringene i saken, gir også et klart inntrykk av dette. De mange og alvorlige klagesakene som har foregått over et langt tidsrom, til tross for kritikk og advarsler, gir et klart inntrykk av at Bertelsens adferd i svært liten grad er korrigerbart og gjenstand for forbedring.

Retten vil i det følgende også foreta en gjennomgang av en del andre forhold knyttet til Bertelsens utøvelse av sitt dommerembete, som belyser hans oppfyllelse av arbeidsplikter

og andre administrative plikter og hans personlige egenskaper og egnethet som dommer. Også disse forholdene er relevante ved vurderingen av om han fyller de krav som må stilles til stillingen som dommer og er derfor av betydning ved vurderingen av om lovens avskjedsvilkår er oppfylt, jf. tjenestemannsloven § 15.

4. Arbeidsplikter, administrative plikter, personlige egenskaper og virkelighetsforståelse:

Bertelsen har i perioden fra 2003 til 2010 hatt seks ulønnede permisjoner med en samlet varighet på 19 måneder. Dette har etter det retten har fått opplyst vært studiepermisjoner hvor Bertelsen har arbeidet med prosjekt for Gyldendal rettsdata, databasen Stralex og et bokprosjekt om EMK. I perioden 1999-2010 er det videre registrert en rekke perioder med sykemeldinger med ulik varighet, fra noen få dager til mer enn et halvt år. I tillegg er det registrert flere kortere fravær begrunnet med sykdom, men uten sykemelding eller egenmelding, og flere ureglementerte fravær. Fram til høsten 2010 er det bare registrert to egenmeldinger fra Bertelsen til tingretten.

Problemer knyttet til ureglementert fravær, unnlatt eller for sent oppmøte til berammede rettsmøter og manglende varsel om fravær har vært et gjentakende og langvarig problem knyttet til Bertelsen. Bevisførselen har vist at han gjentatte ganger har misligholdt sine arbeidsplikter og øvrige administrative plikter i den tiden har vært utnevnt som dommer, dvs. helt fra 1996 og fram til 2012. Når det gjelder de siste tilfellene fra 2011 og 2012, viser retten til gjennomgangen foran knyttet til TUs vedtak i mai 2012, hvor to tilfeller av unnlatt og for sent oppmøte til rettsmøter ble tatt med i grunnlaget for advarselen.

Retten finner imidlertid grunn til å nevne at det med unntak av disse to tilfellene fra 2011 og 2012, under bevisførselen ikke er dokumentert andre forsømmelser av denne karakter etter juni 2010, da det ble avholdt et møte mellom Bertelsen og hans daværende advokat, sorenskriver Bjørnøy og representanter for DA. Retten viser også til at avdelingsleder Bygstad, som overtok som avdelingsleder for Bertelsen fra januar 2011, har forklart at det gikk rimelig greit i 2011-2012, selv om han hadde en del sykemeldinger/egenmeldinger våren og høsten 2011 og våren 2012. Retten legger til grunn at Bertelsen leverte egenmeldinger/sykemeldinger for sykdomsperiodene og at det ikke var tale om mye ureglementert fravær i 2011-2012. Bertelsen ga i følge Bygstad i det vesentlige beskjed dersom han ikke kom eller kom for sent i denne perioden, men hun har nevnt at det fortsatt var noen episoder med forsentkomming som stresset saksbehandlerne. På dette punktet synes altså Bertelsen å ha forbedret sin adferd. Samtidig viser de to tilfellene som ble innrapportert til TU at de langvarige problemene knyttet til Bertelsens oppfyllelse av arbeidsplikter/administrative plikter, også har gjentatt seg i 2011 og 2012 på tross av tidligere advarsler og departementets vurdering av avskjedssaken 29.11.11. En vesentlig grunn til at disse tilfellene ble innrapportert av sorenskriver Bjørnøy og tatt med i grunnlaget for TUs advarsel, var at Bertelsen fortsatt gjentok slike tjenesteforsømmelser til tross gjentatte tidligere advarsler.

Retten finner ikke grunn til å gjennomgå i detalj den relativt omfattende dokumentasjonen som er framlagt, bl.a. i form av notater og logger fra avdelingslederne Pedersen og Hole, knyttet til ureglementert fravær, unnlatt og for sent oppmøte til rettsmøter og manglende varsel om fravær. Loggene og vitneforklaringene til Pedersen og Hole, som var avdelingsledere for Bertelsen fra henholdsvis 1996-2005 og 2005-2010, dokumenterer klart at Bertelsen gjentatte ganger over lang tid har misligholdt sine arbeidsplikter og øvrige administrative plikter. Retten nevner i den forbindelse at fire av saksbehandlerne som har jobbet med Bertelsen, også har forklart seg for retten. De har i hovedsak gitt uttrykk for at Bertelsen har fungert bra, og at han er en hyggelig dommer som det er lett å samarbeide med, og som er både omgjengelig, humoristisk, kunnskapsrik og lett å spørre. Samtidig har de forklart at han og av og til hadde fravær og kom for sent til rettsmøter og måtte oppringes. Ingen av dem har imøtegått de tidsnære notatene og loggene Pedersen og Hole har skrevet eller betvilt riktigheten av notatene og loggens innhold. Retten betviler ikke at saksbehandlerne har opplevd Bertelsen som både hyggelig, humoristisk, kunnskapsrik og omgjengelig, men vitnemålene, som er retten oppfatter – forståelig nok – som preget av de menneskelige sidene ved avskjedssaken, har begrenset vekt ved vurderingen av hvordan Bertelsen har oppfylt sine arbeids- og tjenesteplikter.

Retten finner i den følgende grunn til å omtale en del hendelser og episoder, dels for å belyse Bertelsens mislighold av arbeidsplikter/administrative plikter, dels for å belyse hans virkelighetsoppfatning og egnethet som dommer.

Hendelser i den perioden Pedersen var avdelingsleder:

Retten gjennomgår først en del episoder i den perioden Pedersen var Bertelsens avdelingsleder og Elstad var justitiarius/sorenskriver. I en samtale Elstad hadde med Bertelsen 05.03.99, tok han bl.a. opp hvordan det gikk med Bertelsen og den pågående barnefordelingstvisten han hadde med sin tidligere ektefelle, hans forhold til Foreningen 2 foreldre, forholdet til funksjonærene i tingretten, saksforberedelse i løpende saker og oppmøte til rettsmøter m.v. I Elstads referat het det bl.a.:

"...Når han ikke har noen hovedforhandling, f eks på grunn av forlik, og derfor valgte å bli hjemme, gav han alltid beskjed om det. Han ringte også hver dag for å høre om det var noe. At de krever at han skal være der allerede kl 0900 når han først skal være i retten kl 0930 hadde han liten forståelse for. Det tok ikke lang tid å ta på seg kappen, og han kunne ikke se noen grunn til at han skulle sitte en halv time og vente på at rettsmøtet skulle begynne. Han hadde en gang spurt om en ikke like gjerne kunne begynne kl 0900, men det var det ingen stemning for blant funksjonærene. Det har ikke hendt at de har måttet ringe etter ham.

Han mener han gir de beskjeder som skal gis og de anvisninger på behandlingen av sakene som skal gis. Er han hjemme en dag, kan de ringe etter ham og han komme på kort varsel.

Når det gjaldt sist onsdag, hadde han ringt om morgenen og fått beskjed om at det ikke var noe. Det er blank løgn når det sies at han ikke hadde tatt kontakt. Senere på dagen kom han ned og tok fengslinger.

Jeg sa til ham at jeg nekter å tro at funksjonærene finner på det de hevder for å skade ham. Jeg ba ham tenke gjennom sin egen væremåte og interesse for arbeidet og arbeide for å gjenopprette tilliten til at han tar ansvaret for sakene og saksbehandlingen, ikke skyldte på andre."

Forhold knyttet til saksforberedelse og manglende beskjeder til funksjonærene om når Bertelsen kom på arbeid, var også tatt opp med ham tidligere, jf. bl.a. referat fra møte på Pedersens kontor 29.10.96. Når det gjelder samtalen med Elstad i 1999, har Elstad forklart at han reagerte på at Bertelsen gikk til motangrep og skyldte på andre når han ble konfrontert med de forholdene han tok opp. Han har vist til at dette var et mønster som gjentok seg og at han ikke var interessert i korreksjoner, jf. bl.a. hans reaksjon på klager på hans engasjement og opptreden i barnevern- og barnefordelings sakene. Retten kan slutte seg til dette og viser til at bevisførselen i saken med tyngde viser at Bertelsens ikke er villig til å ta selvkritikk og isteden går til motangrep og viser dårlig selvinnsikt.

Retten nevner også et tilfelle fra juni 2001, som gjaldt manglende oppmøte til fengslingsmøte. I notat fra Pedersen til Elstad het det bl.a.:

Uke 25 hadde Tor H. Bertelsen den faste forhørsretten. Fredag var det fullt berammet fra kl. 0900. Han ringte L. Hetlevik 15-30 min. før første sak skulle begynne og sa at han ikke kom å arbeid fordi han hadde fått sønnen på besøk. Jeg ringte ham og forlangte at han skulle komme på arbeid og han kom sannsynligvis ved 09.30-tiden.

Solberg tok den første saken for Bertelsen, de senere tok han selv.

... Selv om Bertelsen allerede torsdag hadde planer om ikke å komme på arbeid fredag, varslet han ikke meg eller andre som kunne gått inn og tatt saken(e) for ham. Det er min oppfatning en likegyldighet overfor arbeidsoppgavene som ikke kan aksepteres og som går ut over kolleger som må tre inn i siste liten.

Bertelsen kommer fortsatt for sent til rettsmøter. Også det viser likegyldighet overfor arbeidsoppgavene som ikke kan aksepteres. Sekretærene finner det ubehagelig at dommeren ikke er på plass når rettsmøter skal begynne og det gir et svært dårlig inntrykk utad. Hvor ofte han kommer for sent vet jeg ikke og jeg foreslår derfor at du pålegger hans sekretær å registrere når han kommer for sent til rettsmøter og ellers er fraværende slik at vi kan få en oversikt. Jeg kan ikke se ta byretten kan akseptere å ha en dommer som ikke tar sine plikter mer alvorlig."

Pedersen har i sin vitneforklaring bekreftet beskrivelsen i notatet og har opplyst at han trodde situasjonen med unnlatt og for sent oppmøte til rettsmøter ville bedre seg etter at Bertelsens egen barnefordelings sak var avsluttet. I følge Pedersen ble situasjonen imidlertid snarlig forverret. Bertelsen har i sin partsforklaring opplyst at skulle få besøk av

sønnen og hadde behov for å være hjemme. Han tok dette opp først med Pedersen, men kom ikke noen vei med ham, og tok deretter opp forholdet med Elstad. Elstad sa han kunne ordne dette ved å bytte med en annen dommer, noe han da gjorde med dommer Solberg, som Bertelsen som gjenytelse skulle ta saker for senere. I følge Bertelsen informerte han Elstad om dette. Bertelsens forklaring står i motstrid med det Pedersen har forklart, som har vist til at han ikke hadde hørt noe om dette og at Elstad ikke hadde for vane å gå inn å styrte den konkrete saksavviklingen i avdelingene. Elstad husker ikke hendelsen, men har bekreftet at han ikke overstyrte avdelingslederne i slike spørsmål. Retten tilføyer at heller ikke innholdet i det tidsnære notatet gjør Bertelsens forklaring sannsynlig. Hvis Bertelsen hadde avtalt bytte med en annen dommer (Solberg), så ville han tatt sakene og Pedersen ville ikke ha behov for å ringe Bertelsen og beordre han på arbeid. Hvis en slik avtale om bytte hadde eksistert, er det også nærliggende at Bertelsen – og dommer Solberg – hadde informert Pedersen om dette da problemet oppstod og Pedersen ringte Bertelsen. Forholdet gir grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsforståelse og evne til å ta selvkritikk.

Retten nevner i denne forbindelse også kort Bertelsens oppfatning av møtet 10.10.01 mellom Bertelsen, dommer Rastum, Pedersen og Elstad i forbindelse med klagen i Sanchez – Teigland saken, som retten har redegjort for tidligere. Bertelsen har i sin partsforklaring beskrevet møtet som en ensidig utskjelling av ham i 2 timer, og at hans privatliv og egen familiesak urettmessig ble omtalt i referatet og at han ikke hadde bedt om at Rastum deltok på møtet sammen med ham. Bertelsens forklaring står i strid til både de tidsnære dokumentene og forklaringene til Pedersen og Elstad. De har begge bestridt dette og opplyst at Rastum var med som tillitsvalgt for dommerne og etter eget ønske fra Bertelsen. Elstad har videre benektet at møtet var en ensidig utskjelling av Bertelsen i to timer, og har vist til at møtet gjaldt en alvorlig klagesak, hvor departementet var informert, og at han var opptatt av at dette møtet ble gjennomført på en ryddig og skikkelig måte. Han har også vist til at Bertelsens totale situasjon, herunder hans egen familiesak, ble drøftet og at Bertelsen ikke motsatte seg dette eller omtalen av dette forholdet i referatet. Retten viser også til at de tidsnære dokumentene ikke gjør Bertelsens oppfatning sannsynlig. I møtereferatet er det opplyst at dommer Rastum var til stede etter ønske fra Bertelsen. Av referatet framgår det at Bertelsen ga en orientering om sin egen familiesak, som det er gitt et kort referat av. I Bertelsens egne presiseringer til referatet, datert 01.11.01, er det ingen innsigelser til verken omtalen av Rastum eller omtalen av egen familiesak. I stedet ga han i sitt skriv en skriftlig utdyping og detaljering av sin egen familiemessige situasjon hvor han også presiserte:

"Bertelsen mente det var viktig å få frem disse personlige forholdene på møtet, fordi han ved samlivsbruddet ble oppmerksom på at det av hustruen var satt ut omfattende beskyldninger mot ham, også til pressen. Ryktene er uten ethvert grunnlag i kritisable forhold hos Bertelsen. Det var som et forsøk på å avverge videre ryktespredning, at Bertelsen hadde latt seg intervjuet av journalist Tønder, Bergens Tidende. ..."

Bertelsens presiseringer til referatet ble oversendt fra Elstad til departementet sammen med øvrige dokumenter i klagesaken i Sanchez – Teigland saken. Bertelsen har for øvrig også i andre sammenhenger redegjort for sitt privatliv og familiemessige situasjon. I sin uttalelse 10.10.06 til habilitetsinnsigelsen mot ham fra Bergen kommune, omtalt tidligere i dommen, redegjorde han detaljert for sitt brudd med tidligere ektefelle og tvist knyttet til omsorg og samvær med felles barn. Dette ble trukket inn i forbindelse med kommunens innsigelser til hans opptreden for øvrig i familiesaker. Kommuneadvokat Strand har i sin forklaring opplyst at dette ble oppfattet som meget upassende og svekket tilliten til Bertelsen ytterligere. Retten kan tiltre dette og tilføyer at det var svært uskjønnsomt, og gir grunnlag for å stille spørsmål ved Bertelsens dømmekraft, at slike svært private opplysninger ble trukket inn i forbindelse med en slik uttalelse, som også kommunen ville motta kopi av.

Et nytt tilfelle av forsinkelser og fravær som retten finner grunn til å nevne, skjedde juni 2002. Bertelsen skulle da administrere en sivil hovedforhandling som var berammet over to dager, med oppstart mandag 17.06 kl. 09.30. Bertelsen møtte ikke første dag. I notat fra Pedersen til Elstad 25.06.02 het det bl.a:

"Mandag den 17. juni 02 skulle Tor H. Bertelsen begynne på en 2-dagers sak kl. 09.30. Han møtte ikke. Agnete Skålevik forsøkte å kontakte han hjemme, men oppnådde ikke kontakt. Først ca. kl. 11.15 ringte Tor H. Bertelsen og opplyste at han var syk.

Saken var etter jeg har fått opplyst spesiell i og med at det bl.a. var vitner som hadde kommet fra Danmark. Partene mente imidlertid at saken kunne bli ferdig på en dag og det ble i samråd med Tor H. Bertelsen enighet om at hovedforhandlingen skulle utsettes til tirsdag 18.06.02. Da møtte Tor H. Bertelsen og hovedforhandlingen ble avholdt."

I notatet omtalte Pedersen også en annen sak hvor Bertelsen ikke hadde møtt til avtalt tid 21.06.02 til en domskonferanse med meddommerne i en arbeidsrettssak for gjennomgang av et domsutkast. En av meddommerne kom fra Hardanger. Saksbehandler Skålevik hadde fått kontakt med Bertelsen ved 14.00-tiden, som da opplyste at han var syk. I notatet fra Pedersen het det bl.a.:

"Alle kan bli syk, men det er et særtrekk ved Tor H. Bertelsen at han ikke varsler om det før på et relativt sent tidspunkt. Han kommer svært ofte 5-10 min. for sent til hovedforhandlingene, og det er derfor til å begynne med vanskelig å vite om han bare er sen eller om han ikke kommer i det hele tatt. Når vi forsøker å kontakte ham tar det ofte lang tid før det oppnås kontakt og vi får opplyst at han er syk.

Jeg har flere ganger påpekt overfor Tor H. Bertelsen at han skal komme presis til rettsmøter og at han plikter å melde fra når han er syk. Det har ikke hjulpet og jeg

har etter hvert fått inntrykk av at han stiller seg ganske likegyldig til mine anmodninger og arbeidsplassens behov for å bli informert.

Hva som gjorde at han ikke varslet om at han ikke kom til å møte, eller ikke var å nå på telefonen før kl. 14.00 den 21.06.02 vet jeg ikke. Jeg forsøkte å ringe ham den 25.06.02 for spørre, men oppnådde ikke kontakt.

Vi må ta saken opp med Tor H. Bertelsen. Om han ikke var forhindret fra å gi beskjed, må forholdene anses som svært alvorlige. Både partene i saken 17.06.02 og tingretten/staten har utvilsomt blitt påført økonomisk tap ved at han ikke ga nødvendig varsel."

Advokat Kjell-A. Helland, som representerte saksøkte i saken hvor Bertelsen ikke møtte til første dag av hovedforhandlingen 17.06.02, klaget i brev 09.08.02 til sorenskriver Elstad på den administrative gjennomføringen og faktafeil knyttet til domsslutning og premisser. Når det gjaldt Bertelsens manglende oppmøte, het det:

"Saken var som nevnt over berammet til to dager da det forutsetningsvis skulle finne sted en befaring på eiendommen.

Partene møtte med sine prosessfullmektiger først dag, men administrerende dommer møtte ikke opp uten at sekretariatet klarte å finne ut hvor han befant seg, eller om han ville komme senere. Da dommer Bertelsen ikke var tilgjengelig verken på telefon eller hadde gitt tilbakemelding til sitt kontor om hva som var årsaken til at han ikke møtte, besluttet partene ca kl 1030 å forlate rettssalen.

Partene møtte deretter opp dag 2 hvor også dommer Bertelsen var til stede. Selv om det var på det rene at befaring ikke kunne finne sted måtte en likevel, av hensyn til at representant for saksøkte var tilreisende fra Spania, akseptere at hovedforhandlingene ble gjennomført på en dag, da det ville være forbundet med betydelige kostnader å utsette hele saken."

Den andre del av klagen gjaldt faktafeil i dommen, hvor det ble vist til at Bertelsen hadde gått utenfor påstanden i domsslutningen og at det var faktafeil i premissene, bl.a. hadde Bertelsen i dommen lagt til grunn et forhold knyttet til en veirett som ikke var anført av saksøker og som stred mot saksøktes rett. Det ble anført at faktafeilen var *"vesentlig og gjaldt et åpenbart faktum som ingen av partene i saken var i tvil om"*, og at saken var anket. Retten går ikke nærmere inn på dette forholdet utover å påpeke at dette er feil av liknende karakter som retten har gjennomgått i forbindelse med andre klagesaker mot Bertelsen.

Elstad besvarte 09.04.03 den administrative delen av klagen fra advokat Helland slik:

"Tingrettsdommer Bertelsen har opplyst til meg at han om morgenen 17. juni 2002 ikke følge seg frisk. Han var ikke oppmerksom på at han skulle ha en sivil sak den dagen og tok derfor ikke kontakt med kontoret før senere på dagen. Han var plaget med bihulebetennelse og hadde en del sykefravær på den tiden. Neste dag møtte han

og hovedforhandlingen ble gjennomført etter at partene samtykket i å avvikle hovedforhandlingen på én dag.

Jeg har hatt flere samtaler med dommer Bertelsen rundt tingrettens behov for at dommerne gir beskjed om morgenen dersom de har sykdomsforfall og har pålagt han å gjøre dette. Det gir oss mulighet for å vurdere om det er en ledig dommer som kan tre inn. Det kunne også ha vært vurdert i denne saken når dommeren ikke kom i rett tid til hovedforhandlingen, men partene aksepterte å gjennomføre hovedforhandlingen på én dag og møtte dagen etter. Jeg beklager imidlertid den uleilighet dette skapte for partene."

Bertelsen har i sin partsforklaring vist til at han under saksforberedelsen oppfattet det slik at det ikke var behov for befaring i saken og at han avtalte med advokat Hartwig, som drev i kontorfellesskap med advokat Helland, at det var tilstrekkelig å gjennomføre saken på én dag. Bertelsen har videre forklart at han tror advokat Helland overtok saken fra advokat Hartwig, og at advokat Helland ved en feil ikke ble informert om endringen i forbindelse med overtakelsen av saken. I følge Bertelsen forsøkte han å gi beskjed til motparten om endringen, men fikk ikke tak i prosessfullmektigen. Han ba også en saksbehandler gjøre dette, men saksbehandler misforstod og trodde beramningen var i orden fordi det stod en gul lapp med "OK" på saksmappen.

Bertelsens forklaring står i motstrid til både det Pedersen har forklart og de tidsnære dokumentbevis i saken. Pedersen har vist til det han har skrevet i notatet og forklart at prosessfullmektigene på begge sider hadde møtt opp, saksbehandler forsøkte å få tak i Bertelsen og han selv ble hentet ut fra et rettsmøte på grunn av situasjonen som hadde oppstått. Han var irritert over at Bertelsen ikke tidligere hadde varslet at han ikke kunne møte, slik at det kunne skje et dommerbytte og utsettelse av en mindre viktig sak enn denne, hvor det kom parter/vitner fra utlandet. Pedersen har opplyst at han aldri hørte noe om at det var avtalt at saken først skulle starte neste dag og har vist til at Bertelsen heller ikke opplyste noe om dette til saksbehandler Skålevik da hun snakket med ham.

Retten viser også til at de tidsnære bevis ikke støtter opp om en slik avtale som Bertelsen har vist til. Verken notatet fra Pedersen eller brevet fra Elstad til advokat Helland, gir holdepunkter for en slik avtalt endring av oppstart og lengde på hovedforhandlingen, slik Bertelsen har forklart. Verken i telefonsamtalen med saksbehandler Skålevik samme dag eller opplysningene Elstad innhentet – bl.a. etter samtale med Bertelsen – som grunnlag for hans brev til advokat Helland 09.04.03, er det holdepunkter for de opplysningene Bertelsen nå kommer med. Det ville vært nærliggende på bakgrunn av klagen fra advokat Helland. Heller ikke klagen fra advokat Helland gir holdepunkter for en slik avtale, og heller ikke at han hadde overtatt saken fra advokat Hartwig. En slik avtale som Bertelsen nå anfører framstår også som lite sannsynlig all den tid en slik forkortet hovedforhandling med endret oppstartstidspunkt, uten befaring slik partene hadde forutsatt, også først måtte avklares med motparten. Bertelsens forklaring forutsetter også at advokat Hartwig har unnlatt å gi

helt sentrale opplysninger til advokat Helland, og at klagen fra advokat Helland bygger på helt gale forutsetninger og er sendt til feil adressat. Det er det ingen holdepunkter for.

I januar 2003 ble avdelingsleder Pedersen kjent med at det ikke var avsagt kjennelse om begjæring om utreiseforbud i en sak Bertelsen hadde ansvaret for. Utreiseforbudet var begjært 12.12.02 og Bertelsen hadde blitt sykemeldt fra 19.12.02 og ut året. I notat 13.01.03 fra Pedersen til Elstad het det bl.a.:

"Bertelsen ble sykemeldt den 19.12.02 og ut året. Den 20. fikk jeg besøk av en person som den 12.12.02 hadde begjært utreiseforbud for sitt barn.

*Da Bertelsen gikk ut i sykemelding hadde han ikke avsagt kjennelse i saken og informerte heller ikke meg om at en slik sak lå i hans portefølje. Jeg avsa kjennelse i saken 20.01.03. I ettertid har jeg fått vite at barnet ikke ble tatt med ut av landet.
..."*

I notatet omtalte Pedersen også andre tilfeller knyttet til Bertelsens ureglementerte fravær og sykemeldinger. Avslutningsvis het det:

"Jeg har vanskelig for å akseptere Bertelsens opptreden, både at han ikke kommer på arbeid når han ikke er sykemeldt og at han kommer når han er det. Jeg synes også det er sterkt klanderverdig at han ikke orienterte om begjæringen om utreiseforbud da han ble sykemeldt.

Det er dessverre ikke noe nytt at Bertelsen ikke synes å ta de plikter som følger med arbeidsforholdet helt på alvor, han har uteblitt fra avtaler, kommer for sent til rettsmøter, melder ikke fra når han er syk og ber ikke om fri når han er borte av andre grunner.

Så snart Bertelsen er tilbake må vi diskutere hva vi kan gjøre for å få slutt på dette. Hans manglende fremmøte er en belastning for de øvrige dommerne da han sjelden er til stede og kan tre inn når andre har forfall. Utad er det lite flatterende når dommeren kommer løpende etter at hovedforhandlingen har begynt."

Bertelsen har i sin partsforklaring vist til at han hadde diktert en kjennelse i saken hvor det var begjært utreiseforbud, som var levert til saksbehandler og lå til skriving. Han fikk imidlertid ingen beskjed om å komme til tingretten for å skrive under kjennelsen. I følge Bertelsen "kastet Pedersen kjennelsen og skrev en ny selv". Han har forklart at det er slik han har fått hendelsesforløpet referert av saksbehandlerne, og at saksbehandler Skålevik sa at hun hadde skrevet kjennelsen.

Bertelsens forklaring, som i seg selv er oppsiktsvekkende, står i motstrid med forklaringen fra Pedersen og de tidsnære dokumentopplysningene i saken. Pedersen har opplyst at han snakket med saksbehandler Skålevik etter at han ble klar over at det ikke var avsagt kjennelse i saken. Hun ga ingen opplysninger om at det lå en kjennelse til skriving eller at

kjennelsen var skrevet. Han har benektet at han har kastet noen kjennelse og har tilføyd at hvis han hadde sett kjennelsen ville han selvfølgelig tatt kontakt med Bertelsen og bedt han komme for å skrive under kjennelsen i stedet for selv å skrive en ny.

Retten viser til Pedersens forklaring og det som er sitert foran fra hans tidsnære notat 13.01.03. Dersom det hendelsesforløpet Bertelsen beskriver hadde vært riktig, hadde det vært nærliggende at han skrevet eller tatt dette opp med Pedersen eller Elstad i 2003. Retten viser i den forbindelse til at det etter Pedersens notat 12.01.03, ble gjennomført en samtale mellom Pedersen og Bertelsen 26.02.03. Et møte med Elstad 28.02.03 ble avlyst, men Elstad hadde en samtale med Bertelsen i mars 2003. I møtet med Elstad hevdet Bertelsen at han hadde diktret en kjennelse som lå til skrivning, jf. notat fra Elstad til Pedersen 14.03.03, men det framkommer ingen opplysninger om at Pedersen skal ha kastet kjennelsen slik Bertelsen nå forklarer. At Pedersen skal ha kastet kjennelsen i en sak som hastet og i stedet tok seg bryet med selv å skrive en kjennelse i en sak Bertelsen hadde ansvaret for, fremstår også for rettens som helt irrasjonelt og uten holdepunkter i bevisførselen. Beskyldningen er etter sin art alvorlig og det er grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsforståelse. Han reaksjon er gjenkjennbar fra andre hendelser retten har gjennomgått; Bertelsen går til motangrep og beskylder andre for feil når han selv blir utsatt for kritikk.

I notat fra Pedersen til Bertelsen 04.03.03, tok Pedersen på nytt opp problemene knyttet til Bertelsens fravær og for sent oppmøte til rettsmøter. På bakgrunn av at dette var et stadig tilbakevendende problem, ble Bertelsen pålagt å møte i tingretten innen kl. 0900 hver dag. I notatet het det:

"Jeg har flere ganger påpekt overfor deg at du skal komme presis til rettsmøter og at du må melde fra når du er syk.

Jeg vil ikke lenger akseptere at du uteblir fra arbeidsplassen uten grunn. I følge tingrettens organisasjonsplan post IV, pkt. c, nr. 4 skal avdelingsleder godkjenne fravær og innvilge velferdspermisjoner for avdelingens dommere inntil 3 dager. Når du uteblir uten grunn og uten tillatelse anser jeg det som skoft og vil behandle det som skoft i fremtiden.

Din sivilsaksporfølje har hatt en foruroligende utvikling den siste tiden. ...

...

Så lenge du fortsetter med å komme for sent, og av og til også er borte hele arbeidsdager uten grunn, må jeg anta at økningen av sivilsaksporføljen kan ha sammenheng med det. Jeg kan ikke beordre dine kolleger til å hjelpe deg med å avvikle saker om du ikke selv tar arbeidsforpliktelsene dine alvorlig.

Uten overordnetes tillatelse til annet plikter du som andre dommere å møte opp på arbeidsplassen hver dag om du ikke har gyldig forfallsgrunn. Du skal møte før kl. 09.00 og bli værende på arbeidsplassen til du har full arbeidsdag. Du vet utvilsomt

*at du skal snakke med meddommerne før hovedforhandlingen begynner. De innkalles til kl. 09.20 og da skal du være klar til å møte dem.
..."*

Bertelsen har i sin partsforklaring opplyst at beskrivelsen av hans sivilsaksportefølje var feil, at notatet er "skrevet mot bedre vitende", og at han hadde drøftet oppmøtetidspunkt på kontoret med Elstad. I følge Bertelsen hadde Elstad godkjent at det var greit at han møtte kl. 0920 fordi rettsmøtene begynte kl. 0930, så lenge han gjorde det han skulle med sakene i sin portefølje. Han tok dette opp med Elstad fordi det var umulig å kommunisere med Pedersen.

Bertelsens forklaring står i motstrid til forklaringene til Pedersen og Elstad og tidsnære dokumentopplysninger i saken. Både Pedersen og Elstad har forklart at de var ukjent med en slik avtalt ordning for Bertelsen. Pedersen har for øvrig opplyst at hans instruks ikke medførte noen bedring i forhold til Bertelsens oppmøte. Elstad har opplyst at han ikke kan huske å ha gitt noen slik tillatelse og har stilt seg undrende til at han skulle ha ment noe om dette. For ham var det helt uaktuelt å gripe inn og overstyre avdelingsleder i slike spørsmål. Retten viser til vitneforklaringen og tilføyer at det heller ikke i de tidsnære dokumentbevisene er spor av en slik avtale. Bertelsens forklaring framstår ikke troverdig og igjen finner retten grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsoppfatning.

I august 2003 oppstod det en alvorlig episode knyttet til en berammet hovedforhandling i en straffesak i uke 32 som Bertelsen skulle ha. Saken var en fristsak der de tiltalte satt i varetekt og som det hadde hastet med å få berammet før sommerrettsferien. Bertelsen møtte ikke til hovedforhandlingen etter ferien. Pedersen måtte ved hjemkomst fra ferie tre inn for å få saken avvirket. I notat 12.08.13 fra Pedersen til Elstad het det om denne saken:

"Det var vanskelig å få berammet saken innen kort tid, men alle øvrige parter i saken sa seg villig til å møte i uke 32. Jeg fikk opplyst at om vi ikke kunne stille dommer da, ville saken ikke kunne bli berammet før sent på høsten.

Vi hadde ut fra planer og ferielister ingen ledige dommere, men da jeg hørte at Tor Holger Bertelsen hadde tenkt å forskyve ferien spurte jeg om han kunne ta saken. Han var først usikker, men da jeg spurte igjen noe senere bekreftet han at han kunne ta saken uke 32. Saken ble da berammet på ham. Jeg kjenner ikke til hvor mye han gjorde med saken før han tok ferie, men i mappen ligger i hvert fall advokatoppnevnelser som han har undertegnet. De er datert 16.06.03 og angir tydelig når hovedforhandlingen i saken er berammet.

Tor Holger Bertelsen var ikke tilstede i ukene 27, 28, 29, og jeg har fått opplyst at han hadde gitt beskjed til Agnete Skålevik om at han skulle ha ferie disse ukene ... Jeg har fått opplyst at han i ovennevnte uker var innom tingretten en gang, en ettermiddag med sønnen.

Fredag i uke 39 (skal være uke 31 – rettens tilføyelse) opplyste han over telefon til Sissel Fimreite at han ikke kunne ta saken da han skulle ha ferie i uke 32. På spørsmål om han ikke hadde hatt ferie, uttalte han at han bare hadde hatt uformell ferie.

Jeg var på ferie, men Sissel Fimreite kontaktet meg for å spørre om hun skulle utsette saken. Jeg sa at det måtte hun ikke gjøre og at hun måtte ringe Tor Holger Bertelsen tilbake og si at vi ikke kunne utsette denne saken. Jeg ba henne også si at han skulle ta saken. Det ble gjort.

Den 04.08.03 møtte ikke Bertelsen på arbeid og bortsett fra det korte besøket i uke 29 ble han fraværende for 6. uke på rad.

Jeg hadde en klar avtale med Tor Holger Bertelsen om at han skulle ta saken uke 32. Han unnlot å komme tilbake på arbeid etter vanlig feriefravær og har med fullt overlegg latt være å ta saken som avtalt, til tross for at han fikk formidlet gjennom Sissel Fimreite at jeg uttrykkelig påla ham å gjøre det."

I notatet het det også bl.a.:

"Tor Holger Bertelsen har ved sin opptreden og holdning blitt en belastning for avdelingen, ikke bare for dommerne, men også for saksbehandlerne. Flere av saksbehandlerne har klaget over at han kommer for sent til rettsmøter, til å møte meddommerne m.v. Det er åpenbart ikke kjekt å bli utsatt for parters spørsmål om når en dommer har tenkt å komme når en er for sen til rettsmøter. Flere av saksbehandlerne har gitt uttrykk for at de ikke har ønsket å arbeide for Tor Holger Bertelsen og vegret seg for å overta hans portefølje når jeg har spurt om det.

Jeg kan ikke fortsette å ha ansvar for en dommer som på en slik måte neglisjerer sine plikter og de pålegg jeg gir ham. Jeg oppfatter hans holdning som klart illojal og mener at han må flyttes fra avdelingen. ...

...

Tor Holger Bertelsen har allerede kontaktet deg og gitt sin versjon, en versjon som kan innebære at han mener jeg ikke snakker sant når jeg viser til at vi hadde en klar avtale mellom oss at han skulle ta saken i uke 32 og at han hadde forskjøvet ferien. Jeg finner der derfor ikke riktig å ta saken opp med ham eller be om hans forklaring. Jeg ber deg håndtere saken direkte overfor Tor Holger Bertelsen. Jeg vil likevel få påpekte at det etter min syn bør vurderes om Bergen tingrett kan beholde en dommer som opptrer slik Tor Holger Bertelsen gjør."

Bertelsen kom i skriv 19.08 03 med merknader til Pedersens notat. Han bestred at det var noen klar avtale om at han skulle gjennomføre hovedforhandlingen i uke 32. Bertelsen opplyste bl.a. følgende:

"...

I midten av juni måned signerte Bertelsen forsvareroppnevninger for behandlingen av saken i uke 32. Han kunne ikke finne noen øvrige dokumenter i saken. Saken var heller ikke registrert innkommet til Bergen tingrett. Bertelsen spurte personlig Pedersen om behandlingen av saken i uke 32 var avklart. Avdelingslederen svarte at

dette ennå ikke var avklart. Bertelsen skulle få melding så snart det forelå en avklaring. Noen slik melding gav aldri Pedersen.

I slutten av juni måned, eventuelt i begynnelsen av juli måned, gikk Bertelsen på leting for å se om tingretten da hadde mottatt en større straffesak for behandling i uke 32. Det fantes ikke noen sak registrert hverken i ("det gamle") saksbehandlingssystemet eller Lovisa-systemet.

Bertelsen meldte da til avdelingskonsulenten at han da gikk ut fra at han kunne avvikle ferien i uke 30,31 og 32 i henhold til oppsettet som han hele tiden hadde hatt. Avdelingskonsulenten svarte at Pedersen hadde gått gjennom ferieoppsettet for dommere og funksjonærer og godkjent dette.

Bertelsen fikk den 7. juli melding om at en straffesak var kommet til beramming med ham som dommer i uke 32. Det var ikke mulig å oppnå kontakt med avdelingslederen. Bertelsen underrettet da domstollederen pr. telefon om at han ikke hadde mulighet til å behandle saken i uke 32 fordi han nå hadde avtalt å ha sine barn denne uken."

Bertelsen kom i skrevet også med beskyldninger mot Pedersen og arbeidsforholdene på avdelingen. Han skrev bl.a.:

*"Skrevet fra avdelingslederen føyer seg inn i en rekke av usanne og sjikanøse beskyldninger som denne har rettet mot Bertelsen over en periode på 7 år. Det legges til grunn at sorenskriveren er kjent med dette. Som ledelsesform bidrar slike beskyldninger til å vanskeliggjøre arbeidssituasjonen på avdelingen, og virker også ødeleggende på arbeidslysten.
..."*

I Pedersens merknader 19.10.03, ble Bertelsens beskrivelse imøtegått. Pedersen skrev:

"Jeg var i kontakt med deg to ganger i anledning saken som ble berammet i uke 32. Den første gangen var du ikke sikker på om du skulle endre ferien. Det ble da ikke inngått avtale om at du skulle ta saken. Den andre gangen sa du at du kunne ta saken. Jeg presiserte at saken da måtte anses endelig berammet da de andre partene kun ventet på avklaring om vi kunne stille dommer. Etter dette snakket vi ikke direkte sammen om saken før sommerferien.

Du fremsetter således en rekke påstander som er klart uriktige. Jeg mener du selv må være klar over at de er usanne. Det samme gjelder de øvrige beskyldningene du retter mot meg.

Dersom du fortsetter på avdeling 01 vil jeg dessverre ikke kunne stole på at du alltid vil møte opp til de saker du plikter å ta. Heller ikke vil jeg kunne stole på innholdet i forklaringer du måtte bli bedt om. Jeg beklager de konsekvenser dette må få."

I notat samme dag til Elstad skrev Pedersen at han på nytt hadde lest gjennom Bertelsens skriv 19.08.03 og at de "beskyldninger han fremsetter er så grove at de fremdeles gjør meg

opprørt." Pedersen skrev også at han opplevde det som problematisk at det ikke allerede var reagert fra sorenskriverens side på Bertelsens opptreden og han ba derfor om at dette "skjer snarest."

Blant annet fordi Bertelsen hadde permisjon uten lønn fra desember 2003 til 30.06.04, gjorde ikke Elstad noe mer med saken før i juli 2004. Pedersen hadde da kommet tilbake til saken i notat 28.06.04 og etterlyst en reaksjon slik han hadde bedt om. Pedersen opplyste at han ikke kunne påta seg noe lederansvar for en person som ikke rettet seg etter lederens pålegg når slik opptreden ikke fikk noen konsekvenser for ham. I brev 21.07.04 fant Elstad grunn til å gi en skriftlig irettesettelse til Bertelsen. Elstad skrev bl.a.:

"Etter de forklaringer og dokumentasjoner jeg mottok rundt nevnte straffesak, er det for meg klart at du hadde påtatt deg å være rettens formann i saken og at du var klar over at hovedforhandlingen var berammet til 04.08.03 og påfølgende dager. Allerede 16.06.03 skrev du under på forsvareropplevningene der tidsrommet for hovedforhandlingen er angitt, jf. vedlegg. Du har også godkjent salær oppgave for en av forsvarerne. Jeg kan da ikke akseptere din forklaring om at du var usikker på om det ble noe av hovedforhandlingen og manglet klare tilbakemeldinger om det.

Jeg har også fått opplyst at du forut for hovedforhandlingen tok kontakt med Sissel Fimreite og ba om den måtte utsettes. Etter at hun hadde tatt kontakt med Pedersen over telefon ble du orientert om at Pedersen ikke samtykket i utsettelse. Hovedforhandlingen skulle derfor gå som berammet med deg som rettens formann.

Til tross for dette uteble du fra hovedforhandlingen. Det kan jeg som domstolens leder ikke akseptere og må påtale. Det hører med til dine arbeidsplikter som dommer å holde orden på dine berammelser og møte til tjeneste når du skal.

Jeg finner det ikke riktig å treffe noen beslutning om overføring av deg til avdeling 02, men jeg finner det nødvendig å gi deg en skriftlig irettesettelse og pålegge deg å være mer nøye med å følge opp dine plikter som dommer i Bergen tingrett. Dette omfatter bl.a. også bedre oppfølging av saksforberedelsen i sakene, samtale med meddommerne før retten settes og oppfølging av saksbehandlingen i LOVISA."

Bertelsen har i sin partsforklaring opplyst at han ikke hadde bekreftet overfor Pedersen at han kunne ta straffesaken og at han hadde tatt forbehold for samvær med barna. I følge Bertelsen ga han beskjed til Pedersen om dette. Først mot slutten av juni ble det avklart at han måtte ha samvær med barna i uke 32 og denne uken var derfor vanskelig for ham. Han tok da kontakt med Elstad og ba han avklare og finne en annen dommer til saken. Elstad opplyste at dette ville bli løst i avdelingen og at saken ville bli flyttet til en annen dommer. I følge Bertelsen bekreftet Elstad at han kunne stole på dette. Bertelsen har også forklart at han tok kontakt med avdelingskonsulent Fimreite og opplyste at han ikke kunne ta saken. I følge Bertelsen er Elstads beskrivelse i den skriftlige irettesettelsen uriktig og bærer preg av å være skrevet i ettertid. Han har karakterisert Elstads irettesettelse som *"skrevet mot bedre vitende"*.

Bertelsens forklaring står i motstrid til vitneforklaringene til både Pedersen og Elstad, i tillegg til de tidsnære dokumentopplysningene i saken. Pedersen har fastholdt at Bertelsen ved andre gangs forespørsel bekreftet at han kunne ta saken og framskynde ferien. Han fikk da beskjed om at saken ble berammet på ham. Bertelsen var opprinnelig oppsatt på ferie i ukene 31-33, men bestemte seg for å ta tidligere ferie. Dette meddelte Bertelsen til saksbehandler Skålevik, som videreformidlet dette til avdelingskonsulent Fimreite. Det var derfor ingen tvil om Bertelsens ferie. Pedersen har videre opplyst at Bertelsen må ha vært klar over at saken var berammet på ham siden han hadde tatt kontakt med avdelingskonsulenten og bedt om utsettelse, noe som ble avslått av Pedersen. Pedersen er også helt ukjent med at Bertelsen tok kontakt med Elstad og fikk avtalt med ham at en annen dommer skulle ta saken. Pedersen har forklart at denne saken gjorde et dypt inntrykk og at han fortsatt husker hendelsesforløpet godt. Bertelsen framsatte usanne beskyldninger mot ham til tross for at de hadde en klar avtale om at han skulle ta saken i uke 32. Også Elstad har avvist Bertelsens versjon om at han skulle sørge for at det ble ordnet en annen dommer på saken. Elstad har forklart at Bertelsen snakket med ham om beramningen av denne saken og at det var mye fram og tilbake med hensyn til hans ferie m.v., men han har klart avvist at han hadde lovet eller tatt ansvaret for at saken ville bli overtatt av en annen dommer. Han har vist til at det var Pedersen som avdelingsleder som hadde ansvaret for beramning og avviklingen av saken, og at han ikke hadde noe ønske om eller praksis for å gå inn i slike konkrete forhold og overstyre avdelingsleder. Elstad står ved innholdet i den skriftlige irrettesettelsen og har vist til at han ikke ville skrevet dette dersom han hadde sagt eller lovet at saken skulle overføres til en annen dommer.

Retten viser til vitneforklaringene og de tidsnære dokumentbevisene, som ikke gir spor av en slik avtale med Elstad som Bertelsen har forklart. I Bertelsens egen tidsnære redegjørelse 19.08.03 er en slik avtale heller ikke nevnt, bare at han i juli underrettet *"domstollederen pr. telefon om at han ikke hadde mulighet til å behandle saken i uke 32 fordi han nå hadde avtalt å ha sine barn i denne uken"*. Hvis Bertelsen virkelig hadde en slik avtale med Elstad, er det også underlig at han ikke tok dette opp i etterkant og korrigerte Elstads beskrivelse, særlig sett på bakgrunn av at han fikk en så vidt alvorlig reaksjon som en skriftlig irrettesettelse. Også det forhold at Bertelsen hadde gitt beskjed til saksbehandler om at han framskyndet ferie til ukene 27-29, i stedet for ukene 30-32 som opprinnelig planlagt, tyder klart på at Bertelsen var klar over at hovedforhandlingen skulle gjennomføres med ham som administrator. Det samme gjør forsvareroppnevningene Bertelsen underskrev og hans forsøk, forut for hovedforhandlingen, på å få saken utsatt i samtale med avdelingskonsulenten, som deretter kontaktet Pedersen om dette. For retten synes det som Bertelsen på et tidspunkt etter at han hadde avtalt med Pedersen at han skulle ta straffesaken og saken var berammet på ham, fikk avklart/avtalt at han skulle ha samvær med barna i uke 32. Han fikk da et stort problem i forhold til den berammede straffesaken. Bertelsens forklaring, og beskyldningene mot Pedersen, framstår ikke som troverdig og det er grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsforståelse.

Retten går så over til å gjennomgå en del episoder i den perioden Hole var Bertelsens avdelingsleder og bl.a. Tenold og Bjørnøy var sorenskrivere.

Hendelser i den perioden Hole var avdelingsleder:

Pedersen gikk ut i studiepermisjon fra september 2004 til mars 2005. Fra sommeren 2005 til november/desember 2005 og fra januar til september 2006 var Bertelsens langtidssykemeldt. Høsten 2005 bestemte Tenold, som da hadde tatt over som sorenskriver, at Bertelsens skulle bytte til avdelingsleder Holes avdeling. Tenold har i sin vitneforklaring opplyst at han ville løse opp i konflikten mellom Pedersen og Bertelsen og gi Bertelsen en ny sjanse under en ny avdelingsleder. Bertelsen ble overført til Holes avdeling fra november/desember 2005. Hole har i sin vitneforklaring opplyst at han ble spurt av Tenold om avdelingen kunne overta Bertelsen, noe han samtykket til. Hole mente noe måtte gjøres i det fastlåste forholdet mellom Pedersen og Bertelsen og at det var verdt å gjøre et nytt forsøk og å gi Bertelsen en ny mulighet på en annen avdeling. I følge Hole hadde han et godt forhold til Bertelsen den første tiden og han oppfattet han som både hyggelig og morsom. Nesten hele det først året var imidlertid Bertelsen sykemeldt, eller gikk på aktiv sykemelding, slik at han i det alt vesentlige ikke hadde løpende saker. Kontakten mellom Hole og Bertelsen var da i første rekke på det sosiale plan.

Utviklingen etter at Bertelsen kom tilbake til tingretten friskmeldt i september 2006, viste imidlertid at tidligere problemer knyttet til ureglementert fravær, manglende sykemeldinger/egenmeldinger, manglende eller for sent oppmøte og manglende varsel om dette, fortsatte i det vesentlige på samme måte som tidligere. Retten viser til Holes forklaring og den tidsnære dokumentasjonen som er framlagt, bl.a. i form av logger som Hole etter hvert begynte å skrive, første gang fra høsten 2007. Til illustrasjon vises til Holes logg fra høsten 2007, hvor det bl.a. het:

"Årsaken til at det føres logg

Fredag 19.10.2007 ringte jeg til Tor Bertelsen fordi han hadde vært borte fra arbeid – syk – hele uken. På meg virket opplysningene så pass forvirrende at jeg bestemte meg for å føre en logg. I tillegg kommet at at han i september og oktober har hatt mye fravær uten at det er blitt ordentlig registrert.

...

Fredag 12.10 om morgenen ringte jeg Tor Bertelsen. Han opplyste at han var syk; svettet, hadde feber og hadde visst begynt å svette igjen. Jeg ba han komme på avdelingsmøte/avdelingslunsj. Videre ville jeg vite om han er frisk og kommer på arbeid på mandag. Det kunne han ikke svare på. ...

Snakket på nytt med Tor Bertelsen 15 – 20 minutter seinere, og da hadde han tatt temperaturen; 37,5 grader. Han mente det var mye for ham fordi han pleier å ha 36,9 om morgenen og 37,1 om ettermiddagen. Han ville ikke komme fordi han hadde feber og han ville ikke sitte i avdelingslunsjen som en som skifter arbeid. Jeg sa at på mandag får han ta med seg sykemelding som han hevdet å ha, eller skrive egenmelding.

Uke 43:

Mandag 22.10 kl 09:00 ringte Tor Bertelsen: Han ønsket å gå til lege igjen. Han føler at han har influensa i hele kroppen. Jeg spurte om han kan vurdere å komme på arbeid igjen og se om han blir bedre. Det ønsker han ikke. Han kan alltid ta en dag eller ett rettsmøte, men det er fortsettelsen som er problemet. Vi avtalte at når han har vært hos legen, kommer han innom med eventuell sykemelding og sykemeldingen fra forrige uke.

Tirsdag 23.10 kl. 10:30 ringte jeg til Tor Bertelsen: Han skal til lege kl. 12:00. Vi avtalte at han kommer innom etter at han har vært hos legen ...

Ved 13-tiden kom Bertelsen: ... Tor Bertelsen leverte to sykemeldinger ... Vi snakket en god del om det som hadde vært hva gjaldt fravær og sykdom. Jeg framholdt at for framtiden må han ved fravær levere egenmelding eller sykemelding. Han fikk utlevert skjemaer for egenmelding.

...

Tor Bertelsen fikk opplest denne loggen så langt jeg hadde ført den ... jeg framholdt at han måtte komme ved arbeidssdagens begynnelse. Han nevnte at han må kunne gå hjem når han er ferdig med "prosesskriv og post". Det sa jeg at jeg ikke kunne samtykke i. Han må i så fall få "grønt lys" fra Brønn til dette.

..."

En mer optimistisk tone gjenfinnes i Holes logg påfølgende dag:

Onsdag 24.10 kl 10:30: Jeg traff Tor Bertelsen ved avdelingens posthyller og arkivhyller. Han hadde noen saker "i hendene". Jeg sa det er bra at han har møtt for det er jo tilbake i arbeid vi vil ha ham. Nå ser utviklingen ut til å ha tatt en god vending!

Kl 12:30: Tor Bertelsen styrer på med egne saker, tar bakvaksoppdrag (ransaking) og på min forespørsel tar han en fengsling 12:45. Bra!"

Holes optimistiske tone vedvarte imidlertid ikke. Våren 2008 begynte Hole å føre logg igjen etter at dette hadde ligget nede en tid, denne gang etter oppfordring fra sorenskriver Brønn. I loggen het det bl.a.:

"Årsaken til at det skrives logg:

Tor Bertelsen har nå så mye fravær at sorenskriver Jan Ivar Brønn fredag 04.04.2008 nevnte at jeg kanskje bør føre logg slik jeg gjorde høsten 2007.

Uke 13:

Mandag 24.03.2008 langt ut på dagen ringte Bertelsen og sa at han var hjemme. Han kalte det en "halv-hypokonder". Jeg sa at han måtte komme på arbeid, og i hvert fall måtte han komme neste dag. Han sa at han ble hjemme resten av dagen og arbeidet med Stralex.

Resten av uken kom Bertelsen på arbeid, om enn noe seint; gjerne ved lunsjtider. En to-dagers sivil sak som skulle begynne på tirsdagen, ble forlikt dagen før.

...

Uke 14:

...

Onsdag 02.04.2008: Bertelsen ringer og sier at han fortsatt får antibiotika intravenøst, men at det operative inngrepet (hevelse i albue – rettens tilføyelse) var avlyst fordi det var forbundet med komplikasjoner. ... Jeg etterlyser sykemelding og han sier at han jo er innlagt i sykehus. Jeg påpekte at han tross alt har permisjon og er hjemme. Videre ba jeg om at han kommer innom og snakker med meg. Bertelsen forstod ikke poenget med det,... Til slutt skiltes vi på at han skulle komme innom torsdag og ha med seg sykemelding fra sykehuset.

...

Torsdag 03.04.2008: Jeg skal ha familiemekling, men gir avd.konsulent Marit Skaflestad beskjed om "å holde på" Bertelsen når han dukker opp slik at jeg får snakket med ham. ....

Familiemeklingen var først ferdig kl 14:00-14:30. Da har Bertelsen vært her og gått igjen fordi han skulle opp igjen til sykehuset. Skaflestad hadde spurt etter sykemelding, men Bertelsen sa at han ikke hadde fått noen sykemelding. Han ville ikke se på sakene sine i hyllen til tross for at Skaflestad ber ham om å gjøre det.

Fredag 04.04 2008 ved arbeidstidens slutt: ...

Jeg snakker med Bertelsen og opplever samtalen som forvirrende. Jeg spør etter sykemelding og han sier at han er innlagt i sykehuset. Til det svarer jeg at det trolig har med refusjon fra trygden å gjøre. ... Jeg spør etter sykemelding og han svarer at "medisinsk avdeling er som en gymsal"; jeg oppfatter det som at folk der har det travelt. Han sier at jeg kan kontakte medisinsk avdeling og be om sykemelding for ham. Det avslår jeg. ...

Samtalen avsluttes uten noen avtale om når han kommer på arbeid igjen, men jeg ber om sykemelding. Samtalen er som nevnt forvirrende og Bertelsen er til tider oppkavet. Han sier han er på sykehuset 3 – 4 ganger for dagen og at han har 20 infeksjoner i armen. Han kommer ikke på arbeid før han er feberfri.

Bertelsen har ikke vært på arbeid i uke 14."

Det framgår av Holes logg at det heller ikke i uke 15 lyktes å få noen sykemelding fra Bertelsen, til tross for at det gjentatte ganger var bedt om dette av Hole, og han heller ikke i uke 15 var på arbeid. Hole etterlyste sykemelding også denne uka. Bertelsen ringte mandag 07.04.07 fra sykehuset og snakket med avdelingskonsulent Skaflestad, som i følge Holes logg oppfattet samtalen som "forvirrende". Han hadde opplyst at han fortsatt var syk og at han "ikke kan ta voldtektssaken fordi dersom han skal sitte i retten og komme borti bordet med albuen, så vil infeksjonen blusse opp igjen". På spørsmål om sykemelding, fikk hun beskjed om ikke "'å høre på maset fra Hole" eller noe lignende." Hole prøvde gjentatte ganger å komme i kontakt med Bertelsen på telefon, men lyktes ikke før sent onsdag ettermiddag. I loggen het det bl.a.:

"Ca kl 17:15 ringte jeg til hans veggfaste telefon: Jeg fikk kontakt med Bertelsen. Det hørtes ikke ut som han er i humør/form. Han er fortsatt innlagt på Haukland, men uten døgnopphold slik at han er hjemme. Han er fortsatt syk. ... Han har fortsatt feber og kan ikke komme på arbeid. Jeg spør hvor høy feber han har, og han opplyste 37,5. Videre spurte jeg etter sykemelding. Han svarte at han fortsatt er innlagt på sykehus og at "der oppe ler de av dere som ber etter sykemelding når han er på sykehus". Jeg

spør når han regner med å være tilbake på arbeid igjen. Han sier at han nok blir syk denne uke og at nok også neste uke vil gå. ..."

Bertelsen tok i samtalen også opp spørsmål om han fikk innvilget ulønnet permisjon, som han hadde søkt om fra 14.04.08. I loggen het det videre om dette:

"... Han nevner da at det alt er gått en uke av permisjonstiden. Jeg sier at han ikke har fått permisjon. Det har han gjentatte ganger fått muntlig beskjed om. Jeg har foreløpig ikke klart å skaffe noen erstattinger for ham. Saken må dessuten avgjøres av DA. Bertelsen ble ganske irritert over vår personalpolitikk; han var innstilt på permisjon. Han ber om et skriftlig svar fordi vi er jo så gode i det skriftlige; vi ber om sykemelding. Videre er han innom at hans sykdom faller sammen med en stor sak og jeg vet at han ikke kan sitte i den når han er syk. Jeg sier ikke noe om at jeg har skaffet en annen dommer til saken. Han blir meget irritert og sa at jeg vet godt at han aldri har lurt seg unna jobben sin. Han har ikke skrevet seg inn på Haukland selv slik jeg får det til å høre ut. Jeg finner grunn til å si til ham at han vet godt at han har hatt en god del fravær og at han har kommet seint på arbeid om dagene, og at vi har måttet flytte på saker. Samtalen avsluttes uten noen klar avtale om når han er tilbake."

Hole har imidlertid opplyst at det i ettertid ble innlevert sykemeldinger fra Bertelsen for ukene 14-16. Bertelsen fikk innvilget ulønnet permisjon av DA fra 21.05.08 til 08.08.08, senere forlenget til 30.11.08. Gjennomgangen over gir etter rettens syn grunn til å stille ved Bertelsens skjønn og virkelighetsforståelse. At Hole krevde sykemeldinger på bakgrunn av den situasjonen som forelå, framstår som opplagt. Til tross for dette måtte han gjentatte ganger over lengre tid etterlyse dette og argumentere med Bertelsen om hvorfor det ble bedt om sykemeldinger. At Bertelsen i denne situasjonen blir irritert og kritiserer arbeidsgiver for at han ennå ikke hadde fått avklart om hans søknad om permisjon ble innvilget, er egnet til å forundre.

I januar 2009, etter at Bertelsen hadde kommet tilbake fra permisjon i desember 2008, oppstod det på nytt en hendelse som gjorde at Hole fant grunn til å begynne med loggføring igjen. Innledningsvis i loggen viste Hole til at det stort sett hadde gått bra den første tiden. Selv om Bertelsen noen dager hadde kommet til lunsj og noen dager uteblitt helt, hadde det ikke vært *"spesielt ille for Bertelsen å være"*. I uke 3 tok dette imidlertid en annen vending. Retten never i denne forbindelse spesielt en meddomsrettssak som Bertelsen skulle ha 14.01.09. Bertelsen hadde ikke møtt til hovedforhandlingen, som skulle begynne kl. 0930 og en annen dommer måtte overta saken. I Holes logg het det om dette:

"Tor Bertelsen skulle ha meddomsrettssak. Litt over kl 09:30 ble jeg oppsøkt på et rettsmeklingsrom av saksbehandler Nina Anderson som ville ha mobiltelefonnummeret til Tor Bertelsen som ikke hadde møtt til hovedforhandling kl 09:30. Jeg sa at hun fikk ringe han opp og eventuelt sett inn en dmf i stedet for Tor Bertelsen. Hun ringte Bertelsen kl 09:42 som ikke svarte i første omgang, men etter

hvert hørtes det ut som han tok av og la på telefonrøret. Nina Andersson sa til ham at hun ikke forstod hva han sa, og at hun sa at hun heller fikk sett inn dmf Andersen. Dmf Andersen hadde skiftesamling ... . Nina Anderson ba derfor Arne Fortun om å ta saken (han kom tilfeldigvis forbi). Arne Fortun mente at klokken var nærmere 10:00 før han kom i gang med hovedforhandlingen.

Kl 10:30 var jeg nede i avdelingen og orienterte om situasjonen; ingen hadde sett eller hørt noe fra Tor Bertelsen.

Kl 12:00 – lunsj – ble jeg gjort kjent med at Nina Anderson for litt siden hadde truffet Tor Bertelsen tilfeldig i gangen, men da var hovedforhandlingen ferdig. Hovedforhandlingen var ferdig kl. 11:45.

Ca kl 12:30 gikk jeg inn til Tor Bertelsen og tok opp saken. Han ble fort meget sint. Han sa at det var et hendelig uhell: Han hadde forsovet seg og han kom et kvarter for sent til hovedforhandlingen skulle begynne, men da var Arne Fortun satt på saken. Han mente at han aldri unndrar seg saker, klager aldri, han tar saker for andre, han betviler tildelingen av to konkrete saker og viste til mine sjikaneskriver (tidligere logger). Han leser sine saker og arbeider med dem hjemme; tenker på hvilke problemstillinger som er aktuelle. Han kan ikke lastes for at han hadde ulønnet permisjon, vi burde fått inn dfm og han har ikke tvunget seg til permisjon. Jeg sa at jeg forventer at han møter på arbeid kl. 09:00.

...

Min vurdering: *Tor Bertelsen og jeg har ulikt syn på verden. Han mener han fungerer godt, mens jeg mener han er ustabil i frammøte/arbeidsutførelse.*

Bertelsen har i sin partsforklaring fastholdt at han bare kom 10-15 minutter for sent til rettsmøtet. Han hadde bedt dem vente, men da han kom var saken allerede overtatt av dommer Fortun. Han har også fastholdt sin beskrivelse av hvordan han oppfylte sine arbeidsplikter og administrative plikter og har også vist til at han ønsket flere saker og full portefølje, noe han hadde tatt opp med Hole. Fordi han hadde for få saker, gikk han heller hjem i stedet for å gå rundt å slenge.

Bertelsens forklaring står i motstrid til det Hole har forklart i sin vitneforklaring og det som framgår av de tidsnære dokumentopplysningene. Hole har fastholdt sin redegjørelse og opplyst at Bertelsens beskrivelse om at han kom bare 15 minutter for sent, er helt usannsynlig. Han har vist til at hovedforhandlingen ikke begynte før nærmere kl. 1000 med Fortun, og da hadde ikke Bertelsen kommet ennå. Han har også forklart at det ikke er riktig at Bertelsen fulgte opp sakene sine tilfredsstillende eller at det var et tema fra Bertelsens side at han hadde for lite å gjøre. Problemet var det motsatte; Bertelsen hadde mye fravær, herunder ureglementert fravær. Han har vist til at Bertelsen var mest interessert i enklere saker og at han også fikk tildelt enklere og oversiktlige saker, ikke store/komplekse saker eller saker med lang hovedforhandling, fordi tingretten var veldig usikker på hans jobbstabilitet og arbeidsutførelse. Han har også vist til at Bertelsen fikk uvanlig mange utenrettslige forlik i sine sivile saker nær opp mot berammet hovedforhandling. Hole har, basert på sin erfaring med Bertelsen, forklart at han er helt fastlåst i sin egen virkelighetsbeskrivelse og er overbevist om at dette er den riktige.

Retten viser til at Bertelsens beskrivelse iallfall i det vesentlige ikke stemmer med de tidsnære loggene i saken og Holes vitneforklaring, som det ikke er noen grunn til å betvile. Bertelsen synes ikke å være mottakelig for korrektiver og kritikk av egen oppfyllelse av de arbeidsplikter og øvrige administrative plikter som ligger til dommerstillingen. I denne sammenheng viser retten også til at han i møtet i DA 02.06.10 fastholdt at ikke hadde kommet for sent eller uteblitt fra rettsmøter, med unntak av to tilfeller. I møterefateret heter det om dette:

"På spørsmål fra avdelingsdirektør Nettet om fravær fra rettssaker, uttalte Bertelsen at han ikke har kommet sent til rettssaker med unntak av en sak hvor han kom 15 minutter for sent og en annen sak (Ramm) hvor det oppstod en misforståelse og hvilken dag saken var berammet."

På bakgrunn av det som har framkommet under bevisførselen i saken er det igjen grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsforståelse.

Som nevnt innledningsvis i dommen, fant Bjørnøy etter at hun hadde overtatt som sorenskriver, grunn til å innkalle Bertelsen, som da var i ulønnet permisjon fra 16.11.09 til 15.05.10, til en samtale 06.04.10 i forbindelse med at han snart skulle returnere til tingretten. Bjørnøy utarbeidet et referat fra samtalen som gjengir temaene som ble tatt opp og hva Bertelsen fortalte. I Bjørnøys referatet het det bl.a.:

"Jeg sier at jeg har invitert til samtalen for å høre om han trives med arbeidet som dommer. Jeg forteller at bakgrunnen for spørsmålet er at jeg har lest en bunke dokumenter som viser at det har vært forskjellige reaksjoner på hans håndtering av parter og vitner, og ber om hans kommentar til det. Han sier at han trives som dommer."

Han sier videre at Bergen er en liten by og at det er mange informanter der ute. Han ble skilt for 15 år siden. De burde ikke vært skilt. Hun var en maktfull dame. Hun meldte han til politiet en rekke ganger. Hun brukte sitt feministiske nettverk til å fremstille han som en psykotisk, alkoholisert mann, med alvorlige nerveproblemer. Hun var en typisk undertrykket kvinne med backing fra kvinnelige journalister i Bergen. Hans svigerinne ringte avisen og sa at han var voldelig og alkoholisert. Det har vært spredd mange historier om han i 15 år.

Jeg spør om dette kan ha noe med han selv å gjøre. Han sier "Ja, for jeg står på beina". Han ble beskyldt for å ha sjikanert en mor i en barnefordelingssak. Det var en laget historie. Han har intet forsvarssystem.

...

Jeg spør om han sliter med noe psykisk. Det benekter han. Han vil sende gratulasjoner til sin svigerinne som har skyld i at han må forsvare seg psykisk.

Han skylder på Pedersen, som drev med hemmelig beramning på han, når jeg tar opp spørsmålet om at han ikke alltid har møtt på jobb når han skulle. Den gangen ringte han til Elstad, som sa på "onkel-nivå" – Ja, vi får vel se hvordan det går". ...

Han er kjønnsmessig diskriminert i 15 år. Han har aldri opplevd at noen som sitter i min stol har sett det fra hans side. Bare systematisk mistenkeliggjøring. Han skjønner at det er skuffelse over at han ikke har gitt seg, at han fremdeles står på dekk.

...

Han har aldri fått noe fra noen, men vært utsatt for 15 års systematisk sjikane. Han var under systematisk forhør i den saken hvor han skal ha sjikanert mor. Han sa til Elstad at han måtte ned på et konkret nivå. ... Nevner sak i Strasbourg, men jeg får ikke med meg detaljene.

...

I etterkant av møtet klaget Bertelsen i brev 08.04.10 til DA v/direktør Langbach på Bjørnøy på bakgrunn av det hun hadde sagt i samtalen. Han beskrev møtet som en "enetale" i 2 timer fra Bjørnøys side og at han ble utsatt for en rekke grove beskyldninger og grove feil bl.a. knyttet til Sanchez-Teigland saken, som han betegnet som "bevisst sjikane". Bertelsen anførte også at han ble truet med avskjedssak som i følge Bjørnøy var "klarert med Regjeringsadvokaten" og "ville gå greit". Senere ble klagen presisert til å gjelde "avstraffelse fordi sorenskriver Bjørnøy ikke liker et domsresultat" og med dette "direkte blandet seg inn i Bertelsens dømmende virksomhet", jf. brev 21.04.10 fra Bertelsens daværende advokat.

Bertelsens beskrivelse av møtet som en to timers "enetale" med beskyldninger og "bevisst sjikane" fra Bjørnøy hvor han ble truet med avskjedssak om var "klarert med Regjeringsadvokaten" på dette tidspunktet, stemmer ikke verken med Bjørnøys vitneforklaring, det tidsnære referatet og øvrig bevisførsel. Bjørnøy har forklart at samtalen langt på vei var en enetale fra Bertelsens side, at han snakket mye og springende og at det var vanskelig å stoppe ham da han kom i gang. Det tidsnære referatet gir klare holdepunkter for denne beskrivelsen. Selv om samtalen utvilsomt berørte temaer som ble opplevd som vanskelige for Bertelsen, herunder spørsmål om hans egnethet som dommer, om han slet med noe psykisk og om det var aktuelt for ham å vurdere en avtale om sluttpakke med DA, er det ikke holdepunkter for Bertelsens karakteristikker av samtalen på bakgrunn av bevisførselen. Igjen er det grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsbeskrivelse.

Retten finner også grunn til å nevne et forhold som oppstod etter at Bertelsen kom tilbake til tingretten etter endt permisjon. Sorenskriver Bjørnøy innkalte 19.05.10 til et nytt møte, hvor også avdelingsleder Hole og direktør Bjerland skulle delta. Bertelsen ønsket imidlertid ikke å stille på møtet med sorenskriveren og viste til at han avventet svar på klagen han hadde sendt til DA. Innkallingen til møtet ble gjentatt skriftlig i brev 19.05.10 fra sorenskriveren, hvor også temaene for møtet ble angitt. Bertelsen nektet imidlertid fortsatt å komme selv om både avdelingsleder Hole og sorenskriveren også muntlig ba ham stille på møtet. I Holes logg het det om dette:

"Tor Bertelsen kommer på formiddagen og spør om jeg har sluttet å lede avdelingen. Jeg forstår det slik at han vil ikke snakke med sorenskriveren fordi han har en sak som skal avgjøres. ...

Han gir beskjed ca kl 11:15 at det blir ikke aktuelt med noe møte kl 12:30 med sorenskriveren. Jeg prøver å motivere ham og sier at han kan ikke nekte å snakke med sjefen. Jeg spiser lunsj i gangen bl.a. med Bertelsen og nær kl 12:30 sier jeg at han må bli med på møtet, men han nekter.

Bertelsen møter ikke kl 12:30 og etter avtale med Bjørnøy henter jeg Bertelsen. Han nekter å komme. Deretter forsøker Bjørnøy å hente han, men også dette er forgjeves. ..."

I sin partsforklaring har Bertelsen begrunnet sin handlemåte med at han ønsket å ha med seg tillitsvalgt på møtet, men at vedkommende ikke "turte å møte". På gjentatte spørsmål fra retten om hvem den tillitsvalgte var, har Bertelsen til slutt opplyst at det var Agnete Skålevik. Han har også forklart at han oppfattet møtet som et "mobbemøte" under henvisning til Bjørnøys "sjikanerende enetale" i møtet i april 2010 og at temaene som skulle tas opp ikke var "reelle" og var diskutert og vurdert tidligere.

At Bertelsens begrunnelse for ikke å stille på møtet, til tross for både oppfordringer og pålegg om dette, var at tillitsvalgt ikke turte stille, er egnet til å forundre og har ikke noen holdepunkter verken i vitneforklaringene fra Bjørnøy og Hole eller i de tidsnære dokumentbevisene. Bertelsens opplysning under hovedforhandlingen om at han ville ha med seg en tillitsvalgt, er helt ukjent for Bjørnøy og Hole og framgår heller ikke av Bertelsens skriv til Bjørnøy 19.05.10, hvor han opplyste at han ikke ønsket å delta på møte med sorenskriveren. Heller ikke i Holes logg framgår at Bertelsen ytret noe slikt ønske. Hole har også opplyst at han ikke kunne se noen grunn til at Skålevik ikke turte å møte, og har for øvrig tilføyd at hun ikke var tillitsvalgt for dommerne, men – så vidt han kan huske – verneombud. For Hole var det "helt uvirkelig" at Bertelsen nektet når domstolleder ba om det. Så langt retten kan se, er Bertelsens begrunnelse ny og framstår ikke troverdig. De angitte temaene for møtet må for øvrig anses helt relevante på bakgrunn av Bertelsens tidligere historikk. De gjaldt spørsmål om tildeling av saker, herunder barnefordelingssaker, hans habilitet i forhold til Bergen kommune, rutiner for egenmeldinger og sykemeldinger og innkalling til møte med DA. På bakgrunn av bevisførselen finner retten det klart sannsynliggjort at Bertelsen ved å nekte å stille til møtet, som han både muntlig og skriftlig var innkalt til, begikk et klart brudd på sine administrative tjenesteplikter.

Bertelsen møtte derimot til møtet med DA 02.06.10 sammen med sin daværende advokat. Retten finner ikke grunn til å gå nærmere inn på dette møtet, bortsett fra å nevne at Bertelsen har karakterisert grunnlagsmaterialet for møtet, herunder en rekke saksdokumenter knyttet til ulike episoder som gjaldt Bertelsens utøvelse av dommerstillingen fra 1996 og framover, som "bevisst skrevet mot bedre vitende". Igjen

finner retten grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsforståelse. Bertelsens tilnærming gir et klart uttrykk for hans manglende mottakelighet for kritikk og korreksjon.

To andre hendelser, som skjedde 18.08 og 19.08.10 gir også grunn til nærmere omtale fra rettens side, særlig fordi det kaster lys over Bertelsens virkelighetsbeskrivelse og reaksjonsmønster. Hendelsene har vært omtalt som "*skubbe/dyttehendelsene*", og ledet til at Bertelsen fra årsskiftet 2010/2011 ble overført til avdelingsleder Bygstads avdeling. I Holes logg het det om onsdag 18.08.10 bl.a.:

"...

Jeg forlot lunsjen og ca kl 12:50 var jeg inne på Nina Andersons kontor da Bertelsen kom fra lunsjen gjennom gangen. Han sa plutselig til meg at han er inhabil i mandagens sak fordi Jan Levin skal være fagkyndig meddommer (borevisor). Han er den jeg bruker for å spre nedsettende omtale om ham eller som er kilde for nedsettende omtale av ham. Han var ganske oppbrakt mot meg og fastholdt at han var inhabil. Jeg avviste dette og da sa han at han skulle gå til Bjørnøy å ta opp saken.

Noe seinere på ettermiddagen kom Bjørnøy til mitt kontor med et notat og saken. Bertelsen hadde sett etter meg, men jeg var ikke på kontoret. Jeg mente at han ikke er inhabil og avtalte at jeg skulle skrive et notat til Bertelsen.

Mens jeg skrev på notatet var Bertelsen ute på gangen. Jeg sa at jeg skrev et notat til ham, at han ikke er inhabil og at han måtte ta saken. Han kom innom kontoret og sa at jeg brukte Jan Levin til å spre nedsettende omtale av ham.

*Jeg gjorde ferdig notatet og kopier hvoretter jeg gikk til Bertelsens kontor og traff ham like utenfor hans kontor. Han sa at han tok ikke saken og **prøvde skubbe meg/stanse meg ved å føre hånden mot brystet mitt**. Samtidig gjentok han med høy stemme at han tok ikke saken. Jeg fortsatte inn på kontoret hans og la fra meg saken mens han gikk ut.*

Etter ganske kort tid kom Bertelsen ganske oppkavet inn i gangen utenfor mitt kontor med et nytt notat og saken. Han tok ikke saken og han sa at han hadde blitt fortalt hva jeg hadde sagt til Levin. Han spurte om det var sant eller løgn at jeg brukte Levin for å spre negativ omtale av ham. Jeg sa at det var løgn. Han måtte ta saken og da svarte han at han ville ta habiliteten opp i åpen rett. Han gikk meget oppkavet.

Jeg skrev et nytt notat og leverte saken inn på hans kontor.

Vurdering: *Det er merkelig hvordan Bertelsen kan angripe helt overraskende. På meg virker det som det er viktig for ham å bli kvitt saken. ..."*

Neste dag fortsatte diskusjonen om saken og Bertelsens anførsel om at han var inhabil. I Holes logg for 19.08.10 het det bl.a.:

"Litt over kl 09:00 traff jeg Bertelsen ute i gangen utenfor Servicesenteret. Jeg kom ut fra Servicesenteret og han kom imot og skulle til sitt kontor. Jeg sa god morgen

*Bertelsen. Han hilste ikke, men sa i en aggressiv tone "har du truffet kjennelse nå". Jeg sa at han ikke er inhabil og at jeg hadde lagt saken inn igjen til ham. Han gikk opp i ansiktet på meg og sa at Levin er min sladrekjerring og at jeg er inhabil. Han gjentok i aggressiv tone at om jeg ikke forstår at jeg er inhabil og **banket meg med en finger i pannen**. Jeg sa at vi må ikke stå her å snakke høylydt i gangen og ville åpne døren og gå inn i den innvendige gangen utenfor mitt kontor. Da gikk han igjen opp i ansiktet på meg og sa at jeg hadde satt ham opp på ENE-saker på fredag (i morgen) når han så har en uke med hovedforhandling. Jeg svarte at jeg har ikke satt han opp på ENE-saker fordi det er Jenny som gjør det. **Da skubbet han i meg** og sa at jeg hadde truet Jenny til å gjøre det. Jeg sa nei og ristet på hodet. Bertelsen gikk så mot sitt kontor.*

..."

På bakgrunn av hendelsene innleverte Hole 19.08.10 "Skjema for melding om trakassering/mobbing eller annen utilbørlig opptreden". I meldingen ble det redegjort for hendelsene og at Bertelsen 18.08.10 hadde "skubbet meg i brystet" og 19.08.10 hadde "banket med flere ganger i pannen med fingeren" og "skubbet meg i skulderen", samt at Bertelsen ved begge anledningene var "svært oppbrakt og snakket med høy stemme". Hole opplyste også at han ikke anså dette som en legemsfornærmelse og at han ikke følte seg redd, men at hendelsene var "brudd på alminnelig folkeskikk og brudd på hvordan man oppfører seg overfor en kollega". Hole redegjorde videre detaljert for hendelsesforløpet ved å gjengi sin logg for disse dagene, som han opplyste var "skrevet ned like etter episodene".

Bertelsen ble i brev 20.08.10 fra Bjørnøy bedt om å gi sin versjon av hendelsene. Dette gjorde Bertelsen i brev 21.08.10, hvor det het:

"...
Beskyldningene er diktverk.

Om "hendelser" onsdag den 18.08:

Etter at jeg hadde lagt inn en orientering til Hole om habilitetsspørsmålet i sak ... støtte jeg på Hole i det han gikk mot mitt kontor med saksmappen under armen,

Han bemerket at jeg drev med "rent tøv" og hadde også noen andre betraktninger om min person. Jeg strakte ut hånden etter saksmappen. Hole kastet seg til side som om jeg rettet et slag mot ham. Formålet var åpenbart å gi eventuelle andre personer inntrykk av at jeg slo etter ham. Jeg sa til Hole at jeg hadde lite sans for hans skuespillkunster.

Om "hendelser" onsdag den 19.08:

Jeg møtte Hole på gangen etter hans siste skriv av 18.08. Jeg bemerket at habilitetsspørsmålet ikke var blitt vurdert og at saksbehandlingen var uforsvarlig fordi det ikke var gjort noen vurdering av de relevante faktiske forholdene knyttet til min habilitet. Jeg fikk en lang regle om min manglende dømmekraft og "frie" fantasi. Jeg sa: "Nå må du prøve å holde deg til faktum". Jeg rettet samtidig pekefingeren mot ham. Da gikk han rett mot meg, men uten at min finger berørte ham.

Generelt vil jeg bemerke at det virker lite klargjørende når en enkeltbegivenhet trekkes ut av sin sammenheng. Beskyldningen mot meg må nødvendigvis ses i sammenheng med at de fremsettes av en person som har "personalplaging" som en sentral del av sin ledelsesform. De er en vitterlighet at Hole ved tidligere anledninger har påført dommere og kontorpersonale uførhet og/eller langvarige sykemeldinger med sine arbeidsmetoder."

Det ble senere avklart at hendelsen 19.08.10 var fanget opp på et overvåkingskamera i tinghuset. Bjørnøy ba Hole og Bertelsen om samtykke til å bruke filmen i det videre arbeidet med saken. Hole samtykket samme dag til dette, men Bertelsen samtykket ikke. Bjørnøy søkte etter dette om samtykke fra Datatilsynet til å oppbevare opptaket så lenge personalsaken pågikk, noe som ble innvilget 15.10.10.

I sin partsforklaring har Bertelsen delvis endret sin forklaring og kommet med nye versjoner av hendelsesforløpet. Til hendelsen 19.08.10 som ble tatt opp på video, har han forklart at han holdt hendene foran seg for å holde/skubbe Hole unna seg for å holde avstand til ham. Han har begrunnet dette med sin erfaring med Hole fra en annen hendelse, som i følge Bertelsen fant sted om lag en uke tidligere. Bertelsen hadde da vært inne på Holes kontor om noe administrativt og Hole hisset seg opp og gikk til "*fysisk angrep på ham*". I følge Bertelsen måtte han sette en stol foran seg for beskyttelse seg, mens Hole "*krøp opp på stolen for å få tak i ham*". En tidligere versjon som han har forklart til Bergens Tidende, hvor Bertelsen opplyste at Hole stod på tærne hans og at han da stakk en finger mot Holes hode, er under hovedforhandlingen justert til at dette var en annen hendelse som skjedde senere samme dag eller neste dag. Han har fortsatt anført at han var inhabil i den aktuelle saken som var bakgrunnen for skubbepisoden. Bertelsen har vist til at hadde overhørt en samtale mellom Hole og Bjørnøy, hvor Hole hadde sagt at han hadde fortalt til Levin at Bertelsen var "*mentalt sinnslidende*".

Hole har i sin vitneforklaring stilt seg helt uforstående til Bertelsens ulike versjoner av hendelsesforløpet og har vist til sin tidsnære beskrivelse og videoklippet fra hendelsen 19.08.10. Han har klart avvist Bertelsens beskrivelse av "*stolepisoden*" på hans kontor og har betegnet Bertelsens ulike forklaringer som "*helt uvirkelig*". Når det gjelder Bertelsens henvisning til stolepisoden, har Hole forklart at dette kan ha sammenheng med en episode som skjedde senere, nemlig 14.12.10, og som Hole har opplyst at han husker godt. Episoden gjaldt en habilitetsinnsigelse fra kommunen mot Bertelsen i en barnevernsak. Bertelsen kom da inn på Holes kontor, var opphisset og snakket med høy stemme om kommunens habilitetsinnsigelse. Hole løftet hånden, som på det tidspunktet var bandasjert etter en operasjon hvor stingene skulle tas påfølgende dag, og ba Bertelsen ta det med ro. Bertelsen repliserte da "*å ja, du skal slå*" og tok tak i en kontorstol som han skjøv fram og tilbake mot ham på kontorgulvet. Hole har opplyst at han underrettet Bjørnøy om episoden og hun foreslo at han skulle skrive en rapport om hendelsen. Hole avslo imidlertid dette og repliserte at han var en "*fri mann om 14 dager*". Bertelsen skulle overføres til

avdelingsleder Bygstad fra årsskiftet. Hole har også på det sterkeste avvist Bertelsens påstand om at han har snakket med fagkyndig meddommer Levin om Bertelsens psykiske tilstand og at det var noe reelt grunnlag for habilitetsspørsmålet Bertelsen tok opp.

På bakgrunn av bevisførselen, herunder Holes tidsnære logg og videoopptaket fra 19.08.10 som er avspilt i retten, er det ingen grunn til å betvile Holes beskrivelse. Videoopptaket viser utvilsomt at Bertelsen både tar fingeren mot Holes panne og at han blir skubbet/dyttet. Bertelsens beskrivelse 21.08.10, før verken han eller Hole var klar over videoopptaket, hvor han karakteriserte Holes redegjørelse som et "*diktverk*" og hvor han reduserer sin egen rolle til at han rettet "*pekefingeren mot ham*" og at Hole da "*gikk rett mot ham, men uten at min finger berørte ham*", er klart feilaktig. Også Bertelsens etterfølgende versjoner, som framstår som tilpasninger til faktum i saken, er uriktige.

På bakgrunn av det videoopptaket viser, er det for retten svært vanskelig å forstå hvordan Bertelsen fortsatt kan hevde at han bare holdt hendene foran seg for å holde Hole unna og beskytte seg. Heller ikke Bertelsens påstand om at Hole har snakket om Bertelsens psykiske tilstand til fagkyndig meddommer Levin, er det noen spor av i bevisførselen for øvrig. Igjen er det grunn til å stille spørsmål ved Bertelsens virkelighetsbeskrivelse. Hans reaksjon på hendelsene er også gjenkjennelige fra en rekke tidligere episoder; Bertelsen er ikke åpen for korreksjon og beklagelse av feil og uskjønnsomme handlinger. I stedet tilpasser han sine forklaringer og går til motangrep og beskylder andre for feil og mangler. Både Bertelsens uttalelse 21.08.10, hvor han beskyldte Hole for å ha "*personalplaging som en sentral del av sin ledelsesform*", og "*stolhendelsen*", hvor han beskylder Hole for fysisk angrep for å begrunne sin egen feilaktige framstilling av skubbehendelsen, illustrerer dette. Retten tilføyer for øvrig at selv om det var slik at Bertelsen subjektivt oppfattet det slik at han var inhabilisert på grunn av Holes uttalelser til meddommer Levin, så var hans handlemåte overfor Hole og etterfølgende forsøk på å tilpasse sin forklaring, uakseptabel og kritikkverdig.

Retten finner retten grunn til å trekke fram ett ytterligere forhold. Bertelsen anmeldte 20.09.10 Bjørnøy for ærekrenkelses. Begrunnelsen for anmeldelsen var at Bjørnøy i telefonsamtaler med hans daværende advokat i forbindelse med innkalling til møtet med DA 02.06.10, skulle ha fortalt at Bertelsen var "*alvorlig mentalt sinnslidende.*" I anmeldelsen het det bl.a.:

"Advokat Kvande ble forut for møtet kontaktet minst tre ganger pr. telefon av sorenskriver Bjørnøy. Hun fortalte Kvande at hun hadde sikker informasjon om at jeg var alvorlig mentalt sinnslidende. Jeg ble ikke informert av Bjørnøy om den informasjonen som ble gitt Kvande. Opplysningene ble først gitt meg av Kvande i ettertid og ble ikke utdypet på det aktuelle møtet. Sorenskriver Bjørnøy har aldri nevnt for meg – verken i skriftlig eller muntlig form – at hun anser meg som sinnslidende.

Utsagnene til advokat Kvande hadde etter min vurdering, som formål å skade min alminnelige ære og omdømme og derved vanskeliggjøre min arbeidssituasjon som dommer. Jeg har holdepunkter for å tro at Bjørnøy i ettertid har fortsatt med sin virksomhet av denne art. ... ."

Bertelsen har i sin partsforklaring vist til at han baserte seg på opplysninger fra sin daværende advokat da han skrev anmeldelsen. Han har tilføyd at Bjørnøy også i møtet med DA sa at han var *"mentalt syk og misbrukte medikamenter"* og at også avdelingsdirektør Nasset var enig i dette. Bertelsen har betegnet dette som *"uforsvarlig ledelse."*

Som tidligere nevnt, har Bjørnøy i sin vitneforklaring klart tilbakevist at hun har konstatert at Bertelsen var mentalt syk og at hun hadde sikker informasjon om dette. Hun har imidlertid forklart at hun, på samme måte som hun gjorde i samtalen hun hadde med Bertelsen 06.04.10, overfor hans daværende advokat stilte spørsmål ved om Bertelsen *"slet med noe psykisk"*. Dette bygde på erfaringen fra samtalen med Bertelsen 06.04.10 og tidligere hendelser.

På bakgrunn av bevisførselen finner retten ikke Bertelsens beskrivelse sannsynliggjort. Retten har heller ikke hørt noen vitneforklaring fra advokat Kvande som eventuelt kunne bekrefte at Bertelsens framstilling er riktig. Hans beskrivelse under partsforklaringen om at Bjørnøy også skal ha gjentatt dette under møtet med DA, står dessuten i motstrid til det han skrev i anmeldelsen. Bertelsen opplyste da tvert om at slike opplysninger ikke ble utdypet på møtet og at Bjørnøy aldri, verken skriftlig eller muntlig, hadde nevnt for ham at hun anså han mentalt sinnslidende. Bertelsens handlemåte, ved å anmelde sin egen domstolleder slik han gjorde, framstår som svært lite skjønnsomt og uttrykk for manglende vurderingsevne. Retten konstaterer for øvrig at dette tilfellet illustrerer at bruk av aktive motangrep i form av anmeldelser og beskyldninger om andres kritikkverdige handlemåte og beveggrunner, er et tydelig reaksjonsmønster hos Bertelsen.

Helt avslutningsvis nevner retten kort Bertelsens reaksjonsmønster og virkelighetsbeskrivelse knyttet til to møter i Justisdepartementet med nesten 15 års mellomrom. Som nevnt innledningsvis i dommen, ble det 31.05.11 avholdt et møte i departementet i forbindelse med vurdering av om det skulle reises avskjedssak, hvor Bertelsen deltok med sin daværende advokat i tillegg til representanter for departementet. I følge møteprotokoll som ble utarbeidet, redegjorde Bertelsen for sitt syn på saken og kommenterte framstillingen fra DA. Han besvarte også spørsmål fra representantene fra departementet. Bertelsen har i sin partsforklaring gitt uttrykk for at departementet ikke behandlet avskjedssaken seriøst og at han ble *"forfulgt og trakassert"* på bakgrunn av rykter satt ut om ham etter hendelsene i 1996, da uniformert politi rykket ut til Tinghuset. Bertelsen har forklart at han i møtet ble beskyldt for *"koneplaging"*, at han var *"sinnslidende"*, *"alkoholmisbruker"* og uegnet som dommer. På spørsmål om ikke departementet tross alt behandlet avskjedssaken seriøst og lyttet til noe av det han hadde

sagt sett på bakgrunn av departementet faktisk konkluderte med at det den gang ikke skulle reises avskjedssak, har Bertelsen vært avvisende.

Retten trekker i den forbindelse linjen tilbake til møtet i departementet i 18.10.96, som retten har omtalt foran. Bertelsens beskrivelse av dette møtet er i stor grad den samme: I følge Bertelsen ble han trakassert og utsatt for grove insinuasjoner knyttet til vold og koneplaging, at han var psykisk syk og hadde alkohol- og medikamentmisbruk. Han ble forsøkt truet til å søke avskjed og møtet skal ha bli avsluttet med at Fanebust og Hanssen ville "knekke" ham. Bertelsen har også forklart at han ble "truet" av Fanebust til ikke å komme med sin versjon av møtet. Det tre punktene som er gjengitt som konklusjoner på møtet ble tatt opp, men er i følge Bertelsen overhodet ikke dekkende.

Retten bemerker at bevisførselen gir ikke noen holdepunkter for disse karakteristikene og alvorlige påstandene fra Bertelsen. Når det gjelder møtet i 1996 har Fanebust klart avvist Bertelsens beskrivelse i sin vitneforklaring. Han har vist til at møtereferatet er dekkende for det som ble tatt opp og at spørsmålet om avskjed overhode ikke var tema under møtet. For Fanebust var formålet med møtet et behov for å gi Bertelsen korrektiver knyttet til hans utøvelse dommerrollen på bakgrunn av det som hadde skjedd høsten 1996. Retten tilføyer også, på bakgrunn av Fanebusts forklaring og øvrig bevisførsel, at det ikke er noe grunnlag for de sterke beskyldningene Bertelsen har rettet mot Fanebusts handlemåte i 1996. Bertelsen har bl.a. forklart at Fanebust hadde spredd opplysninger til pressen om at han hadde psykiske problemer og ikke kunne fortsette som dommer, og at Fanebust ikke hadde kontroll på situasjonen høsten 1996 og bygde på andre kilder som spredde rykter om ham.

5. Oppsummering og konklusjon

Etter denne omfattende gjennomgangen av saken, finner retten det klart at lovens avskjedsvilkår er oppfylt, jf. tjenestemannsloven § 15 a. Bevisførselen i saken har etter rettens vurdering klart sannsynliggjort at Bertelsen "*gjentatt har krenket sine tjenesteplikter*" til tross for skriftlig advarsel. De kritikkverdige forholdene som lå til grunn for TUs advarsel i 2012 har retten funnet sannsynliggjort. Bertelsen pådro seg disse forholdene til tross for en rekke tidligere muntlige og skriftlige advarsler, sist – og mest alvorlig – ved departementets vedtak 29.11.11 hvor det under sterk tvil ikke kom til at det ikke skulle reises avskjedssak for Kongen i statsråd. Sett i sammenheng med de tidligere kritikkverdige forholdene som foreligger knyttet til Bertelsens utøvelse av sine tjenesteplikter, er det etter rettens syn også mye som taler for at de nye forholdene som medførte advarsel fra TU, innebærer en "*grov*" krenkelse av tjenestepliktene.

Bevisførselen har vist at Bertelsen ikke har evnet å oppfylle de grunnleggende krav som må stilles til en embetsdommer. Bertelsen har ikke opptrådt i samsvar med de krav lov og god dommerskikk stiller til dommere og har ikke utført sin dommergjerning på en måte

som skaper tillit og respekt for domstolene og domstolens avgjørelser. En tillit og respekt som domstolene og den enkelte dommer er helt avhengig av at blir ivaretatt og opprettholdt for å fylle sin grunnleggende funksjon i en rettsstat.

Bertelsens opptreden og prosessledelse er til tider utført på en måte som har medført skade for det rettsøkende publikum og har bidratt til å skade tilliten til domstolene og domstolenes grunnleggende oppgave med å sikre en rettferdig, forsvarlig og tillitsskapende behandling av rettstvister. Bertelsen har gjennom sin handlemåte gjentatte ganger over lang tid opptrådt partisk og forutinntatt og ikke ivaretatt grunnleggende prosessuelle krav i vår rettergangsordning til likebehandling og like muligheter for borgerne til å komme til orde for å hevde sine krav og synspunkter. Han har gjennom sin handlemåte tidvis ikke ivaretatt borgernes krav til en rettferdig rettergang og påført parter følelsesmessige og økonomiske tilleggsbelastninger. Han har tidvis behandlet parter, vitner og profesjonelle aktører på en usaklig og uverdlig måte i strid med grunnleggende krav til saklig, profesjonell og korrekt opptreden.

I tillegg kommer at Bertelsen har begått en rekke tjenesteforsømmelser knyttet til fravær eller for sent oppmøte til rettsmøter og neglisjering av arbeidsplikter og administrative plikter til tross for gjentatte pålegg og advarsler, herunder å nekte å møte domstolleder til tross for gjentatte pålegg om det. Brudd på slike tjenesteplikter rammer parter og aktører og bidrar til å svekke respekten og tilliten til domstolen. I tillegg medfører slike forsømmelser problemer for saksavvikling, administrasjon og ledelse av domstolen, tillegg til de ulemper det påfører for dommerkolleger, saksbehandlere, ledere og arbeidsmiljø.

Til slutt viser retten til et forhold av fundamental betydning. Bertelsen har gjennom sin forklaring i hovedforhandlingen, sammenholdt med tidligere forklaringer og reaksjoner på ulike klager og hendelser, vist at hans vurderingsevne, dømmekraft og virkelighetsoppfatning er av en slik karakter at han ikke fyller de krav til personlige egenskaper som må kreves av en dommer. Dommere har en særlig viktig rolle som forvalter av samfunnets maktapparat. Dommere utøver stor makt og har et stort ansvar for at de menneskene som skal få sine grunnleggende krav avgjort av domstolene, ved idømmelse av straff eller avgjørelse av sivile rettskrav, får en forsvarlig og rettsikker behandling. Det er da av avgjørende betydning at de blir møtt av dommere som opptreer tillitvekkende og som har en god vurderingsevne basert på en virkelighetsforståelse i samsvar med de faktiske forhold.

I forhold til disse grunnleggende krav til personlige egenskaper og forutsetninger av avgjørende betydningen for tjenesten som dommer, er det rettens klare oppfatning at Bertelsen ikke oppfyller de krav som med rimelighet må stilles. Retten viser til at det gjennom bevisførselen er avdekket at Bertelsens vurderingsevne og dømmekraft er mangelfull og at han har en avvikende virkelighetsoppfatning på sentrale punkter. Manglene ved Bertelsens virkelighetsforståelse og dømmekraft har sannsynligvis gitt seg

utslag i forhold til Bertelsens gjentatte kritikkverdige utøvelse av dommerrollen og manglende oppfyllelse av tjenesteplikter. Videre vises det til hans fastlåste oppfatninger og holdninger uten evne til korrigerende, beklagelse eller selvkritikk. Gjennom hele hovedforhandlingen har han avvist at han har gjort feil eller foretatt mangelfulle vurderinger og i stedet kommet med ulike forklaringer, og endringer og justeringer av tidligere forklaringer, som for retten framstår som tilpasninger til bevisbildet i saken. I tillegg har han beskyldt andre for grove feil og illegitime beveggrunner. I stedet for selvkritikk går Bertelsen til motangrep og beskylder andre for feil når han selv blir utsatt for kritikk – eller endog anmeldelse slik som av advokat Yndestad og sorenskriver Bjørnøy. Retten anser Bertelsens evne til vesentlige endringer og forbedringer i forhold til de grunnleggende krav som må stilles til utøvelse av dommerrollen, som helt usannsynlig.

Etter rettens syn er også avskjedsvilkårene som følger av tjenestemannsloven § 15 første ledd b og § 10 nr. 2 b, jf. nr. 3 oppfylt, men retten finner ikke grunn til å gå nærmere inn på disse bestemmelsene. Avskjed i denne saken innebærer etter rettens vurdering for øvrig klart ikke et inngrep i Bertelsens uavhengighet i hans dømmende virksomhet.

Selv om retten har kommet til at avskjedsvilkårene er oppfylt og staten gis medhold i sitt krav om at Bertelsen skal avskjediges fra sitt embete som dommer, bemerker retten avslutningsvis at Bertelsen i perioder også har opptrådt upåfallende og synes å ha fungert rimelig tilfredsstillende ved utøvelsen av sin dommertjeneste. Bertelsen har også juridiske kunnskaper og språkkunnskaper, som gjør at han sikkert kan fungere i en annen type stilling som jurist, men ikke som dommer. Retten viser bl.a. til at han har arbeidet med oppbygning av juridiske databaser og har skrevet en kommentarutgave til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen i den tiden han har hatt ulønnet permisjon fra Bergen tingrett.

Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet har vunnet saken, men har ikke krevd sakskostnader for tingretten. Retten tar derfor ikke stilling til sakskostnadsspørsmålet.

Dommen er enstemmig.

DOMSSLUTNING

Tor Holger Ehlers Bertelsen avskjediges fra embetet som tingrettsdommer i Bergen tingrett.

Retten hevet

Torkjel Nesheim

Berit Aadne

Joachim Berner

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.